

МАЛА

УКРАЇНСЬКА

МУЗИЧНА

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

В-ВО ДНІПРОВА ХВИЛЯ

МАЛА УКРАЇНСЬКА
МУЗИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

**KLEINE
UKRAINISCHE MUSIKENZYKLOPÄDIE**

**PETITE ENCYCLOPÉDIE MUSICALE
UKRAINIENNE**

**CONCISE ENCYCLOPAEDIA OF
UKRAINIAN MUSIC**

Edited by
Osyp Zaleskyi

Published by „DNIPROWA CHWYLA“, Munich 1971

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
<http://ukr-lib.com/>

МАЛА
УКРАЇНСЬКА
МУЗИЧНА
ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Опрацював
Осип Залеський

Видавництво «ДНІПРОВА ХВИЛЯ»
Мюнхен 1971

Ноти написав С. Спех
Авторські права застережені
Copyright by DNIPROWA CHWYLA, München 1971

Herstellung Druckgenossenschaft „Cicero“ eGmbH,
8 München 80

В І Д А В Т О Р А

Випускаючи у світ Малу Українську Музичну Енциклопедію (дотепер першу українською мовою), хочу допомогти тим, які цікавляться музикою й шукають пояснень різних музичних висловів, чи, хоч коротеньких відомостей про українських музичних мистців і діячів. Скласти — хоч і малу — муз. енциклопедію на чужині, де немає потрібних джерел, справа не легка, тому ця праця не може бути повною і без «недотягнень». Буду вдячний читачам за всякі завваги і доповнення, які прошу надсилати на адресу видавництва.

Складаю щиру подяку пані проф. Олександрі Костюк, редакторці журналу «Вісті» в Міннеаполісі, ЗСА (в якому почала друкуватися МУМЕ) за мовну коректу та вможливлення часково появи цієї праці в журналі, а п. д-рові Олексі Вінтонякові, власникові видавництва «Дніпрова Хвиля», за видання МУМЕ окремою книжкою.

Осип Залеський

Боффало, Н. Й. 1971 р.

ПОЯСНЕННЯ ДЕЯКИХ СКОРОЧЕНЬ

анг. — слово англійського походження

гр. — слово грецького походження

іт. — слово італійського походження

лат. — слово латинського походження

нім. — слово німецького походження

фр. — слово французького походження

кам. — твори камерної музики

нар. — народжений

народ. — народня пісня, музика

орк. — оркестра

пом. — помер

симф. — симфонія, симфонічний

студ. — студіював

уч. — учився

учит. — учитель

А

А — назва шостого тону сучасного звукоряду (скалі); перший тон ступениці А-дур (А-мажор) і а-моль (а-мінор); відповідник назві тону -ля. Також основний тон для строєння музичних інструментів (камертон); тон «а» з першої октави устійнений паризькою академією в 1858 році в 435 подвійних коливань, змінене в 1939 р. на 440 подвійних коливань (лондонська конференція).

аббревіатура — скорочення вживані в нотному письмі.

абсолютний слух — вроджене вміння розпізнавати висоту тонів без помочі інструменту.

автентичний — дійсний (диви церковні лади).

adagio (іт. ададжо) — повільно, спокійно (для визначення темпа).

ad libitum (іт. ад лібітум) — до вподоби (при виконанні).

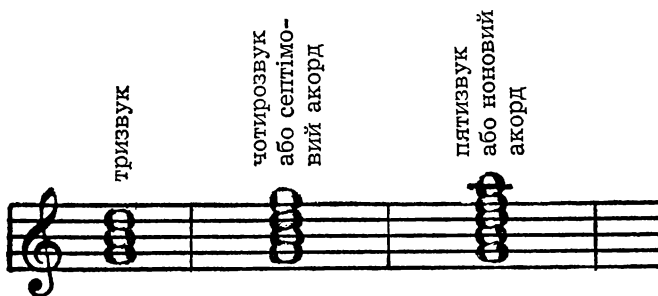
a capella (іт. а капелля) — вокальний твір без інструментального супроводу.

Академія музична — назва високих музичних шкіл університетського типу в Зах. Європі.

академічний театр — назва визначних театрів у ССРСР. В Україні — театри опери й балету в Києві, Харкові й Одесі.

акомпаньямент — інструментальний супровід солістам, хорам і ансамблям.

акорд — одночасне звучання кількох тонів складених вертикально один над одним; тризвук-акорд з трьох тонів, чотиризвук — з чотирьох, п'ятизвук — з п'яти тонів.

акордеон — клявішовий інструмент з повітряним мішком; ручна гармонійка.

акустика — частина науки фізики, що досліджує звуки; музична акустика займається тонами, простірна акустика досліджує добре звучання у великих приміщеннях (концертних чи театральних залах).

акцент — наголос; в музиці може бути ритмічно-метричний (тактовний) наголос, або вільний — виразніше наголошення тону, визначене буквами *sf.* (сфорцато, сфорцандо) або значком *v*, це мелодійний наголос.

Александров Володимир (1825-1893) — лікар у Харкові, автор народних оперет «За Немань іду» та «Ой не ходи Грицю», що їх виставляли на сценах українських театрів, у переробці М. Старицького.

alla breve (іт. алля брєве) — такт в якому півноти числяться як чвертьноти, а зазначається це при ключі перечеркненим С.

allegro (іт. алеґро) — скоро, швидко.

allegretto (іт. алеґретто) — дещо повільніше ніж алеґро.

- Алчевський Григорій** (1886-1920) — композитор, брат Івана, автор симфонії «Олексій Попович» та пісень до текстів Т. Шевченка, Лесі Українки, Христі Алчевської та інших; вокальний педагог.
- Алчевський Іван** (1876-1917) — оперний соліст-тенор, брат письменниці Христі А., виступав в оперних театрах Петрограду, Москви і Парижу.
- альт** — низький жіночий і дитячий голос.
- альтівка** — віоля, струнний інструмент, децю більший від скрипки; струни в строю ц, г, д, а.
- альтерація** — хроматична зміна тонів акорду.
- amabile** (іт. амабіле) — з любов'ю.
- аматор** — любитель; аматорський хор складається з любителів співу, не фахівців-професіоналів, так само оркестра чи інші ансамблі.
- amoroso** (іт. аморозо) — любовно, ніжно.
- аналіза музична** — розслідування будови музичного твору.
- англійський ріжок** — дерев'яний музичний інструмент з родини гобойки.
- andante** (іт. анданте) — ходом.
- andantino** (іт. андантіно) — трохи швидше ніж анданте.
- Андрейко Дмитро** (1864-1888) — український галицький композитор вокальних творів.
- Андреадіс-Минаїв Галина** — оперна співачка, котральт (Аргентина, ЗСА).
- Андрій з Бережан** — співак у 17 ст., забраний з України до царського хору в Петербурзі.
- Андрієва Галина** — учениця київської консерваторії, композитор і муз. педагог. Твори: орк. увертюра, сюїти, форт. і скрип. твори, хорові й сольові пісні.
- Андрієвський Віктор** (1885) — педагог і публіцист; автор спогадів про Миколу Лисенка.
- Андрієнко Клим** (1885-1967) — оперний співак-тенор і вокальний педагог. Народжений в Галичині, студіював у Львові та Італії, виступав у львівській опері та

концертував у Німеччині, де здобув дуже прихильні рецензії за свій феноменальний голос. Навчав співу власною методою. Помер у Німеччині.

animato (іт. анімато), **animoso** (іт. анімозо) — жваво, відважно.

ансамбль — гурт співаків чи музикантів, що разом виконують музичні твори.

антифон — короткий гимн на основі псалмів або св. Письма, співаний в часі св. Літургії або Вечірні.

Антонович Мирослав, нар. 1917 р. в Україні, доктор і доцент музикознавства університету в м. Утрехт (Голляндія), основник і диригент Утрехтського Візантійського хору, складеного із співаків-голландців, що виконують українські церковні й світські твори. Хор відомий з виступів у Зах. Європі.

Антонович Руслана — нар. 1938 у Відні, піаністка, лавреатка муз. форт. конкурсів. (Швайцарія 1954).

apassionato (іт. апасіонато) — пристрасно.

АПМУ — Асоціація Пролетарських Музик України з 1929 р. в. Харкові, мала завдання боротися з «буржуазною музикою». 1932 року була зліквідована з наказу уряду.

аранжувати — опрацювати твір для інструменту чи хору, напр., аранжувати нар. пісню.

арія — довша сольова пісня в давніших операх.

аркан — музика для гуцульського танку-аркана.

Аркас Микола (1852-1909) — старшина чорноморської фльоти, автор опери «Катерина».

Аркас Микола (1889-1938) — син Миколи, опрацював збірку нар. пісень для хору.

arpeggio (іт. арпеджо) — розірваний акорд, виконаний немов на струнах арфи.

Артемовський-Гулак — (див. Гулак-Артемовський).

Артимович Петро — диригент студ. хору «Бандурист» у Львові до 1914 р.

Артистичний Вісник — журнал, присвячений пластичному мистецтву, театрові й музиці, що виходив у Львові в роках 1905-07 під редакцією Івана Труша і Станіслава Людкевича.

арфа — струнний інструмент у формі трикутника (струни торкаються пальцями рук), знаний вже перше 3 500 роками до Христа. Сучасна арфа більша формою і має педали, при помочі яких можна перебудувати інструмент.

Артимів Лідія, нар. 1955 р., нагороджена на конкурсі молодих піаністів у ЗСА.

Артимович Лідія — сучасний музикознавець (Київ); співавторка «Нарисів з історії української музики».

АСМ — Асоціація Сучасних Музик з 1920 р. в УРСР, яка пропагувала модерний напрямок у музиці; зліквідована більшовиками в 1932 р.

Атаманець Іван (1936) — хоровий диригент у Дітройті (ЗСА).

а tempo (іт. а темпо) — поворот до попереднього темпа.

атональна музика — новий музичний стиль, в якому не береться до уваги гармонійного відношення тонів (гармонійних функцій) до центрального тону (тоніки), не признається тональності, а дванадцять тонів у хроматичному порядку вживається, як рівновартні тонові одиниці.

Б

Б — скорочення назви бас.

б — назва обниженого сьомого тону звукоряду (г).

б-моль — назва мольової скалі (гами) з п'ятьма бемолями.

Б-дур — назва дурової скалі (гами) з двома бемолями; назва тонального ладу.

Бабинчук Андрій — скрипаль, уч. Муз. Академії в Лондоні, родом з Вінніпегу, Канада.

- Бабій Андрій** — музикознавець, викладач у Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Києві, співробітник журналу «Музика», засланий перед 2-ю світовою війною.
- Бажанська Ольга**, Олександра замож. Озаркевич, дочка Порфірія В. — піаністка.
- Бажанський Порфірій** (1836-1920) — укр. кат. священник у Львові, муз. етнограф, теоретик і композитор. Твори: Поетична і музична ритміка, нар. мелодика, нар. гармонія, методика записування нар. мелодій. Гал.-буковинські нар. мелодії I-III сотні (Львів 1890-1906). Міш. і чоловічі хорові твори, Сл. Божа. Музика до нар. оперет і опери: «Олекса Довбуш», «Весілля» та ін.
- Байко Даниїла**, Марія, Ніна (сестри Байко), народжені на Лемківщині, закінчили львівську консерваторію і виступають як співочий терцет при грі на бандурах.
- Баленко П.** — диригент опери в Харкові.
- Балей Вірко** — піаніст (Льос-Анджелес).
- Балтарович Володимир** (Штон), нар. 1904 р. в Галичині. За фахом лікар, — композитор пісень легкого жанру; автор оперет і муз. комедій: «Два серця в 3/4 такті», «Мефістіяда», «Жабуриння», «Подружки в двох мешканнях». Помер 1968 р. в Празі.
- Балук Марія** — естрадна співачка (сопрано).
- Байлова Меланія** — піаністка, учит. Муз. Інст. ім. Лисенка у Львові, тепер проф. УМІ в Нью-Йорку.
- балалайка** — російський нар. муз. інстр. трикутної форми з 3-ма стр.
- балляда** — пісня на сюжет з історії, романтики або фантазії. Також назва інстр. творів з подібною тематикою.
- Бандрівська Одарка** (1902) — естрадна співачка-сопрано, уч. сольоспіву в Муз. Інст. ім. Лисенка у Львові і львівській консерваторії.
- Бандровський Олександр** (1860-1913) — опер. співак-тенор; студ. у Відні й Міляно (Італія), виступав у Німеччині, Англії, Варшаві та Нью-Йорку.

бандура — дерев'яний народний струнний інструмент. На верхній пласкій частині («верхняку») і на видовженій, яку грач держить в руці («на ручці») натягнені металеві струни, яких у давніх бандурах було 12 (у сучасних є їх до 40), які, граючи, торкається пальцями. Довгі струни на «ручці» це басы або «бунти», короткі це «приструнки». Бандуристи за Козаччини проводжали козаків у походах, а по упадку Козаччини жили серед народу, ходили по селах і містах та оспівували, під супровід бандури, давню славу Козаччини, за це російська влада їх переслідувала. Деякі бандуристи були сліпі і мали хлопців або дівчат-повожатих, з яких деякі вишколювалися на бандуристів. До видатніших бандуристів, що знали багато народних пісень і дум, належали Остап Вересай, Михайло Кравченко, Терешко Пархоменко, Опанас Савченко, Дмитро Ткаченко та інші. (Про бандуристів Гната Хоткевича, Василя Ємця, Григорія Китастого — див. далі).

Бандурист — студентський чоловічий хор («Академічний хор Бандурист») у Львові в роках 1906-1939.

Баландюк Антін — автор деяких стрілецьких пісень (УСС) з часів першої світової війни.

Балацький Дмитро — хормайстер, керівник Капелі Бандуристів у Києві, заарештований більшовиками перед 2-о світовою війною.

балет — танкова вставка в опері; сценічний твір, що низкою танців-картин виявляє драматичну дію. Походить з Франції.

Барабаш Іван, нар. 1909 р. в Галичині, учитель музики і диригент духової оркестри в Чикаго. Автор оркестр. творів для дух. оркестр.

Барабаш Ельва — піяністка, учит. музики в Чикаго.

Барабашов Вячеслав (1901) — сучасний композитор і музикознавець в УССР. Автор симф., форт. і вокальних творів.

Баран Василь — скрипаль, член віденської симф. оркестри.

Баранецький Микола (1884) — укр. кат. свящ., опрацював лемківські нар. пісні для хору.

Баранецька Ярослава (дочка о. М.) — абсол. Муз. Инст. ім. Лисенка у Львові, учит. форт. в Дрогобичі, органістка у Відні.

Барвінський Василь — нар. 20 лют. 1888 в Тернополі, пом. 9. черв. 1963 у Львові, учень львівської консерваторії (К. Мікулі, В. Курц) та празької (Гольфельд і В. Новак), піяніст, педагог і композитор. Директор Муз. Инст. ім. М. Лисенка у Львові в роках 1916-1939. Твори: «Українська рапсодія» (орк.), камерні трія, секстет, смичкові квартети, соната для чельо з фортепіаном; концерт, прелюдії, сюїти, мініатюри, дитячі п'єси («Наше сонечко»), хорові та сольові пісні. Деякі форт. твори видані «Українською Накладнею в Берліні» та в «Універсаль Едіціон» у Відні. Стиль творів Барвінського новоромантичний з імпресіоністичною закраскою.

Барвінський Іван (1920) — син Василя, челіст оперних орк. у Зах. Німеччині.

баритон — чоловічий голос, високий бас; також назва бляшаного інструменту.

баркароля — пісня моряків міста Венеції в такті 6/8 або 12/8; назва вокальних або інструментальних творів подібного характеру.

Барнич Ярослав — нар. 1896 в с. Балинці, Галичина, пом. 1967 у Клівленді (ЗСА). Скрипаль, диригент, педагог і композитор. Диригент театру в Карпатській Україні та оперного театру у Львові. Автор оперет «Шаріка», «Дівча з Маслосоюзу», «Гуцулка Ксеня», «Пригода в Черчі», хорових та сольових творів.

бас — чоловічий низький голос; муз. інструмент — див. контрабас.

басоля — народна назва для віолончелі.

бату́та — паличка, якої вживають диригенти оркестри і хору.

Батюк Порфир — нар. 1889 в Зінькові (Полтавщина), автор численних хорових творів у Харкові.

Бачинський Маркіян, композитор і муз. педагог, нар. 1928 у Львові, студ. у Відні, Зальцбургу і муз. школі Істмен в Рочестері. Учит. муз. в америк. школах, автор оркестр. творів.

Безкорова́йний Васи́ль — нар. 1880 в Тернополі, пом. 1966 у Бофало (ЗСА), організатор музичного життя, педагог і композитор. Хорові й сольові пісні, твори для скрипки й фортеп., форт. обробки нар. мелодій, дитяча оперета «Червона Шапочка».

Безпало́ва Є. — лірич. сопр., оперна співачка київської й львівської опер.

Белза Ігор — нар. 1904 в Кельцах (Польща), проф. київської, згодом московської консерваторії, муз. теоретик, письменник і композитор. Твори для скрипки, віолончелі, фортепіяна (форт. концерт), симфонічні, вокальні.

бемоль — значок перед нотою для обниження тону.

Бережницький Іван (нар. 1888 у Львові, пом. 1965 у Відні) — челіст, член оперної оркестри і смичкового квартету Гестесмана у Відні.

Березовський Володимир (1882-1956) — диригент хорів («Бандурист» у Львові, «Боян» в Перемишлі і Тернополі), директор Муз. Інст. ім. Лисенка в Чорткові. Автор хоральних творів: «Пори року» в чотирьох частинах, «Баркароля», «Калина» (міш. хори) та інших світських і церковних, а також мініатюр для фортепіяна.

- Березовський Максим** (1745-1777) — нар. в Глухові, студ. Київської Академії, забраний з України до царського хору в Петербурзі, згодом висланий для студій музики Італії, де в м. Больонї вчився у Падре Мартіні і був членом больонської філгармонії. Автор опер в італійському стилі «Демофонт» та «Іфігенія», хорових духовних концертів, та творів церковної музики. По повероті до Петербургу мав обіцяне керівництво консерваторії в Катеринославі, в Україні, але через інтриги її не відкрито. Не маючи змоги працювати в музичній ділянці попав у нервову недугу та покінчив життя самогубством.
- Беркович Ісак** — нар. 1902 в Києві, уч. київської консерваторії, а згодом учит. фортепіяна. Автор форт. творів (сонати, сонатіни, поліфонічні п'єси), камерних інстр. та вокальних.
- Берндт Отмар** — нар. 1896 у м. Рівне, учень, а згодом проф. консерваторії в Харкові. Автор форт. концерту, симфон. та скрип. творів.
- Берник Олександр** — проф. музики в каледжу Нью-Йорку, дир. хору «Думка».
- Бігдай Яким** (1850-1900) — муз. етнограф (кубанські нар. пісні).
- Біликовський Іван** (1846-1922) — учитель, музичний працівник в Станиславові, автор хорових творів світських («Гамалія») та церковних.
- Білоградський Тимофій** — бандурист, лютеніст і співак на царському дворі в Петербурзі.
- Білогруд Ігор** — нар. 1916 р. на Полтавщині, студ. консерваторій у Києві і в Гайдельберзі (Німеччина) піаніст, педагог і композитор. Симф. поема «Степ», балет, сюїта, музика до «Лісової пісні» Л. Українки, форт., камерні та вокальні твори, дит. опера «Червона шапочка». Кантата «Мазепиним шляхом». Живе в Чікаґо.

- Бишевська** Олександра — нар. 1907, солістка київської опери (драм. сопр.), з 1934 р. працює в Моск. Большому театрі.
- Бишковський** Степан — муз. теоретик, автор «Нотної граматики» виданої в Москві при кінці 18 ст.
- Бобикевич** Остап — нар. 1889 р. в с. Слобода (Галичина), піаніст і композитор форт. творів («Українська рапсодія», прелюд. балляда та інші), хорових та сольо-співів (частина з них була видана 1954 р. в Мюнхені). Бобикевич помер в Мюнхені 1970 р.
- Богатирьов** Семен — нар. 1890 р. Проф. Харківської консерваторії, композитор оркестрових і форт. творів.
- Богаченко-Максимович** Вероніка — сучасна оперна і конц. співачка (меццо-сопр.), виступає в Зах. Європі й Америці.
- Богданов** Федір — нар. 1904 в Харкові, автор оркест., форт. (прелюдії, мініатюри, сюїти) творів та музики до театр. творів.
- Богданська** Таїса — піаністка, учит. в УМІ в Нью-Арку.
- Богогласник** — збірник церковних пісень, виданий 1790 року в Почаєві; наступні змінені видання появились у Львові 1850 і 1886 рр.
- Богуславський** Кость — нар. 1895 р., автор українських масових пісень.
- Божейко** Володимира — (пом. 1955 р.), піаністка, абсолювентка Муз. Академії у Відні, учит. Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Перемишлі.
- Божик** Володимир — нар. 1908 в Раві Руській, абсолювент львівської консерваторії (сольо-спів), диригент хорів і Капелі Бандуристів та автор хорових творів.
- Бокшай** Іван (1874-1939) — священик на Закарпатті, автор церковних пісень та форт. творів.
- бомбардон** — бляшаний інстр.-бас, уживаний в духових оркестрах.
- Бонковський** Денис — автор популярних пісень при кінці 19 сторіччя («Карії очі», «Гандзя»).

Борисов Валентин — нар. 1901 на Харківщині, муз. педагог і композитор (симф., прелюд й fuga для форт., хорові твори).

Борковський — опер. співак (бас), при кінці 19 сторіч. виступав в оперному театрі в Амстердамі (Голляндія).

Бортнянський Дмитро — нар. 1751 р. в Глухові, пом. 1825 р. у Петербурзі. Хлопцем забраний до царського хору в Петербурзі, учився музики у диригента цього хору італійця Б. Галюппі; 1769 р. виїздить з ним на дальші музичні студії до м. Венеції. Там написав в італійській мові опери: «Креонт», «Алкід», які були поставлені в тамошньому театрі, а третя опера «Квінт Фабій» в театрі м. Модено. Повернувшись до Петербургу писав опери до французького тексту: «Дон Карлос», «Сокіл», «Син-Суперник» і «Свято сеньйора». Крім цього написав симфон., форт. сонати та камерні твори й сольоспіви. Найважливішими творами є хорові «духовні концерти» — 35 для чотириголосного і 10 для подвійного міш. хору (8-ми голосні), а також церковні гимни та пісні. Вокальні твори Бортнянського мали великий вплив на творчість українських композиторів другої половини 19-го та початків 20-го сторіччя. Муз. накладня Юргенсона в Москві видала 10 томів творів Бортнянського.

Бойченко Микола — нар. 1894 р. в Басарабії, музикознавець і композитор. Студював в Італії й Парижі. Диригент хору й оркестри в Чернівцях. Оркестрові й форт. твори та теоретичні праці (також в італійській мові). Помер 1946 р. в Букарешті.

Босий Сергій, нар. в Києві, де в консерв. студював спів та диригентуру. Диригент хорів у Монтреалі (Канада).

Боян — назва хорових товариств в Україні, взята від імені мітичного співака Бояна, про якого згадує «Слово о полку Ігоревім». Перший «Боян» оснований у Львові 1891 р. (голова В. Шухевич, диригент Анатоль Вахнянин), згодом по всіх більших містах Галичини й Буковини, а в 1904 р. в Києві й Полтаві. Большевицька влада всіх поліквідувала.

- Боян** — музичний журнал. Видавав у роках 1929-32 о. С. Сапрун у Дрогобичі.
- Братківська** Філя, оперна співачка (сопр.), народжена в Радимні (Галичина), учен. С. Крушельницької у Львові, солістка Львівської опери.
- Бризгун-Соколик** Оксана — піяністка, студ. в консерв. в Братиславі, Мюнхені й Торонті. Працює як муз. педагог у Торонті (Канада).
- Бринь** Микола — нар. 1916, диригент хорів (хор «Дніпро» в Твін Сіті, Мінн., ЗСА).
- Бринь** Оксана — нар. 1924, концерт. співачка (сопр.), авторка вокально-педагогічних статей та оповідань.
- Будневич** Віктор — нар. 1895 р., оперн. співак (драм. баритон) Одеської й Харківської опер.
- Будний** Всеволод — диригент хорів у ЗСА.
- Буркацький** Андрій, нар. 1888 р. на Полтавщині, пом. 1957 р. в Празі (ЧСР), за фахом юрист, студ. музику в Києві, де був диригентом студ. хору, згодом хору учителів на Карпатській Україні та чеського радіо. Автор хорових творів.
- Бурлака** — диригент чолов. хор. полонених вояків-українців в Італії, а згодом в Англії.
- Бурлаки** — чоловічий, жіночий і дитячий хори при Братстві кол. вояків УНА в Бофало, ЗСА.
- Бутенко** Іван (1852-1891) — опер. співак (бас) московської опери.

В

- вальдгорн** (нім. Waldhorn, іт. Corno, англ. French horn) — бляшаний духовий інстр., див. ріжок.
- вальс** (фр. Valse, нім. Walzer) — танок в такті $\frac{3}{4}$ німецького походження; також інструментальний твір не призначений для танку, як форт. вальси Шопена, Шуберта, Шумана, Ліста, Лисенка, Грудина та інш.

варіація — зміна музичної теми або й цілого короткого муз. твору мелодійно, ритмічно чи гармонійно. Для прикладу: варіація на тему нар. пісні.

Василик Володимир — хоровий диригент в Буенос-Айресі (Аргентина).

Вахнянин Анатоль (Натоль), нар. 7 верес. 1841 р. в Сянвій над Сяном, пом. 11 лютого 1908 у Львові. Організатор муз. життя, педагог і композитор, директор Вищого Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові. Твори: сольоспіви («Помарніла наша доля»), хорові твори («Молоді сни», «Наша життя», «Урра у бій»), обробки нар. пісень, музика до театр. п'єс «Бондарівна», «Назар Стодоля», «Ярополк»; опера «Купало».

Вахнянин Богдан (1886-1940) — педагог і композитор, дириг. «Бояна» в Перемишлі. Хоральні твори: «Буря на морі», «Гайдамаки», «Титар», «Пісня життя», «Садок вишневий», Коляди для форт.

Вахнянин-Куриленко Леся — піаністка, нар. 1922 р. в Перемишлі, учениця ВМІ ім. М. Лисенка в Перемишлі, Високої Музичної Школи в Берліні та «Моцартеум» у Зальцбурзі. Тепер учит. музики в Лос Анджелес (ЗСА).

Ведель Артем (1767-1806) — учився в Київській Академії, був дириг. хору в Москві, опісля студ. хору Київської Академії. Деякий час жив у Києво-Печерській Лаврі, згодом мандрував по Україні, був ув'язнений царським урядом і замкнений в домі умово-хворих, що спричинило його смерть у 1806 р. в Києві. Написав біля 20 хорових духовних концертів, Літургію та інші богослужбні твори.

Венке Рафаїл, Ярослав — скрипаль, нар. 1939 на Буковині. Учител. музики в Укр. Муз. Інстит. та в каледжі в Нью-Йорку.

veloce (іт. вельоче) — скоро, жваво, моторно.

Венґжин-Колянковська Катря — співачка (меццо-сопр.), народжена в 1913 році у Винниках на Львівщині. Студ. сольоспів у Львові, співала у вокальному квар-

теті В. Балтаровича, виступала у Львівській опері та на концертах. Диригент церковного хору в Каракасі (Венесуеля).

Вербицький Михайло, нар. 1815 в с. Улючі (Галичина), пом. 1870 в с. Млини, укр. кат. священник. Автор музики до гимну «Ще не вмерла Україна», «Заповіту» Т. Шевченка (для двох хорів, бас-солю і форт. (орк.) та інш. хор. творів як «Жовняр», «Пісня до місяця», «Де Дніпро наш», сольоспівів з форт. або гітарою, Літургії та церковних пісень, одинадцяти симфоній для орк. та музики до нар. оперет як «Підгіряни», «Верховинці», «Сільські пленіпотенти», «Галя» та інш.

Вересай Остап (1803-1890) — кобзар-бандурист з Прилуччини, співав багато нар. дум, з яких деякі записав М. Лисенко.

Вериківський Михайло, нар. 1896 в Крем'янці, пом. 1962 в Києві. Закінчив консерват. в Києві, був диригентом оперного театру в Києві і Харкові та симф. орк. Автор симф. творів, камерних, форт., вокальних, музики до фільмів, балету «Пан Каньовський», вокально-симф. поеми «Чернець», опер «Сотник», «Наймичка».

Верховинець Василь (дійсне прізвище Кость Костів) — нар. 1881 в Мізуні (Галичина), пом. 1937 в Києві. Муз. етнограф збирав нар. пісні, гри та танки; викладач в Інст. Нар. Освіти, працівник театру Садовського, автор музики до сценічних п'єс та хорових творів.

Верьовка Григорій, нар. 1895 на Чернігівщині, пом. 1964 в Києві. Проф. консерват. в Києві (катедра хорової диригентури), організатор і диригент Держ. Укр. Нар. Хору, автор численних хорових творів.

Весільні пісні — народні пісні пов'язані з обрядами весілля.

«Веснівка» — дівочий хор курсів українознавства в Торонті, відомий з виступів на концертах у Канаді, ЗСА, а також на посвяченні Собору св. Софії в Римі. Диригент: Квітка Зорич-Кондрацька.

веснянки — народні обрядові пісні та гри, які виконує молодь весною, передусім в часі Великодніх свят на вільному повітрі. Називають їх також гаївки, гагілки і ягілки.

Вечер Яким (дійсне прізви. Юра Яремкевич) — нар. 1901 в Галичині, студ. в політехніці і консерват. в Празі і Ѓданську, за фахом педагог, автор форт. мініатюр, вокальних сольових та хорових пісень. Живе в ЗСА.

Вимер Ізидор — композитор і керівник дит. театру у Львові. Автор пісень для молоді та окр. сюїти «Лис Микита».

Винниченко-Мозгова Євгенія, нар. 1908 в Києві, студ. в консерваторії в Београді; опер. співачка (сопр.), виступала в опернім театрі в Београді та в опер. театрах і на концерт. у Зах. Європі та ЗСА.

Вирста Аристид — скрипаль і музиколог, нар. 1922 на Буковині, студ. у Відні, Парижі та Італії, доктор музикознавства, доцент муз. інст. Сорбони (Париж), автор гасел з україн. музики в франц. і нім. енциклопедіях.

Витвицький Василь — музиколог і композитор, нар. 1905 в Коломиї. Студ. в консерват. і універс. в Кракові (доктор музикознавства). Твори: форт. тріо, струн. квартет, скрип., форт. і вокальні твори та праці з іст. україн. музики (монографія М. Гайворонського).

Витвицький Йосип, Домінік (1810-1880) — композитор попул. парафраз нар. пісень та інших форт. творів.

vibrato (іт. вібрато) дрижачим голосом у співі, або в гри на струнних інструментах.

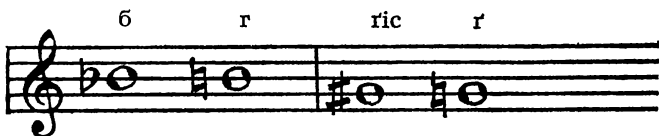
вібрафон — муз. інстр. подібний до ксильофону, з металевих плиток вкладених у метал. рамі. Плитки видають тони (Ф-Ф³) під впливом електр. струму.

vivace (іт. віваче) — живо, з життям.

vigoroso (іт. віґорозо) — сильно, бадьоро.

vide (лат. віде) — глянь, дивись.

відкличник (англ. natural) — значок, що відкликає, анулює, хроматичні значки.

Відорт Григор, Каетан і Франц — родина двірських співаків-торбаністів (дід, син і унук) з 18-19 ст. при дворі князя Сангушка на Волині. Співали укр. народні пісні, а також творили самі.

Віленський Ілля — нар. 1896 в Кременчуці, уч. консерв. в Петрограді; автор музики для п'єс театру «Юного глядача» в Києві.

Вілінський Микола — нар. 1888 в Одесі, пом. 1956 в Києві. Студ. в Одеській консерв., де згодом був професором. Автор вокальних та інстр. творів (кантата «Молдавія») та обробок нар. пісень.

violino (іт. віоліно) — скрипаль (див. там).

віоліновий ключ — див. ключі.

viola (іт. віоля) — альтівка (див. там).

violone (іт. віольоне) — контрабас, струн. інстр. (див. там).

violoncello (іт. віольончеля) — скорочене чельо, струнний інструмент з роду скрипки з чотирма струнами, в тонах Ц, Г, Д, А; грають на ньому сидячи, а інструмент держать між колінами.

віртуоз — музика-мистець, що досягнув найвищій ступінь так технічного як і духового виконання муз. творів.

Вітошинський Йосип (1838-1901) — укр. кат. священик в Галичині; основник і диригент сільських хорів та оркестр.

Вовк Іван — композитор, нар. на Київщині, студ. консерв. в Одесі й Парижі. Скрипкові твори, сольоспіву, опера «Захар Беркут». Живе в ЗСА.

водевіль (з франц.) — театральна п'єса легкого жанру зі співами і танками.

вокальна музика (з лат. вокс — голос) — співані музичні твори як пісня, кантата, ораторія, опера, оперета.

вокаліз (з франц.) — голосові вправи співані складами (сольмізацією).

Волошин Михайло (1878-1943) — за фахом юрист, доктор права, довголітний диригент львівського «Бояна», автор хорових і сольових пісень («Ой гляну я», «Чого мені тяжко?»).

volta (лат. вольта) раз; I-ма вольта, II-да вольта — при повторюванні частини муз. твору: перший раз, другий раз.

вольто субіто (іт. v. s.) — оберни скоро (картку).

volante (іт. волянте) — летом.

Воробкевич Ізидор (Сидір) — буковинський поет, педагог і композитор, нар. 1836, пом. 1903, прав. священик, учитель музики в учит. семінарі й духовному семінарі, у Чернівцях. Твори: 12 пісень для чолов. хору до слів Т. Шевченка, хорові пісні до власних поезій: «Над Прутом», «Завеніло», «Рідна мова», «На чужині» та інш. Літургія та інші церк. пісні, співаник для шкіл, музика до сценічних творів, як — «Гнат Приблуда», «Убога Марфа», «Новий двірник» та інші. Підручники з теорії і гармонії музики.

Воронець-Монтвид Катерина (1878-1955) — оперна співачка народжена на Слобожанщині. По студіях у Міляні (Італія) виступала в операх Києва, Харкова, Одеси і Москви, а також на концертах у Зах. Європі.

Воячек Богуміль, Федір (1857-1934) — учитель музики і диригент у Києві. Інструментував деякі твори М. Лисенка; по національності чех.

ВУТОРМ (Всеукраїнське Товариство Революційних Музик), постало в 1923 році і об'єднувало композиторів радянської України. Ліквідоване 1932 р.

Г

Г — назва сьомого тону муз. абетки (в англ. назовництві «бі»); назва першого тону звукоряду (скалі) Г-дур і г-моль.

габанера — кубансько-еспанський танок в такті 3/4 або 6/8; назва від столиці Куби — Габана.

Гавриляк Ярослав — диригент хору «Славута» в таборі полонених укр. вояків у Ріміні (Італія), а згодом хору «Діброва» в Братфорді (Англія).

гагілка — див. веснянка.

Гайворонський Михайло — композитор і музичний діяч, нар. 1892 р. в Заліщиках (Галичина), помер 1949 р. в Нью-Йорку. Музичну освіту започаткував в учит. семінарії в Заліщиках, продовжував у Львові, а згодом в Америці, куди виїхав у 1922 р. Капельник оркестри УСС-ів 1915-1918 та інспектор оркестри Армії УНР. В Америці заснував, разом з Романом Придаткевичем, українську консерваторію. Автор стрілецьких пісень (УСС-ів), вокальних та інструментальних творів і хорових обробок нар. пісень.

Гайдай Зоя — нар. 1902 р., лірич. сопрано. Заслужена артистка київського й харківського оперних театрів. Довголітній професор вокалу в Київській Консерваторії. Померла 21 квітня 1965 р. у Києві.

Гайдай Михайло — нар. 1878 на Прилуччині, композитор і муз. етнограф. (Батько З. Гайдай).

Гаск Андрій (1873-1939) — оперний співак (тенор), виступав на сцені львівського театру «Української Бесіди», а також в опер. театрах Варшави, Познаня, Любляни й Відня.

Гайдамака Петро, нар. 1907 в Крематорському, абсолювент харківської консерваторії, диригент (харківського опер. театру 1946-51), композитор інструментальних та вокальних творів.

гама — назва грецької букви Г (ґама) від якої пішла назва звукоряду — скалі.

- Гарасевич Андрій** — поет, письменник і піяніст, нар. 1917 р. у Львові, згинув як альпініст в Альпах 1947 р.
- Гарасимович-Огороднік Роксоляна** — піяністка й муз. педагог; акомпаньйторка хору «Кобзар» у Філядельфії.
- гармонія** (з грецької мови) — наука про співзвучання тонів, про акорди та їхню функційність. Творцем науки гармонії був француз. теоретик Жан Рамо (1683-1764).
- гармонія** — клявішовий інст. типу органів (фісгармонія).
- гармонійка** — популярний інструмент на якому грається устами, (усна гарм.) і клявішова ручна гармонія або акордеон (див. там).
- Гарфа** (див. арфа).
- Гащенко П.** — колишній кобзар-бандурист з Полтавщини.
- гекельфон** — духовий інструмент (гобой-баритон).
- гексахорд** (гр.) — діятонічний звукоряд з шести тонів (ц—а).
- Гелікон** — гора в Греції, мітологічне мешкання муз; бляшаний дмуховий інструмент — бас.
- генерал-бас** (в іт. мові basso continuo) — найнижчий басовий голос у давних інстр. творах (органових). На його основі виконавець (органіст) виповнював тони акордів, які здебільша були позначені цифрами (цифровий бас).
- генеральна павза** — означає одночасну мовчанку в усіх інструментах чи голосах.
- Гес де Кальве Густав** — доктор філософії, нар. 1784 на Мадярщині, з року 1810 працював у Харкові як муз. педагог і піяніст. Написав двотомову «Теорію музики» (вид. 1818 р.).
- гимн** (гімн) з грецької мови «гимнос» — у старинних греків пісня святині, тепер назва офіційної пісні держави чи народу. Український гімн «Ще не вмерла Україна» (слова Павла Чубинського, муз. Михайла

Вербицького) був визнаний українським урядом у 1918 р. державним гимном.

гіс — тон «г» підвищений на півтону; на клявішових інстр. дорівнює тонови «ц».

гітара (гітара) — еспанський нар. муз. струнний інструмент.

Гладилович Людвик — нар. 1885 в Коломиї, помер 1967 в Катовицях (Польща), скрипаль, учився у Львові й Липську; диригент театру «Української Бесіди» у Львові, згодом театр. дир. в Ревелі й Ризі, Варшаві та Катовицях. Учитель музики та дир. українського хору в Катовицях. Автор хороших творів, пісень для дітей та обробок народніх пісень.

Гладкий-Гордій Іван (1849-1894) — учитель з Полтавщини, написав музику до «Заповіту» Т. Шевченка в 1870 році, який згодом в обробці Кирила Стеценка став загально відомий в Україні. Гладкий написав також музику й до деяких інших поезій Т. Шевченка.

Глібович Олена — член і керівник жіночого квартету «Верховина» в Торонті.

Глухів — містечко в Сумській області України. З року 1708, по зруйнуванні Батурина, столиця гетьмана України. В 1737 р. була там відкрита муз. школа, в якій вишколювали молодих співаків, що їх згодом забирали до царського хору в Петербурзі. В школі вчили також гри на бандурі, гусях і скрипці.

Глушков Петро — нар. 1889 в Одесі, учитель муз.-теор. предметів у Києві та композитор (концерт для скрипки й віолі з оркестрою; скрипковий концерт; симфонічні та вокальні твори).

Гмиря Борис — нар. 1903 в Харкові, соліст-бас київської опери та концерт. співак. Помер 1969 р.

Гнатишин Андрій — нар. 1906 року на Львівщині, студював в Муз. Інст. ім. Лисенка у Львові та консерв. у Відні. Диригент хору церкви св. Варвари у Відні. Професор музики, автор оркестрових, камерних і вокальних творів, світських і духовних.

- Гнатюк** Дмитро — баритон, соліст Київського театру опери й балету.
- Говтвап** Опанас — колишній кобзар-бандурист з Полтавщини.
- Гозенпуд** Матвій — піаніст і композитор, нар. 1903 в Києві, закінчив київську консерват., в якій тепер учити. Твори: форт. концерт, сонати, прелюдії, етюди; камерні твори, опера «Лямпа Аладіна».
- Голинська** Галина — нар. 1902 р., піаністка і муз. діячка в Торонті, Канада.
- Голинський** Михайло — нар. 1890 р. на галицькім Покутті, оперний співак-тенор. Студіював у Львові (проф. Заремба) і в Міляні (проф. Габріні). Виступав на сценах оперних театрів Львова, Києва, Одеси, Харкова, Варшави, Торуня та Тбілісі (Грузія) у головних ролях, а також на концертах в Україні, ЗСА й Канаді. Тепер живе в Едмонтоні (Канада).
- Головко** Юрій — нар. 1908, хормайстер київського театру опери й балету, диригент хорів у Канаді.
- Голодок** Микола — співак-тенор, нар. в Україні, студ. у «Моцартеум» в Зальцбурзі, виступав в оперних театрах в Аргентині. Працює також як скульптор. З 1971 р. живе в ЗСА.
- Гомоляка** Вадим — нар. 1914 р. в Києві, абсолювент Київської консерваторії. Композитор симфон. і камерних творів, музики до фільмів та балетів — «Сорочинський ярмарок», «Чорне золото» та інші.
- гомофонія** (гр.) — однозвучність, одноголосовість у протиставленні до поліфонії.
- Гончаренко** Гнат (1836-1908) — кобзар-бандурист з Харківщини.
- Гончаренко** Петро — бандурист Капелі ім. Т. Шевченка (в Дітроїті), дир. жіноч. капелі бандуристок.
- гопак** — український нар. танок у такт 2/4.
- Гордійчук** Микола — сучасний музикознавець у Києві.
- Горілов** Олександр (1868-1937) — диригент першої державної української симфонічної оркестри в Києві

(1918 р.) і композитор, автор опер: «Добрі сусіди», «Вій» та трох симфоній.

горн (див. Waldhorn).

Горницький Любомир — нар. 1927 у Бічі (Галичина), піаніст і муз. педагог; муз. студії в Мюнхені (Академія музики), концертні виступи в містах Зах. Європи, учитель УМІ в ЗСА. Помер 1970 р. в Ньюарку.

Городиський Петро, скрипаль, абсолюв. УМІ в ЗСА, викладач муз. в універс. Тенессі.

Городовенко Нестор — нар. 1885 на Полтавщині, помер 1964 в Монреалі, Канада; музичний педагог і визначний диригент (студ. хор київського універс., державна капеля «Думка»), проф. консерв. в Києві. На еміграції диригент хору «Україна» в Німеччині, а згодом у Монреалі.

Гоца Клявдія, Марія — нар. 1950 р. в Інсбруці (Австрія), піаністка, почала вчитися музики з четвертого року життя, у 12 році виступала прилюдно на концертах з симф. оркестрою та здобула відзначення й нагороди; студ. в школі Куртиса у Філядельфії.

Гош Іван, нар. 1918 р., — оперний співак (тенор) у Дніпропетровську й Львові, тепер в Америці.

Гошуляк Осип — оперний співак-бас у Канаді.

Гребінецька Марія — оперна співачка-сопран, учениця О. Мишуги в Києві, згодом в ЗСА.

григоріянський спів — одноголосний літургічний спів римо-кат. церкви, заведений папою Григорієм Великим (590-604).

Гриневецький Гілярій, нар. 1892(?) — учитель музики в українських школах у Львові.

Гриневич Григорій — нар. 1900 р. на Тульщині. Композитор симф., камерних та вокальних творів й опери «Дзвони гудуть».

Грица Софія — сучасний музикознавець у Києві.

Грицай Василь — співак-баритон, виступав у театрах Старицького і Саксаганського.

- Гришко Михайло** — нар. 1901 в Маріюполі, оперний співак-баритон театрів Одеси, Харкова й Києва.
- Грінченко Микола** — нар. 1888 в Києві, пом. 1942 в Уфі. Муз. теоретик, автор статей з музикознавства та «Історії української музики» вид. 1922 р. в Києві, а перевиданої 1961 р. в Нью-Йорку.
- Гробельська Маруся** — нар. 1941 р. в Ворохті (Гуцульщина), скрипалька, живе в Канаді.
- Грудин Володимир** — нар. 1893 в Києві, композитор, піаніст і педагог. Проф. консерват. в Києві; як піаніст концертував в Києві, Львові та Парижі, тепер професор УМІ в Нью-Йорку. Автор симфонічних, камерних, фортепіянових та вокальних творів.
- Грушкевич-Тимків Марія** — піаністка, учит. УМІ в Клівленді.
- Губицький Тарас** — нар. 1908 в Дрогобичі (Галичина), скрипаль і віоліст, оркест. диригент в Америці.
- гудок** — давний триструнний смич. інструмент; граючи, держали його на колінах.
- Гужова Віра** — нар. 1900, драмат. сопр. оперного театру в Харкові, проф. консер. в Києві.
- Гулак-Артемівський Семен** — нар. 1813 р. на Київщині, пом. 1873 в Москві. Забраний юнаком до царського хору в Петербурзі вчився там музики у російського композитора М. Глінки. Згодом навчався сольового співу в Парижі й Фльоренції. З 1842-1864 рр. оперний співак бас-баритон у Москві. Автор опери «Запорожець за Дунаєм».
- Гумілінович Степан** — композитор пісень легкого жанру та диригент хорів «Бурлака» в таборі полонених в Ріміні (Італія), у Буенос-Айресі (Аргентина) та в Торонті (Канада).
- гумореска** — інструментальний твір з якого пробивається гумор; знані гуморески Дворжака, Чайковського, Лисенка та інші.
- Гундич Мирон (1871-1920)** — диригент українського хору в Нью-Йорку.

гуслі — струнний інструмент поширений здавна серед слов'ян. За княжих часів знані були гуслі в Україні у формі гарфи або трапезу.

гуцульські музичні інструменти (дерев'яні): **трембіта** довга до 3 м. з просвердленим уподовж у середині отвором, прикінці дещо розширена, обложена березовою корою; **флюяра** — сопілка довга біля 90 сантиметрів, інші сопілки: **денцівка**, **карабки** (подвійна сопілка), **теленка** — дудка з вербової кори без дірок. **Струнні інструменти** — **цимбали** і **скрипка**.

Гушалеви́ч Євген (1867-?) — героїчний тенор, виступав у польських та німецьких оперних театрах.

Г

г — назва п'ятого тону музичної абетки; перший тон гама Г-дур і г-моль.

Г-ключ, або скрипковий чи віоліновий ключ лежить на другій лінії з низу лінійної системи і тому нота на цій лінії визначає тон «Г».

гавот — давний танок франц. походження в паристому такті, повільного темпа.

гаіо (гайо) — радісно, весело.

Галь Ян (1856-1912) — польський композитор і диригент у Львові, учив теорет. предметів у Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові; опрацював для хору деякі українські нар. пісні.

generoso (дженерозо іт.) — шляхетно, поважно.

гес (g-es) — обнижений тон «Г».

gigue (фр. джіг, англ. jig) — скорий гротесковий танок.

giocoso (іт. джокозо) — жартівливо, весело.

гіс (g-is) — підвищений тон «Г».

giusto (іт. джюсто) — точно, правильно, нормально.

гітара (див. гітара).

Глієр Райнольд (1876-1956) — російський композитор і педагог, проф. і директор київської консерваторії, учи-

тель українських композиторів (Л. Ревуцького, Б. Лятошинського та інших). Написав декілька симфонічних творів з українською тематикою.

glissando (іт. глісандо) — ковзаючись, совгаючи пальцем по струні смичкових інструментів, або по клявішах фортепіяна.

Glockenspiel (нім.) — гра дзвінків, муз. інструмент з металевих плиток зложених у ряд по висоті тонів; тони видістаються ударом металевого молоточка. Існують також клявішові дзвінк. інструменти.

gloria (лат. гльорія) — частина латин. Служби Божої (літургії).

гондолієра — пісня італійських гондолієрів — лодкарів.

гонґ — ударний інструмент у вигляді невеликої мосяжної покришки з невизначеним дзвоновим голосом. Походить з остр. Ява.

gracioso (іт. граціозо) — легенько, мило.

grave (іт. граве) — поволі, протяжно (для визначення темпа).

gruppetto (іт.) — обіжник, мелодійна прикраса.

Д

д — назва другого тону музичної абетки = ре.

дес (д-ес) — обнижений на півтон тон д, в англ. d-flat, у франц. re bemol.

десес (дес-ес) — обнижений на два півтони тон «д» — d-double flat. у фр. re double bemol.

діс (d-ic) підвищений на півтон тон «д» — в англ. d-sharp, у фр. re diese.

дісіс (dic-ic) — підвищений на два півтони тон «д», в англ. d-double sharp, у фр. re double diese.

D. C. / Da Capo (іт. да капо) — від початку (при повторенні), D. C. al Fine (да капо аль фіне) — від початку до кінця.

D. S. / Dal Segno (іт. даль сеньо) — повторити від значка. **д-дур** — назва звукоряду (скалі), що починається від «д»; назва музичного ладу основанийого на тім звукоряді.

д-моль — назва звукоряду (скалі) від «д» до «д» рівнобіжного до Ф-дур; назва муз. ладу основанийого на тім звукоряді.

Давидов Степан (1777-1825) — народжений в Україні, диригент царської хорової капелі в Петрограді. Автор церковних хорових творів.

Давидовський Григорій (1866-1952) — родом з Чернігівщини, учень петербурзької консерваторії, хоровий диригент; опрацював збірку: в'язки хорових композицій «Бандура», «Кобза», «Українська Кубань»; писав також твори церковної музики.

Давний Іван — музиколог і композитор, нар. в Америці. Студ. у Чікаго і Парижі (доктор музикології).

Данилевський Григорій, нар. 1792 р. на Харківщині, був забраний до царської хорової капелі в Петербурзі, в якій був солістом (альт). Там учився він також гри на скрипці в Кудлая, учителя співу капелі, а пізніше, за порадою Д. Бортнянського, у скрипаля-віртуоза француза Карла Ляфонта (1781-1839). В 1834 р. Данилевський повернувся в Україну, де брав участь у музичному житті, між іншим грав у смичковому квітеті.

Данильченко Петро (1860-?) — віоліст, родом з Києва, закінчив консерват. в Москві, учителював у Харкові та Москві, виступав на концертах в Україні, Швейцарії та Франції.

Данькевич Кость — педагог і композитор, нар. 1905 в Одесі, де й закінчив консерваторію. Твори: симфонії, симф. поеми, камерні, вокальні, балет «Лілея», муз. комедія «Золоті ключі», музика до кінофільмів та опери: «Трагедійна ніч», «Богдан Хмельницький», «Назар Стодоля».

Дашевський Олександр — композитор жидів. походження, нар. 1897, закінчив муз. Інст. у Харкові. Автор форт. і камерних творів та сольоспівів.

дебют (фр. *debute*) — перший публічний виступ.

decrescendo (іт. декрешендо) — щораз тихше. визначається також знаком. —

delicato (іт. делікато) — лагідно, ніжно.

Дембський Віктор (1892-1931) — муз. педагог і композитор, закінчив муз. Інст. ім. М. Лисенка в Києві. Твори: симф., рапсодія, соната для віолонч. з форт., форт. тріо, опери «Повстання» і «Маскарада».

демественний спів — імпровізований спів нар. співаків-демественників, які співали церковні й народ. пісні в давній Русі-Україні. Назва походить від старогрецького слова «демос»-народ.

Демуцький Порфир, нар. 1860 на Київщині, пом. 1927 у Києві, по фаху лікар; збирав нар. пісні, організував і провадив селянський хор в селі Охматів та концертував з ним по Україні. Написав муз. етногр. працю: «Ліра та її мотиви».

Демченко Іван — за фахом лікар, займався етнограф. студіями, записав весільні обряди й пісні в селі Монастирці (вид. друком 1905 р.).

Денисенко Володимир, оперний співак бас-баритон, виступає в Польщі.

денцівка — див. гуцульські муз. інстр.

Деркач Леся — визначна скрипалька, закінчила Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові; знана з концертних виступів.

destra (іт. дестра) — права, d. m. destra mano — правою рукою (у форт. грі).

детонувати — сходити з тону (у співі).

деціма — віддалення (інтервал) десятого тону, терція через октаву (ц¹-e²).

deciso (іт. дечізо) — рішуче.

джаз (анг. jazz) — танкова музика муринського походження, започаткована в Америці 1914 р., виконувана імпровізовано на духових та ударних інструментах.

дилетант — любитель, не фахівець.

Дилецький Микола, нар. 1630 у Києві, пом. 1690 у Москві, музичний теоретик і диригент, учився у Вільні й Варшаві, був дир. хорів у Вільні, Смоленську і Москві. Написав підручник теорії музики («Грамматика пєния мусикийского»), що появився чотирма накладами у Вільні, Смоленську і Москві та був першим друкованим підручником нових основ муз. знання.

динаміка (з гр. динаміс — сила) — визначає силу муз. вислову, ступені сили тонів від піяна до форте.

диригент — провідник збірного виконування муз. творів (дир. хору, орк.).

дискант (з іт. діскантус) — другий голос до головної мелодії (кантус фірмус) в контрапунктичних формах, також давня назва сопрана.

дискограф — список, каталог грамоф. платівок.

дисонанс — роззвук, різкий звук, у протиставленні: консонанс.

Дичко Леся — композитор, народилася і вчилася в Києві. Твори вокальні та оркестр. (рапсодія, балет).

Дідик Тамара — примадонна театру опери й балету у Львові, нар. в Ланівцях на Волині, уч. львівської консерваторії.

Дідур Адам — оперний соліст-бас, нар. 1874 в Галичині, помер 1946 в Катовицях (Польща). Виступав в оперн. театрі Ля Скаля в Міляні, Метр. опері в Нью-Йорку, деякий час учив сольоспіву в Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові.

Дідченко Дмитро, нар. 1894 на Чернігівщині, фахівець у виробі скрипок, нагороджений на міжнародніх виставах муз. інструментів. Живе в ЗСА.

дієз (з гр. дієзіс) — значок-хрестик для підвищення ноти на півтон. #

diluendo (іт. ділюендо) — гаснучи.

diminuendo (іт. дімінуендо) — щораз слабше.

divertimento (іт. дівертіменто) — інструментальний твір складений з танкових мелодій або з виїмків більших муз. творів.

div=divisi (іт. дівізі) — поділені; в інстр. творах більше-голосові місця треба поділити поміж однорідні інструменти.

difficile (іт. діфічіле) — тяжко, не легко.

діапазон (з гр.) — у теперішньому значенні: об'єм тонів інструменту або людського голосу.

діятонічний звукоряд (скаля) має 5 цілих і 2 півтони; діятонічний інтервал (віддаль) постає при переході з одного тону до наступного (ц-д, е-ф, гіс-а), у протиставленні до хроматичного, який постає через підвищення чи обниження того самого тону (ц-ціс, а-ас, г-б).

Дмитрів Олександр — піяніст, нар. 1934 в Кіровограді. Студ. у Зальцбурзі та Буенос-Айресі (у Тараса Микиші). Тепер учит. форт. в Лос-Анджелесі (ЗСА).

Дністряньська Софія (1882-1956) — піяністка і муз. педагог, нар. в Галичині.

до — назва першого тону муз. абетки, замість первісної назви «ут».

Добриловський Юліян (1760-1825) — священик в Галичині, автор церковних та світських пісень, між ними пісні «Дай же, Боже, в добрий час...», що була першим гимном галицьких українців.

Добрянський Андрій — нар. в Україні, бас-баритон оперних театрів в Америці.

Довженко Валерій, нар. 1905, історик української музики та композитор у Києві.

додекафонія (з гр.) — дванадцятитоновна музика, твори основані на дванадцяти тонах хроматичного звуко-ряду.

doloroso (іт. дольорозо), *сop dolore* — жалобно, журливо.

Дольницький Зенон, нар. 1898, оперний співак-баритон, львівського та інших європейських оперних театрів.

Дольницький Ізидор (1830-1924) — український кат. священник і проф. Богословської академії у Львові, автор «Гласоспівця» — збірника церковних напівів (пісень).

dolce (іт. дольче) — солодко, мило.

dolente (іт. доленте) — сумно, жалісно.

Домерщиков-Олексієнко Олекса (1863-1942) — диригент українських театрів.

доместики (доместики) — церковні співаки за княжих часів, починаючи з 11-12 ст.

доміната — п'ятий тон звукоряду, горішня квінта тоніки.

домінантовий тризвук — акорд на п'ятому тоні звуко-ряду (напр., г-г-д в Ц-дур і ц-моль).

домінантсептакорд — домінантовий септімівий акорд — чотиризвук на п'ятому тоні (г-г-д-ф у Ц-дур і ц-моль).

Домінчен Климент, нар. 1907 р. на Вінничині, диригент оперного театру в Одесі, автор симфон. творів та численних пісень.

Донець Михайло (1883-1943) — соліст-бас київського оперного театру.

Doppelgriff (нім.) — уміння заграти одночасно два або більше тонів на струнному інструменті.

дорійський звукоряд (скала) — від «д» до «д» (див. церковні лади).

драматичні муз. твори — це опера, муз. драма (Р. Вагнера).

Дремлюга Микола, нар. 1917 у Києві, учень Г. Ревуцького в Київській консерваторії, композитор форт. концерту; симфон. та вокальних творів.

дримба, дримля — маленький, примітивний муз. інструмент у виді підкови зі сталевим язичком посередині, який порушуваний пальцем руки, видає звуки. При гранні дримбу держиться зубами. Улюблений інструмент сільських хлопців в Україні.

Дрімцов (Дрімченко) Сергій (1867-1930) — родом зі Слобожанщини. Професор муз. драм. Інституту в Харкові, композитор камер. творів, сольових та хор., опери «Іван Морозенко», оперети «Сорочинський Ярмарок» та підручника теорії музики.

Дрогомирецька Дарія — піаністка, абсолюв. Паризької консерваторії.

Дубровська Ніна, нар. 1885 в Черкасах, музикознавець.

Дубляниця Маркіяна — співачка (сопр.), нар. в Перемишлі, член колишнього тріа «Сестри Дубляниці» в Торонті; продовжує вокальні студії в Римі.

Дуда Мирослав — челіст симф. орк. в Чікаго.

Дуда Михайло (1897-1963) — героїчний тенор, концерт. соліст. Нар. в Галичині.

дуда — давний духовий інструмент складений з шкуратного мішка і двох сопілок (дудок) з дірками. Граючий надуває устами мішок, з якого повітря входить до дудок. Народний інструмент шотляндців, популярний також в Україні (нар. пісня «Діду мій, дударіку»).

due corde (іт.) — на двох струнах; натиснути лівий педал фортеп., щоби молоточок ударяв у дві струни

дует — твір для двох голосів або інструментів.

думи — ліричноепічні народні співи, виконувані кобзарями-бандуристами під супровід бандури.

Думка — Державна Українська Мандрівна Капеля, основана в Києві в 1919 році, диригент Нестор Городовенко.

Думка — чол. міш. та дит. хор у Нью-Йорку; також назва різних хорових товариств.

думка — інструм. або вокальний твір в стилі народних дум.

дуоля — неправильний ритм. поділ, замість трьох — дві ноти однакової вартості, напр., замість півноти з крапкою є дві чвертьноти зачеркнені луком і означені числом 2.

дур (з лат. дурус) — твердий, веселий; протилежне до моль — м'який, сумний.

Духнович Олександр (1803-1865) — священик на Закарпатті, був автором пісні «Я русин есьм, бив і буду», що була гимном закарпатських українців.

дух (лат. дукс) — тема фуґи (див. фуґа).

дяк — церковний служитель, відповідає священикові в часі Богослужб співом, провадить церковний хор, а в давні часи дяки вчили дітей грамоти і співу (дяковчителі). Дяки вишколювалися в дяківських школах.

Дяковський Мирослав, Іван — бандурист. Нар. 20. 1. 1927, Монреаль (Канада). Учився в Зіновія Штокалка. Дослідник, автор матеріалів з історії бандури; конструктор-новатор. Мистецький керівник ансамблю «Кобза» в Мюнхені.

Дяченко Григорій, нар. 1896 р., співак і композитор, учень консерв. в Празі, виступав в опері в Оломуці (Чехія). Автор оркест. та камерних творів.

Дяченко Василь (1906-1942) — музикознавець у Києві, автор популярних нарисів про М. Лисенка, М. Леонтовича.

Дячун Анна, піяністка й муз. педагог, нар. 1898 р. в Токах (Галичина), пом. в Дітройті 1969 р.

Е

Е — третій тон музичної абетки = мі.

E-sharp, mi-diese, E-дур, назва скалі (ступениці), що починається тоном «е» і має чотири хрестики.

e-моль, e-minor, mi bemol — назва скалі (ступениці) з одним хрестиком, паралельної до Г-дур.

еіс (e-ic) — тон «е» підвищений на півтон.

ес (e-es) — тон «е» обнижений на півтон.

еісіс (eic-ic) — тон «е» підвищений на два півтони.

есес (es-es) — тон «е» обнижений на два півтони.

Eccossaise (фр. екосез) — народний шотландський танок в такті 3/4, а згодом (від 1800 р.) в такті 2/4.

евфоніюм (гр.) — бляшаний духовий інструмент-баритон.

equalmente (іт.) — вирівняно.

Edition — едіція — видавництво муз. творів.

еклектик (з гр.) — автор, що переймає у свої твори чужі елементи.

експозиція (з лат. expositio) — перше переведення теми сонати, а також фуґи.

експресіонізм — напрям у мистецтві, що розвинувся у 20 ст.; в музиці — визначається сильно розвиненою динамікою ритму, атональністю, непов'язаністю з давніми муз. формами.

елегія (з гр.) — вокальний або інструментальний твір любовно-тужливого, жалобного характеру.

elegiaco (іт. еледж'яко) — сумно, жалісно.

електронічна музика — користується тонами, які постають при допомозі електричного струму, або ним посилювані. Розвинулася з 1950 р.

energico (іт.) — енергійно, бадьоро.

енгармонія — вживання муз. інтервалів менших ніж хроматичний півтон у давній грецькій музиці. Тепер цей самий тон змінений графічно, для якого в клявішових інструментах є один клявіш; звучить однаково, напр.: ціс — дес, гіс — ц, фісіс — г і т. п.

Englisch horn (нім.), corno inglese (іт.) — англійський ріжок, альтова гобойка.

ensemble (фр.) — див. ансамбль.

eroico (іт.) — героїчно.

espirando (іт.) — щораз слабше.

espressivo (іт. еспресіво) — виразно, повне вислову.

епілог (з гр.) — післяслово, закінчення, кода.

етнографія музична — наука про народню музику.

Etude (фр. етюд) — вправа, муз. твір для технічних вправ, також інструментальний твір для концертного виконання (концертний етюд).

ехо — в гр. мітології — гірська русалка, в музиці — відгомін, тихе повторення муз. фрази — немов відгомін.

Є

Євсевський Федір — композитор, нар. 1889 на Полтавщині, уч. петербурзької консерваторії, жив у Франції. Твори: опера «Оксана або Весняна казка», балет «Фантастична казка», сольоспіви, хорові твори. Помер 1969 р.

Євтушенко Домет, нар. 1892, оперний і концертний співак-бас; професор київської консерваторії.

Єдлічка Альойз (1819-1894) — композитор, педагог і диригент (чеського походження), що жив і працював у Києві. Збірки і обробки українських нар. пісень, сольові пісні.

Ємець Василь — бандурист, нар. 1890 р. на Харківщині. Концертував у Зах. Європі та Америці; творець бандури широкого діапазону, автор книжечки «Кобза і кобзарі». Живе в Голівуді.

Єрофеїв Олександр, нар. 1885, диригент оперних театрів.

Єфремова Л. — сучасний музикознавець у Києві.

Ж

- Жданов** Сергій — нар. 1907 в Петербурзі, студ. у Л. Ревуцького (Київ); написав дві опери, муз. комедії, симф. твори, музику для фільмів та вокальні твори.
- Жербін** Михайло — нар. 1911 в Петербурзі (Ленінграді), інженер і композитор, студ. у Ленінграді. Автор камерних творів та численних пісень.
- Жовнір-Клос** Степанія — піяністка в Торонті (Канада).
- Жук** Іриной — піяніст, учень Любки Колесси.
- Жук** Люба — піяністка в Монреалі, уч. Любки Колесси.
- Жук** Олександр — композитор і педагог, нар. 1907 на Полтавщині. Автор симфон., концерту для віолончелі з орк., камерних, скрип. та форт. творів.
- Жуковський** Герман — композитор, нар. 1913 р. в Радивиліві на Волині, учень київської консерваторії (Л. Ревуцького); автор опер («Марина», «Честь», «Від усього серця», «Перша весна»); балетів («Ростислава», «Лісова пісня»); ораторій, кантат, форт. і скрипк. концертів та хорових творів.
- Жуковський** Іван — хоровий диригент у ЗСА (хор «Думка» в Н. Й.).

З

- Забіла** Надія (1868-1913) — кольорат. сопрано, солістка оперних театрів Києва, Харкова і Тбілісі.
- Завадський** Михайло (1826-1900) — піяніст, педагог і композитор у Києві. Автор форт. творів на теми українських нар. пісень та сольоспівів. (Він, а також Заремби В. і З., Зентарський В., Витвицький Й. і Коципінський А. — національності поляки, які жили і працювали в Україні та створили чимало музичних творів з українською тематикою, що в свій час були популярними серед музикальної публіки).

- Завалишина** Марта — нар. 1903 в Петербурзі, абсольтв. одеської консерваторії, педагог, театр. дириг. і композитор вокальних творів, зокрема дит. літер.
- Загайкевич** Марія — нар. 1926, сучасний музикознавець у Києві, автор праці: «Музичне життя Західної України», Київ 1960.
- Загвойський** Осип — учитель хорового співу в Києві в 17 ст., забраний з Києво-Печерської Лаври в 1656 р. на працю керівника хору Москви.
- Задор** Децидер — нар. 1912 р. в Ужгороді, студ. в Празі, піяніст і композитор. Автор «Закарпатської сюїти» для форт. та обробок нар. пісень.
- Задорожний** Іван — нар. в Коломиї, диригент хорів («Думка», Капеля Бандуристів).
- Заграничний** Зіновій — нар. 1900, учень харківського Муз. Інст., проф. консерваторії в Харкові та театр. диригент. Автор симф. творів, камерних та хорових.
- Зайферт** Ігор — нар. 1909, тенор-соліст харківської опери та оперних ансамблів на еміграції (в Німеччині і в ЗСА).
- Залеський** Осип — нар. 1892 в Галичині, музикознавець, педагог і композитор. Живе в ЗСА.
- Заремба** Владислав (1833-1902), нар. на Поділлі; муз. педагог у Києві, автор сольоспівів та форт. п'єс на теми народніх пісень.
- Заремба** Зигмунт (син Владислава), нар. 1861 в Житомирі; віольончеліст і композитор орк., камер., форт. та вокальних творів.
- Зарицька** Євгенія — нар. 1910 в Галичині, опер. і конц. співачка (меццо-сопрано), відома з виступів в Італії, Франції, Англії.
- Зарицький** Ромуальд (1863-1932) — музичний діяч в Галичині, видавець «Музичного Календаря» в роках 1904-1907.
- Захарченко** Наталія — нар. 1905, лір. сопрано, солістка Київської опери, професор київської консерваторії.
- Зварич** Ольга — піяністка в Монреалі (Канада).

звукоряд, звукохід, суперниця — тільки що гама, скаля; це ряд тонів в обсягу одної октави з устійненим порядком цілих і півтонів, залежно від музичного ладу (дур чи моль).

знамена (або крюки) — давні значки, якими зазначувано мелодійну лінію над текстами богослужбних співів; звідти «знаменний розспів» — у теперішньому розумінні: спів по нотах.

Знатоків Юрій — нар. 1926 в Батумі, абс. одеської консерваторії; автор балету, форт. і скрипк. концертів та вокальних творів.

Зноско-Боровський Олександр — нар. 1908 в Києві, уч. Л. Ревуцького. Автор симф., камерних, форт. і скрипкових творів.

Зорич-Кондрацька Квітка, народжена 1944 р. у Львові, абсолювентка музичного факультету Торонтського університету, піаністка, учителька музики в середній школі в Торонті, диригент дівочого хору «Веснівка».

Зюбрак Леся — концерт. співачка (сопрано) у Торонті.

I

Іванов Микола — співак. Нар. 1810 на Київщині. Юнаком співав у царській хоровій капелі, згодом виїхав з російським композитором Глінкою до Італії, де студював сольоспів, а з 1832 р. почав виступати в оперних театрах Італії, Франції та Англії. Жив постійно в Італії, в місті Больонья, де й помер 1880 р.

Іващенко Сергій — баритон, соліст київської опери. Народжений 1899 р.

Івлів Ілько (1880-1938) — оперний співак-бас, виступав у театрі М. Садовського та в Харківському театрі.

Ідзіковський Леон (1886-1917) — видавець музичних творів у Києві. Видав багато творів М. Лисенка та інших українських композиторів.

Іллін Іван — нар. 1890 р., оперний співак-бас, виступав у київській та одеській операх.

Імпресіонізм — мистецький стиль, започаткований в музиці Ф. Лістом, Мусоргським і Грігом, розвинений К. Дебюсі, Скрябіном, М. Равель, де Фалля та сучасниками. Імпресіоністи стараються передати настрої зовнішнього світу краскою тонів та живою гармонією. В українській музиці до імпресіоністів зараховують В. Барвінського і Н. Нижанківського.

Імпровізація — виконання музичного твору композитором без надуми, без приготування. В доклясичній добі кожний композитор повинен був уміти імпровізувати на органах та подібних клявішових інструментах. Джемза музика є в основі імпровізована.

Інструментальна музика — твори виконані на музичних інструментах; протиставлення вокальної, голосовій музиці.

Інтонація — правильний, чистий заспів мелодії.

Ірмолой (з грецького Ірмологіон) — збірник літургічних і церковних пісень з нотами. Перший друкований ірмолой появився у Львові 1700 р.

Історичні народні пісні і думи оспівують події давних часів, як походи і боротьбу з наступом ворогів на Україну та події пов'язані з тими часами.

І

Іжакевич Михайло — композитор, нар. 1909 в Києві учень Л. Ревуцького. Автор оркест., камерних та фортеп. творів.

Й

Йориш Володимир (1889–1945) — диригент і композитор, родом з Дніпропетровщини. Опери: «Кармелюк», «Богунці», «Т. Шевченко»; балет: «Бісова ніч»; симф. та камерні твори.

Йоха Дометій (Березенець), нар. 1898, співак-баритон і муз. педагог у Києві, згодом, як емігрант, у Львові. Тепер живе в Канаді.

К

Кабанців Анатоль — опер. співак (тенор) у м. Дніпропетровському. На еміграції учитель сольспіву (в Буенос-Айресі). Нар. 1912 р., абсолювент київської консерваторії.

каденція (з іт. Cadenza) — закінчення музичного твору акордами, що утривають тонацію твору, напр., тоніка, субдомінанта, домінанта.

какофонія (з грецьк.) — поганий звук.

камертон — сталева вилка або трубка, стросні в тоні а, якого висота устійнена міжнародньою конференцією у Лондоні і дорівнює 440 Hz (Herz), тобто 440 подвійних коливань у секунду. Камертона вживається при строєнні інструментів та для подавання тону хористам. (Див. також під гаслом «а»).

камерна музика — музичні твори призначені для малого числа виконавців, як дуети, тріо, квартети і под. (інструм. і вок.), які давніше виконувано в кімнаті (звідси назва: камерна або кімнатна музика).

канон — контрапунктична форма муз. твору, в якому мелодію першого голосу наслідують докладно другий, третій і т. д. голос, залежно від того скільки голосовий канон. Насліджування може бути в різних інтервалах (канон у секунді, терції, октаві і под.).

канонарх — давніша назва доместика — диригента церковного хору в монастирях. В новішій добі канонархами в монастирях були хлопчики, які співомовними реченнями заспівували «Господи, кличу», «Стихіри», а хори (клироси) правий і лівий по черзі у належному голосі їх співали.

канони — збірки церковних пісень, створені св. Іваном Дамаскином в 8-му сторіччі.

кантата — більший вокальний твір з кількох частин для хорів, солістів і оркестри (форт.), як кантати М. Лисенка: «Б'ють пороги», «Радуйся ниво неполітая».

кантилена — співана мелодія.

кантор (з лат. мови «співак») — від найдавніших християнських часів учитель церковного співу, в новіших часах ця назва залишилася за співаками в жидівських домах молитви (синагогах).

канцона (іт. canzone, фр. chanson) — пісня.

капеля — оркестра або хоровий ансамбль, як колишні кріпацькі інстр. капелі, чи пізніші хорові капелі (Українська Державна Капеля під орудою О. Кошиця, Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка під орудою Г. Китастого і т. п.).

капельмайстер (з нім.) — диригент оркестри.

Каранович-Гординська Дарія — піяністка, учен. В. Барвінського у Львові, і віденської консерваторії, знана з концертних виступів. Проф. Українського Музичного Інституту в Нью-Йорку.

Карсевич Іванна — концертна й оперна співачка в Канаді (меццо-сопрано).

Кардаш Василь, нар. в Галичині, диригент ансамблів в Торонті: оркестри «Батурин», дів. хору «Діброва» і чолов. хору «Прометей».

Кармінський Марко — композитор, нар. 1930 в Харкові. Автор опери «Буковинці», оркестр., камер. і вокальних творів.

Карпак-Бенцаль Олена, артистка театру «Української Бесіди» та театру В. Блавацького, виступала також в операх і оперетах (сопрано).

кастаньети — малі дерев'яні дощечки, якими вибивається ритм при еспанських нар. танках.

Каськів Теодосій — довголітній диригент хору «Боян» в Ньюарку (ЗСА), нар. 1878 р. в Галичині.

Кашубинський Дмитро (1877-1954) — за фахом інженер, диригент хорів в Перемишлі й Ярославі, автор хорових творів як «Послання» і «Гамалія» (Т. Шевченка), обробок нар. пісень («Купало»), а також церковних пісень. Помер у Львові.

- квартет** — муз. твір для чотирьох голосів або інструментів, також ансамбль складений з чотирьох виконавців.
- Квітка Климент**, нар. 1880 на Полтавщині, пом. 1953 в Києві. Муз. етнограф (збірка укр. нар. пісень; понад 6000), автор наукових праць, викладач в Київській консерваторії та Муз. Інст. ім. М. Лисенка. Чоловік Лесі Українки.
- Квятковський Вінкент** — директор дворянського театру на Волині в 18 ст., автор музичних творів для театру. п'єс.
- Кипоренко-Доманський Юрій** (1885-1956) — героїчний тенор, оперний співак театрів у Москві, Саратові, Києві, Одесі й Харкові.
- Кипріян Іван** (1856-1924) — укр. католический священник в Галичині, автор підручника для теорії музики та церковних пісень. Помер на засланні в Сибіру.
- Кирейко Віталій**, нар. 1926 на Дніпропетровщині, учень київської консерв., згодом учитель у ній. Твори: «Лісова пісня» опера на слова Лесі Українки, балет, симфонії, концерт для віолонч. з форт., фортепіяно і вокальні твори.
- Кирилович Зенон** (1865-1919) — укр. католический священник, цитрист, автор творів для цитри.
- Кириченко Юрій** (1888-1951) — хоровий диригент, нар., в Україні, з 1925 р. в Америці.
- Кирпань Володимир** — композитор, нар. 1925 р., учень Б. Лятошинського. Автор оркестр. творів.
- Китастий Григорій**, нар. 1907 на Полтавщині, абсолюв. Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Києві, керівник Капели Бандуристів ім. Т. Шевченка утвореної в Києві — теппер в Дітройті (ЗСА), композитор вокальних творів хорових та інструментальних (для бандури, форт. і орк.).
- Кишакевич Йосип** — укр. католический священник, нар. 1872 в Лежайську, пом. 1953 у Львові. Автор хорових творів,

у тому кантат «Шевченкові», «Катерина», «Пресв. Діви Марії», коляд та релігійних пісень.

Кишко Іван — композитор, нар. 1914 р., учень Б. Лятошинського, автор орк., форт. та вокальних творів.

Кікоть Андрій, оперний співак-бас, нар. 1929 р. на Полтавщині, закінч. Київську консерваторію, вист. в акад. театрі опери й балету. Учасник міжнарод. конкурсу вокалістів.

Кікта Юрій — укр. катол. священник у Лежайську (Зах. Україна). Цитрист, гітарист, автор підручника гри на гітарі.

Кіпа Вадим — піяніст, педагог і композ., проф. консерват. в Києві і Берліні. Нар. 1912 р. в Києві, помер 1968 року в Нью-Йорку; на еміграції виступав на концертах, як піяніст та провадив педагогічну працю.

Klavierauszug (нім.) «фортепіяновий витяг» — переклад оркестрального твору для фортеп.

Клебанів Дмитро — композитор, скрипаль і диригент, нар. 1907 р. в Харкові, проф. харківської консерв. Опера: «Одним життям», дит. балети, симфонія, форт., скрип. твори і музика до кінофільмів.

Клим Галина, піяністка, учен. Муз. Інст. в Тернополі й у Львові та Муз. Акад. в Мюнхені. Учит. форт. гри в УМІ в Ньюарку (ЗСА).

Климків Володимир, нар. 1927 в Канаді, диригент хорів у Ванкувері та Вінніпезі.

клирос або крилос — священники, діакони і дяки, які мали дбати про збереження чистоти знаменного співу. Згодом крилосом називано місце (лавку), в якому співали дяки.

ключі — музичні знаки, які розвинулися з букв, написані на лінійній системі визначають висоту тонів. Тепер користуються трьома родами ключів: **Г** — або скрипковий (віоліновий), **Ф** — басовий і **Ц** сопр. на першій лінії, альтовий на третій, і теноровий на четвертій.

сопр. альт. тенор.

клярнет — дерев'яний духовий інструмент з усником.

Сучасні клярнети мають 18 отворів (дірок) і 13 кляп, які закривають дірки. Клярнети є в різних строях — Ц, Б, А і Ес. Об'єм тонів від «Д» до «Ц» третьої октави. Б а с о в и й клярнет від «Ц» до «Ц» другої октави.

клясична музика — розвинулася у 18 ст., а її першими творцями були композитори Відня і Парижу: Глюк, Гайдн, Моцарт, Бетговен, Херубіні, Мегуль та інші.

Кнорр Іван — німецький муз. теоретик і композитор (1853-1916), проф. консерваторії в Харкові, автор українських пісень.

кобза — струнний інструмент, знааний в Україні з 16 ст., попередник бандури, звідти й назва кобзарі — бандуристи.

кобзар — той, що співає нар. пісні і приграє собі на кобзі. Також назва збірок українських пісень та співочих товариств (хор «Кобзар» у Філядельфії, хор «Кобзар» у Лос-Анджелосі та ін.).

Кобрин Люба — камерна співачка, живе в Парижі.

Кобрин Ярослава — піяністка, учителька в Муз. Інст. в Коломиї та в УМІ, Честер (ЗСА).

Ковалів Іван — нар. 1916 р., скрипаль, диригент і педагог. Директор Укр. Муз. Інституту ім. М. Лисенка в Торонті (Канада).

Коваль Галина — піяністка, нар. в Одесі, де в роках 1932-38 студіювала в консерваторії. Від 1945 р. живе в Мюнхені, де доповнила муз. студії. В 1960 р. створила камерне тріо (скрипка, чельо й форт.) з яким концертувала в Німеччині, Скандинавії, Греції, Ту-

реччині та інших країнах. Виступає як піаністка на українських муз. імпрезах, а також у радіо в Зах. Німеччині, Австрії, Швейцарії та скандинавських країнах.

Козак Євген — нар. 1907 р. у Львові, абсолювент львівської консерваторії, автор вокальних творів та обробок нар. пісень.

Козак Сергій — нар. 1912 р. в Україні, соліст-баритон київської опери, також композитор вокальних творів.

Козачок Іван — диригент церк. і світськ. хорів. Нар. в Україні. Музичну освіту здобував у Крем'янці. Живе і працює в Монреалі (Канада). Після Нестора Городовенка перейняв дир. хором «Україна» — тепер керівник церк. хору і чол. хору «Молода Україна». Має чимало пісень власної композиції і аранжувань.

Козицький Пилип — нар. 1893 р. в с. Летичківка, пом. 1960 р. в Києві; абсолювент київської консерваторії, професор київської і харківської консерваторій. Автор опер «Невідомі солдати», «За батьківщину», симфон., камерн., фортепіан. та хорових творів.

Козловський Іван — нар. 1900 р. на Полтавщині. Ліричний тенор, соліст московської та київської опер.

Кокольська-Кобрин Марта — сопрано, оперна співачка в Нью-Йорку.

Колачевський Михайло — нар. 1851 р. на Херсонщині, абсолювент консерваторії в Ляйпцігу; за фахом адвокат у Кременчузі. З його творів відома «Українська симфонія», камерні інструм. та вокальні твори. Помер у Кременчузі 1910 р.

Колесса Іван (1864-1898) — за фахом лікар в Галичині, етнограф, зібрав багато укр. нар. пісень здебільшого зі Стрийщини.

Колесса Любка — нар. 1904 р., абсолювентка віденської консерваторії, піаністка відома з концертних виступів у столичних містах Європи та Америки. Тепер професор консерваторії в Оттаві (Канада).

- Колесса** Микола (син Філарета К.), нар. 1903 р. в Самборі; композитор, диригент і педагог, абсолювент пражської консерваторії. Професор консерваторії, диригент філгармонічної оркестри у Львові. Автор симфон., фортепіан. та вокальних творів.
- Колесса** Філарет — нар. 1871, в с. Татарське в Галичині, пом. 1947 р. у Львові. Академік, доктор філософії, визначний муз. етнограф, професор львівського університету, дослідник української нар. музики, автор численних наукових праць з муз. етнографії українською й іншими мовами, а також автор хорових творів і обробок нар. пісень.
- Колесса** Христя (сестра Любки) — вільончелістка і муз. педагог у Торонті (Канада).
- Колесса-Залеська** Дарія — нар. 1905 р. у Львові (дочка Філарета К.), піяністка і проф. львівської консерваторії. Авторка фортепіанових п'єс та оброб. народ. пісень.
- колискова** пісня (фр. Berceuse, нім. Wiegenlied) — пісні народн. походження, що їх співають матері заколисуючи дітей до сну. Також авторські пісні вокальні й інструментальні, подібні формою до народніх.
- Колода** Іван — композитор, співак і керівник царської хорової капелі в Петербурзі у 17 ст. Автор хорових пісень.
- Колодуб** Левко — композитор, нар. 1903 р. в Києві, абсолювент харківської консерваторії. Твори: симфон., симф. поема, карпатська рапсодія, вокальні.
- Колодуб** Оксана — драм.-сопрано київської опери, нар. 1905 р.
- Коломієць** Анатоль — нар. 1918 р. на Полтавщині, учень Л. Ревуцького в київській консерваторії. Автор дит. балету «Улянка», сонати для бандури з фортепіаном, оркестрових та фортепіанових творів.
- коломийка** — нар. жартівлива пісня побутового характеру, в такті 2/4, поширена здебільшого на Гуцульщині. (Назва походить від міста Коломия в Галичині).

Коляда Микола — нар. 1907 р. на Полтавщині, пом. як альпініст у кавказьких горах 1935 р. Композитор, автор симфон. сюїти, скрипкових, фортепіан. та вокальних творів.

коляди — релігійні пісні, які співають українці в часі Різдвяного періоду в церквах і по домах; прославляють ними народження Христа. Походять з передхристиянських часів і належали тоді до календарного циклу обрядових пісень. З приходом християнства, зіллялися з християнськими колядами.

колядки — на відміну від церковних коляд, є народнього походження та мають більш світську тематику.

кольоратура — нотні прикраси мелодій, як — трель, мордент, обіжник, переднотки, якими користувалися композитори, головно в часи барокко. Кольоратурний співак (-чка) виконуючи пісню з тої доби, або того стилю, виказують технічні можливості користування своїм голосом.

Компанієць Григорій — композитор і диригент. Нар. 1881 р. на Полтавщині. Закінчив Петербурзьку консерваторію. Професор Харківської та Київської консерваторій. Твори: опера «Сніжна хатка», три дит. опери, фортепіанові і камерні твори.

композитор — музика, що компонує (з лат. — складає) музичні твори.

кондаки — гимни, прославні пісні на честь святих; походять з 6-го сторіччя.

Кондратенко Петро — диригент церковних і світських хорів, кол. член хору «Думка», керованого в Києві Нестором Городовенком. Живе в ЗСА.

Конопленко-Запорожець Павло. Нар. 1890 р. на Херсонщині. Мистець, кобзар-одинак. Живе і виступає з власними концертами в Канаді.

консерваторія — висока музична школа, де навчають усіх предметів музичного знання, теоретичних і практичних — гри на всіх музичних інструментах.

консонанс — співзвучність (протилежно до дисонансу — роззвучність), залежно від кількості коливань на секунду часу. До консонансових інтервалів належать октави, квінти, кварта, терції і сексти; секунди й септими та всі збільшені й зменшені інтервали належать в основі до дисонансних інтервалів.

контрабас — найбільший струнний смичковий інструмент, вигляду скрипки, з найнижчим об'ємом тонів. Чотири струни строєні в квартах Е - А - Д - Г (субконтрактова). В партитурі пишеться ноти в октаву вище.

контрапункт (лат. пунктум контра пунктум — нота проти ноти) — самостійне провадження мелодії голосів у музичних творах, започатковане в 14 ст. З контрапункту розвинувся акордово-гармонійний стиль у 16 ст. До контрапунктичних форм належать: канон, fuga та імітація, побудовані на суворих правилах контрапункту.

Концевич Максим — композитор і учитель музики в Харківській Колегії, у 18 ст.

концертмайстер (з нім.) — перший скрипаль в оркестрі, він і заступник диригента в оркестрі.

Копко Максим (1859-1919) — укр. катол. священник. Автор церковних та світських пісень і хоральних творів («Де срібнолетний Сян пливе») та музики до театр. творів («Вифлеємська Ніч»).

Копйова Катерина (1895-1930) — оперна співачка (меццо-сопрано). Співала в оперних театрах Харкова, Києва й Одеси.

Кораліс-Корольков Андрій — піяніст, родом з Київщини. Професор Київської, а згодом Віденської консерваторій. З 1948 р. в Аргентині.

Кордуба Дарія, нар. у Німеччині, піяністка, закінчила Консерваторію ім. Ріхарда Штрауса в Мюнхені. Виступає як солістка.

корнет — металева трубка високого засягу тонів, уживана в духових оркестрах.

- Корнієвський** Олександр, нар. 1888 р., майстер-бандурист, виробив понад 200 бандур.
- Кос-Анатольський** Анатоль (дійсне прізвище Кос Анатоль). Нар. 1909 р. в Коломиї, учень муз. інст. у Станіславові й у Львові, композитор і викладач у львівській консерваторії. Твори: опера «Назустріч сонцю»; балети: «Сойчине крило», «Хустка Довбуша»; концерт для гарфи з фортепіаном, оркестрові, фортепіанові та вокальні (хорові й сольові) твори.
- Косак** Василь (1886-1912), тенор, соліст у галицьких театрах та в театрі М. Садовського.
- Косак** Михайло — нар. 1874 р. (брат Василя), диригент театру «Бесіди» у Львові, згодом викладач ІНО в Кам'янці-Подільському.
- Косенко** Віктор — нар. 1896 р. в Петербурзі, пом. 1938 р. у Києві, композитор і піяніст, абсолювент Петербурзької консерваторії, професор Муз.-драм. інституту і консерваторії в Києві. Твори — для оркестри (героїчна увертюра, молдавська поема), фортепіанові концерти, камерні і фортепіанові твори (етюди, прелюди), фортепіанові твори для молоді.
- Костенко** Валентин — композитор і педагог. Нар. 1895 р. в Україні на Харківщині; ще юнаком співав у царській капелі в Петербурзі, згодом закінчив там консерваторію; професор Муз. інституту в Харкові. Твори: опери — «Кармелюк», «Карпати», «Кочубейна»; камерні твори та теоретичні праці. Був прихильником нових течій у музичній творчості. Доля його невідома.
- Костів** Василь — див. Верховинець.
- Костюк** Олександра — нар. в Україні. Співала в хорах Ф. С. Федорка, Ф. М. Соболя (державний український хор «ДУХ» у Харкові), кер. молодечих драмгуртків, авторка повістей і тематичних віршів, наук. співробітник УВАН в ЗСА, редактор муз. квартальника «Вісті».
- Котко** Дмитро — нар. 1892 р., диригент чоловічого хору з інтернованих вояків армії УНР в Польщі. З тим хо-

ром в 1920-30 рр. давав концерти в Галичині, Польщі й Німеччині, здобуваючи мистецьких успіхів.

Коціпінський Антін (1818-1866) — польський композитор і музичний етнограф. Видав збірку українських народніх пісень.

Кошиць Олександр, народився 1875 р. у с. Ромашки, Київського повіту, помер 1944 р. у Вінніпезі (Канада). Визначний диригент, композитор, муз. етнограф; учень М. Лисенка в Києві, диригент славного студентського хору Київського університету, згодом — диригент Української Республіканської Капелі, з якою в роках 1919-23 давав концерти в Зах. Європі та в Америці, здобуваючи велике признання фахової світової критики. Пізніше працював, як організатор і диригент хорів в ЗСА і в Канаді. Записав багато нар. пісень Київщини та Кубанщини (за цю працю одержав у 1907 році золоту медалью). Творчість: обробки нар. пісень для хорів, оригінальні хорові твори світські і церковні. Статті на музичні теми; щоденник «Спогади» — два томи (вид. в Канаді).

Кошиць Тетяна, (народжена Георгієвська), дружина О. Кошиця. Нар. 12 січня 1892 р. в с. Великі Хутори на Вінничині. Співачка Української Республіканської Капелі (сопрано). Довголітня управителька і збирач музею ім. О. Кошиця у Вінніпезі (Канада), диригент, педагог. Померла 26 березня 1966 р. у Вінніпезі.

Кравців-Барабаш Марта — піаністка, учит. в Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Торонті.

Кравченко Данило — ліричний тенор-кобзар, член Капелі Бандуристів. Живе в ЗСА.

Кречко Михайло — диригент народ. держ. хору Закарпаття, абсолюв. Київської консерват., автор збірника закарпатських нар. пісень.

Кривусів Віктор (псевдонім Борецький), нар. 1884 р., композитор, диригент і музикознавець.

Крижанівський Данило, нар. 1857 р. на Херсонщині, пом. 1894 р. в Одесі. З його сольоспівів загально відо-

ма пісня «Ре́ве та сто́гне Дні́пр широ́кий» (Т. Шевченка), яка була видана друком в Одесі 1886-98 рр., але оба накладі були конфісковані російським урядом.

Крилова Ліна — піяністка, абсолювент УМІ, уч. проф. Р. Савицького.

Криса Олег — нар. 1942 р. на Холмщині, скрипаль, учень Львівської консерваторії, опісля Московської консерв. кл. Давида Ойстраха. У 1963 р. здобув першу нагороду на Міжн. конкурсі скрипалів у Генуї (Італія), як переможець — грав у концерті в Генуї на скрипці Гварнері, що на пій у свій час грав Паганіні. Повернувши в Україну, виступає в концертах на Батьківщині і поза її межами та учить у Київській консерват.

кріпацькі капелі — оркестрові ансамблі при дворах багатих поміщиків в Україні (18 ст.), складені з музик-кріпаків — з них деякі мали добру музичну освіту і фахових диригентів, тому й виконувані ними твори були на високому мистецькому рівні.

Крушельницька Анна (сестра Соломії К.) — оперна і концертна співачка, сопрано.

Крушельницька Соломія — одна з найславніших оперних співачок-сопрано. Нар. 1873 р. в с. Білявинці, Буцацького повіту, в родині священика. Початкові студії сольоспіву у Львові, тут же й був перший виступ у оперному театрі. Основні студії в Міляні (Італія). Виступала в багатьох операх столичних театрів Європи, в Єгипті й Америці, приїздила на концертні виступи в Україну. Жила постійно в Італії. Перед другою світовою війною приїхала до Галичини й тут залишилася, працюючи професором сольоспіву у Львівській консерваторії. Померла 1952 р. у Львові.

крюки — значки, якими нотовано над текстами богослужбних книг мелодії пісень. Крюки це відповідники до неумів у західній музиці, з яких розвинулося нотне письмо.

- Кудрик Борис** — композитор, піаніст і музикознавець (доктор муз.). Нар. 1897 р. в Рогатині (Галичина). Студював в муз. Інституті ім. М. Лисенка у Львові та у віденській Муз. Академії. Автор фортепіан., скрипкових та вокальних творів, а також теорет. праць з музикознавства. Стилем муз. творів зближений до давньої клясичної музики. Помер у 1950 р. в ССРСР, на засланні.
- Кузан Маріян** — композитор, абсолювент паризької консерваторії. Живе у Франції.
- Кукловська Олександра** — віолончелістка. Нар. на Київщині, живе в Парижі.
- Кукловський Кир** — композитор і диригент, родом з Київщини. На еміграції — спочатку у Франції, пізніше в Америці.
- Кумаиовський Микола (1846-1924)** — укр. католический священник, композитор і цитрист. Автор обробок народних пісень для хору та творів для цитри.
- купальські пісні** — народні пісні, пов'язані з давніми обрядами та іграми на шану поганського божка «Купала», що припадає на день християнського свята — народження св. Івана Хрестителя (7 липня за н. ст.).
- Купчинський Євген (1867-1936)** — укр. католический священник, цитрист, автор творів та обробок народних пісень для цитри.
- Купчинський Роман (1894)** — письменник і журналіст; автор слів і мелодій українських стрілецьких пісень («Засумуй трембіто», «Ми по таборах і тюрмах», «Ой шумить шумить», «Ой та зажурились» й ін.), а також релігійних пісень («Боже великий, Творче всесвіту»).
- Куриленко Петро** — диригент хору православної катедрального храму у Філадельфії.
- Курочко Йосип (1912-1968)** — хоровий диригент і автор пісень легкого жанру.
- Кушнір Богдан** — нар. 1921 р. в Галичині, студ. у Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Перемишлі та Муз. Академії й

університеті у Відні, доктор музикознавства, викладач в університеті Війн, у Дітройті (ЗСА).

Кушпета Зіновія, народжена 1952 р. в Канаді, студентка музичного факультету Торонтського університету, виступає на концертах як піаністка і акомпаньюторка дівочого хору «Веснівка» в Торонті.

Кученко Іван — ліричний тенор. Нар. 1898 р., співак оперних театрів Києва і Харкова.

Кучеренко-Кучугура Іван (1769-1943), видатний бандурист, родом з Харківщини, учив гри на бандурі в Муз. школі ім. М. Лисенка в Києві.

Л

la (ля) — шостий тон звукоряду (скалі) — «а».

Laendler (лендлер) — народний танок альпійських німців у повільному темпі, в такті 3/4.

Лабка Ярослав — скрипаль, нар. 1910 у Львові. Студ. у Муз. Інст. у Львові та консерв. в Мюнхені. Учитель УМІ в Трентоні (ЗСА).

Лавришин Зенон, композитор і піаніст, нар. в Україні, студ. в консерв. в Торонті і Парижі. Твори: дві симфон. та інші інстр. твори. Живе в Торонті.

Лаврівський Іван — український католический священник, нар. 1822 в с. Лоп'янка, вчився музики в Перемишлі в А. Нанке і Ф. Льоренца — чехів, диригентів катедрального хору, був священником в Перемишлі, а пізніше учителем духовного семінара в Холмі. Автор хороших церковних та світських творів («Заспівай ми соловію», «Чом річенько» й ін.), сольоспівів з форт. та музики до театральних п'єс («Обман очей», «Пан Довгонос», «Роксоляна» й ін.). Помер 1873 р.

Лаврівський Юрій — нар. 1909 в Бережанах, уч. львівської консерв., естрадний співак (баритон), диригент хору «Бурлаки» в Боффало (ЗСА).

Лагодинська-Залеська Галина — піаністка, нар. 1900 в Делятині, студ. в Муз. Інст. у Львові, С. Дністрянської та консерв. й універс. у Відні і проф. Е. Петрі у Львові. Учила в Муз. Інст. у Станиславові, Дрогобичі й Коломиї, на еміграції в Буенос-Айресі, а згодом в Бофало, де була директором школи УМІ. Писала статті на муз. теми в пресі, авторка повісті «До сонця, до волі» (Чікаго, 1960). Померла 1964 р.

Лазаренко Андрій — композитор, нар. 1909 в Харкові, де закінчив консерв. Автор симф. увертюри, камерн., форт. та вокальних творів.

lamentabile (іт.) — жалобно, скаржучись.

languendo (іт.) — жалісно, нарікаючо.

Липинський Наум — комп. і скрипаль, нар. 1909, закін. київську консерв., учитель муз. школи в Умані, згодом у Києві. Автор симфоніети, конц. для скр. та вокаль. творів.

Лаптев Кость — оперний співак (баритон) одеської, київської та ленінградської опер.

Лапшинський Гліб — нар. 1910, композитор і піаніст, уч. київської консерв., автор симф., увертюри, форт. конц., камерних та вокальних творів.

largetto (іт. лярґетто) — повільно, широко, але менше, ніж анданте.

largo (іт. лярґо) — повільно, широко.

Ласовська-Старицька Євгенія — нар. 1906, солістка опери (сопр.) й оперети у Львові, Бидгощі й Вільні. Дружина оперн. співака М. Старицького. Померла в Парижі 1968 р.

Ластович-Чулівський Семен — бандурист, майстер-бандурник, народж. 1910 р. в с. Чачковичі, над Дністром, член ансамблю бандуристів. Живе в Німеччині. Автор праці «Листи про бандуру» (Нью-Йорк, 1953), Збірника українських народ. пісень і мелодій для бандури (Нью-Йорк, 1959).

Laute (нім.) лютня, з арабської мови «алюд», старинний струнний інстр. знаний у первісному виді вже в Азії

та Єгипті, згодом в Європі як супровідний інструм. для співу.

Лебединець Антін — нар. 1895 на Київщині, студ. київської консерв., згодом викладач і дир. консерв. в Харкові. Автор «масових» хорових творів.

Левандовський Прокіп (1782-1849) — учень А. Веделя, автор реліг. хорових творів та обробок нар. пісень для форт.

Левитова Людмила — композ., нар. 1926 в Ромні, абсолют. київської консерв., авторка орк. увертюри, камерн., форт. і хорових творів.

Левитський Борис, нар. 1893 р. у Вильні (брат Дмитра), студіював в Інституті музичної естетики, згодом був студентом Варшавської політехніки, яку закінчив у Празі. Музику студ. в Українському Пед. Інст. в ЧСР і празькій консерваторії. Виступав як соліст-співак (баритон), а також як акомпаньйор-піаніст. Написав дві опери «Івасик-Телесик» і «Солом'яний бичок» до текстів О. Олесья, український балет, сольоспів та церковні хорові твори. Помер у 1965 р. в Празі.

Левитський Дмитро, нар. 1886 р. в Житомирі, закінчив політехніку в Києві, а Муз. Інст. в Петербурзі. У 1918 р. належав до організаторів Української Республіканської Капелі (Кошиця). По розпаді капелі студіював у консерв. в Празі та вчив сольоспіву в Укр. Госп. Академії в Подєбрадах. В 1945 р. став професором консерв. в Празі і вчив там до смерти в 1956 році, виховавши багато добрих співаків.

Левицька Галя — піаністка, уч. Муз. Інст. у Львові та Муз. Академії у Відні. Професор Муз. Інст. у Львові, де й померла 1945 р.

Левицький Іван — нар. 1875 р. в Тернополі, пом. 1938 р. у Львові, скрипаль, учитель вчительського семін. та Муз. Інст. у Львові. Автор творів для скрип. («Романца», «Казка», «Ноктюрн» та інш.), сольоспівів, хоров. творів та малих теорет. підручників музики.

Левич Олександр — композитор, нар. 1907 р. в Харкові, уч. київської консерв. (Л. Ревуцький). Автор творів для форт., віолонч., духової орк. та хорів.

legato (іт. легато) — пов'язано, перлисто.

leggiero (іт. леджеро) — легко, перлисто.

legno, col legno (іт. коль лсньйо) — у гри на смичк. інстр. вдаряти по струнах дерев'яною частиною смичка.

Leitton (нім. ляйттон) — уводний тон, який ходом малої секунди розв'язується вгору або вниз (г-ц, гіс-а, б-а) і под.

lento (іт.) — повільно.

Лепкий Лев — автор слів і мелодій пісень УСС («Ой видно село», «Маєва нічка», «Видиш брате мій» (мелодія, а слова його брата Богдана).

Лепкий Марко — скрипаль, уч. Муз. Інст. в Станиславові і консерв. в Празі. Муз. педагог у Дітроїті.

Лепкий-Ястрембська Ольга — оперна співачка (меццо-сопр.), уч. А. Дідура та М. Сокіл у Львові, виступ. у львівському оперн. театрі, з 1938 р. в ЗСА.

Леонтович Микола — композ. і муз. діяч, нар. 1877 на Брацлавщині (с. Манастирок). Закінчив дух. семінар у Кам'янці Подільському, де здобув початкову муз. освіту, яку доповнював самотужки, частинно в Петербурзі й Києві. Диригент хорів та автор численних обробок нар. пісень, в оригінальному поліфонічному стилі («Дударик», «Щедрик», «Пряля»). Оригін. хорові твори («Льодолом», «Літні тони») та незакінчена опера «На русальчин Великдень». Леонтович трагічно згинув 1921 р., застрелений невідомим злочинцем в с. Марківці, Гайсинського повіту.

Липецька Христина — естрадна співачка (меццо-сопрано), студ. в Дітроїті, виступає на концертах.

Лисенко Мар'яна (1887-1947?) — піяністка і муз. педагог, директ. Муз. Драм. Інст. в Києві. Донька Миколи Лисенка.

Лисенко Микола — нар. 1842 в с. Гриньки на Полтавщині, пом. 1912 в Києві, «батько української національної музики». Музичну освіту почав у своєї матері, продовжував у часі універс. студій в Києві й Харкові та завершив у консерв. в Ляйпцігу. Піяніст, педагог, диригент, муз. етнограф і визначний композитор. Опер: «Різдвяна ніч», «Чорноморці» (оперета), «Енеїда», «Утоплена», «Тарас Бульба», «НоктюРН» (опера-мініатюра), дит. опер: «Пан Коцький», «Коза-Дерева», «Зима і весна». Форт. твори: дві рапсодії, сюїта, вальси, пісні без слів й інші, форт. обробки нар. пісень, скрип. й інші інстр. та камерн. твори. Хорові кантати «Радуйся, ниво непополитая», «Б'ють пороги», «На вічну пам'ять Котляревському» й інші твори для хорів, сольоспіви до текстів Т. Шевченка («Музика до Кобзаря») й інших авторів. Народні пісні для голосу з форт. (282 пісні), 12 десятків пісень для хору, збірки обрядових народніх пісень, теоретичні праці з ділянки муз. етнографії.

Лисенко Остап (син Миколи) — нар. 1885, пом. 1968 у Києві, учень свого батька та конс. в Петербурзі. Музикознавець, викладач консерв. у Львові й Києві.

Лисянський Юрій — нар. 1900, співак-баритон Київської та Львівської опер.

Лисько Зіновій — комп. і музикознавець (доктор муз.), нар. 1895 р. в Ракобутах (Галичина), помер 1969 р. в Нью-Йорку. Студ. у Муз. Інст. у Львові та консерв. й університеті в Празі. Учит. Муз. Інст. в Стрії та Львові, директор УМІ в Нью-Йорку. Автор симф., камер., форт. і вокальних творів та теорет. праць з музикознавства. Зібрав і опрацював біля 12 тис. українських нар. мелодій, які друкуються під фірмою УВАН у десятитомовім виданні під назвою «Українські народні мелодії» у видавництві М. Коця.

Литвиненко-Вольгемут Марія — оперна співачка (сопрано), нар. 8 лютого 1895 р. у Києві і там пом. 3 квітня 1966 р. Виступала в театрі М. Садовського, театрі муз.

драми в Петербурзі, оперних театрах Києва й Харкова, згодом професор київської консерваторії.

Литвинів Григорій — композ., нар. 1900 на Харківщині.

Автор симф. та вокальних творів.

Лихолай Тамара — концерт. співачка (сопрано) в Буенос-Айресі.

лібретто (з іт.) — книжечка — текст опери.

Lied (нім. лід) — пісня як форма муз. твору.

лінійна система — сьогодні п'ять ліній, на яких пишемо ноти.

ліра — в старинній Греції малий муз. інстр. «кітара», на якій грали вдаючи по струнах паличкою або молоточком (плектрон). Народній муз. інструмент поширений в Україні в виді дерев'яної скриньки з трьома струнами. Лірник натискає пальцями середню струну при помочі клявішів і так грає мелодію під акомпаньямент двох струн, строених у квінті, які безпереривно гудуть, потирані дерев'яним кружком, який обертає лірник корбою.

Ліра — українське музичне видавництво в Станиславові (до 1939 р.).

лірники — мандрівні співаки, здебільша сліпі, що при супроводі гри на лірі, співали лірницькі пісні релігійного, морального, а також жартівливого змісту.

Ліскова Лідія — співачка (сопрано) київського оперного театру.

Лісовський Леонід (1886-1934) — композитор і музикознавець, прихильник модерного напрямку. Симфон., камерні та вокальні твори.

listesso tempo (іт.) — те саме темпо, що й перед тим.

Ліхнякевич Атанас — композитор і співак; нар. 1883 р. на Київщині, учився в Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Києві (сольоспів у О. Мишуги, теор. предм. у проф. Любомирського). На еміграції (в Мехіко) виставив силами своїх учнів співу оперу «Запорожець за Дунаєм» в еспан. мові. Згодом переїхав до Аргентини, де в Буенос-Айресі учив сольоспіву і також виставив

- названу оперу Артемовського в еспан. мові. Написав дві опери («Причинна» і «Марія», обидві за Т. Шевченком), понад 20 сольоспівів, хорові твори та форт.
- Лобанова** Лідія — солістка (сопр.) Київської опери.
- Лозинська** Тіна — оперна співачка (сопрано) Одеської та Київської опер, нар. 1904 р.
- люсо** (іт. льоко), на звичайне місце; відкликає попередні зміни, для прикл. позначення гри в октаві (8-ва).
- Лончина** Богдан — доктор філ., нар. 1917 р. у Львові, де в Муз. Інст. ім. Лисенка вчився гри форт. Учитель форт. гри в УМІ в Дітройті (ЗСА).
- Лончина** Борис (син Богдана) — молодий піаніст, аб- сольвент УМІ в Дітройті.
- Лопатинська** Філомена (1873-1940) — оперна співачка в галицьких театрах, згодом в УССР.
- Лопатинський** Ярослав — по фаху лікар (доктор мед.), нар. 1871 р. в Долині (Галичина). Початки муз. освіти дістав від своєї матері і продовжував у часі шк. науки та студій медицини у Відні. Згодом лікар в Галичині та в українській армії. Автор численних сольоспівів («В неділеньку вранці», «Сирітка», «Сунуться хмари», «Цвити ще трохи»), хорових творів («Вставай Україно» з орк.) та опер: «Еней на мандрівці», «Казка скель». Помер в 1936 р. в м. Гологори (Галичина).
- lugubre** (іт.) — сумовито, похмуро.
- Лукіянович** Степанія — музикознавець (доктор муз.), працює в Ірландії.
- lusingando** (іт. люсінґандо) — весело, грайливо, улесливо.
- Луценко** Павло (1873-1934) — піаніст і педагог, родом з Харківщини, студ. консерв. в Харкові.
- Луців** Володимир — бандурист і конц. співак, нар. в Надвірній (Галичина); студ. сольоспів в Англії і Римі. Концертує в Європі та Америці.
- Луців** Юрій, нар. 1931 р., абсольтв. Львівської консерват. дириг. Львівського оперн. театру і симфон. оркестри.

Любич-Парахоняк Олександра (зам. Козак), нар. 1892 у Львові, учен. О. Мишуги, опер. співачка (сопрано) театрів у Львові, Кракові, Познані й Торуні.

Любінецький Роман — оперний співак (тенор), нар. 1885 в Галичині, студ. у Відні, виступав в оперних театрах у Югославії (Загреб), а з 1930 р. учив сольоспіву в консерв. у Львові. Помер 1945 р. в м. Комарово, в ЧСР.

Любович Петро (1826-1869) — укр. кат. священник, написав Службу Божу для хору та опрацював нар. пісні для форт.

Любомирський Григорій (1865-1937) — учит. теорет. предметів у школі М. Лисенка, згодом проф. консерв. в Києві. Автор симф. творів та теор. підручників музики.

Людкевич Станислав — нар. 1879 р. в Ярославі (Галичина), муз. освіту започаткував у своєї матері, поглиблював у час гімназійної науки в Перемишлі та університетських студій у Відні, закінчивши докторатом музикознавства у віденському університеті. Учив у гімн. в Перемишлі та Львові, був директором, а згодом інспектором Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові, а тепер є професором консерваторії у Львові. Автор симфонічних творів, конц. для форт., скрипки, симф. хорової оди «Кавказ» та «Заповіту» Т. Шевченка, хорових творів, сольоспівів та двох опер «Бар Кохба» і «Довбуш», обробок нар. пісень для хорів та теоретичних музикознавчих праць.

Лятошинський Борис — композитор, нар. 1895 р. на Житомирщині, пом. 1968 р. в Києві. Закінчив юридичний віділ універ. в Києві та консерваторію. Професор консерв. в Києві. Твори: опера «Золотий обруч» (на основі І. Франка «Захар Беркут», п'ять симфоній, орк. сюїти, форт. концерт, камерні та вокальні твори, музика для фільмів.

Лященко Іван — радянський музикознавець, нар. 1927 р.

М

ма — (іт.) — але.

Магазинер Яків (1883-1941) — скрипаль і педагог, родом із Звенигородки. Муз. осв. в консерв. в Ляйпцігу і Петербурзі. Працював як педагог у Ризі, Москві, Баку, згодом проф. консерв. в Києві.

maggiore (іт. маджоре) — мажор, дур.

m. d. (іт.) *mano destra* — права рука, у фортеп. грі.

m. s. (іт.) *mano sinistra* — ліва рука у ф. г.

m. d. (фр.) *main droite* — права рука у ф. г.

m. g. (фр.) *main gauche* — ліва рука у ф. г.

madrigal (іт. мадригал) — вокальні-ліричні твори в 11-17 ст. в Італії, Франції, Німеччині.

maestoso (іт. маестозо) — велично, маєстатично.

маєстро (іт.) — майстер, почесна назва мистців.

Мазепа — назва симфон. поеми Ф. Ліста, опери П. Чайковського, тематично пов'язані з життям гетьмана Івана Мазепи.

мазурка — польський нар. танок у такті 3/4.

Майборода Платон — композитор, нар. 1918 р. на Полтавщині, абсолюв. Київської консерв. (уч. Л. Ревуцького), автор популярних пісень («Білі каштани», «Ми підем де трави похили») та музики до кінофільмів, з якої походить загальновідома пісня «Рушничок».

Майборода Юрій (Георгій), брат Платона, композитор і педагог, нар. 1913 р. на Полтавщині, закінчив Київську консерв. (уч. Л. Ревуцького), автор симфоній, симф. поем («Лілея» за Шевченком, «Каменярі» за Франком), гуцульська рапсодія для орк.; опери: «Милана», «Арсенал», муз. до кінофільмів.

Майківський Олександр, нар. 1900 р. в Україні, закінчив Київський Муз. драм. Інститут, науковий співробітник Інст. нар. творчості, диригент капелі Бандуристів.

Макаренко Іван (1896-1938) — тенор, соліст Київської опери; розстріляний большевиками.

Максимович Борис, піаніст, нар. 1906 р. в Києві, де закінчив консерв., в якій згодом учив. На еміграції концертував у Німеччині та Америці. Працює як педагог у Дітроїті.

Максимович Михайло (1804-1873) — визначний науковець-етнограф; перший видав збірку українських нар. пісень з нотами (Москва, 1834).

Максимюк Степан — нар. 1927 р. в Ужгороді, за фахом історик, абсол. універс. у Вашингтоні з дипл. мастера, працює в ділянці міжнароднього радіомовлення, а крім того в ділянці української дискографії (статті в пресі про укр. фонозаписи).

malaguena (есп. Малягена) — еспанська вокальна і танкова музика, якої назва походить від міста Маляга.

Маланюк Іра — оперна і концерт. співачка (альт), нар. 1919 р. в Станиславові, учен. А. Дідура у Львові, а згодом Віденської Муз. Академії. Виступала в оперних театрах Львова, Відня, Парижу, Міляну та інших столичних міст. Живе у Швейцарії, виступає гостинно в опер. театрах Цюріху, Відня та Мюнхену, а також на українських концертах.

Малашкін Леонід (1841-1902) — композитор і педагог. Опера «Ілля Муромець» та вокальні твори.

Малько Микола (1883-1961) — визначний оперний і концерт. диригент, родом з Браїлова (Поділля). Закінчив консерв. в Петербурзі, де був дир. оперн. театру, згодом філгарм. орк. в Харкові, Києві, Копенгагені, Чикаго і Сідней (Австралія), де й помер. Теорет. праці на муз. теми.

Мандичевський Євсей, нар. в Чернівцях 1857 р., пом. у Відні 1929, музиколог, проф. теоретич. предметів Віденської консерват., редактор повного видання творів Ф. Шуберта і Гайдна, дириг. Віденського хору, автор обробок україн. нар. пісень.

мандоліна, струнний інструмент з 4, 5, або 6 подвійних струн, які черкається роговою плиткою «перцем».

Знана в Італії вже в 16-17 ст., згодом поширена в інших країнах. Дещо більша від мандоліни: м а н д о л я.
mancando (іт. манкандо) — щораз слабше.

manual (з латин. слова «манус» — рука) — мануал, ручна клявіатура органів, для відрізнення від «педалу» — ніжної клявіатури.

Мануїл, співак і вчитель церковного і світського співу в Києві в XI ст.

Маньківська Ганна, нар. 1901 р., оперна співачка театрів Києва, Харкова та Ленінграду.

Манько (Ярошевич) Антоніна, дружина Григорія, піаністка, абсолюв. Київської консерваторії; працює в Торонті, як учителька фортеп.

Манько (Ярошевич) Григорій, нар. 1885 р. в Сумській обл., актор і співак українських театрів. З 1950 р. працює як вокальний педагог і режисер в Торонті.

Маргулян Арнольд (1872-1937) — диригент оперних театрів Харкова й Києва.

Маркевич Андрій — автор збірки нар. пісень для співу з форт. (1857).

Маркевич Микола (1804-1860) — батько Андрія, поет та історик; збирав і опрацьовував нар. пісні для голосу з форт.

Марків Богдан — скрипаль, педагог і композ., нар. 1928 у Вольщині (Польща), учився в Муз. Інст. в Тернополі, консерват. в Мюнхені, а закінчив студії в консерват. в Мадриді, де виступав на концертах як скрипаль-соліст і член смичкового квартету та дириг. хорів. У ЗСА учитель в УМІ. Автор сольоспівів, форт. та хорових творів і обробок творів для мандол. оркестри.

Маркович Зоя — піаністка, нар. в Україні, вчилася в Києві. Працює як муз. педагог у Філядельфії (ЗСА).

Маркович Ігор — композ. і диригент; нар. 1912 р. в Києві, учився в Парижі, де й живе. Твори: форт. концерт, балет, ораторія.

marcato (іт. маркато) — акцентовано, виразно наголошуючи.

marcia (іт.), **marche** (фр.), **Marsch** (нім.), марш, музичний твір у формі пісні, для вдержання маршуючих (похідних) відділів війська чи спортових груп у рівному темпі. Скорість темпа маршу не в усіх народів однакова; в нім. армії було прийнято 114 кроків на мінуту, у французькій 140 кроків. Похоронний марш (іт. *marcia funebre*) грають у повільному темпі. Такт маршів: 2/4, або 4/4, для кіннотчиків 3/4, або 6/8.

martellato (іт.) — сильно вдаряти, немов ударом молотка.

Мартиненко Олександр — оперний співак (баритон), нар. 1895 р. в Полтаві, виступав в оперн. театрах у Києві, Харкові й Одесі. На емігр. учитель співу в Міннеаполісі (ЗСА).

Мартон Степан — піаніст і композитор; нар. 1923 р. на Закарпатті, учився в муз. школі в Ужгороді, де тепер працює як педагог. Твори: сюїта для оркестри, скрипкові, для дух. інстр., хорові та сольоспіви.

Матезовський Костянтин (1794-1858) — родом з Наддніпрянщини, хоровий диригент і муз. діяч на Закарпатті.

Матіяш Василь — оперний і концертний співак (баритон); нар. 1911 р. в Галичині, учився в Муз. Інст. у Львові та Муз. Академії у Відні. Живе і працює в Австралії.

Матюк Віктор — український катол. священик, нар. 1852 р. в Тудоровичах (Галичина). Помер в селі Карів 1912 р. Музичну освіту здобув самотужки при допомозі Михайла Вербицького і Порфіра Бажанського. Автор хорових творів як «Крилець», «Родимий краю», «До весни», «Під осінь», сольоспіву «Цвітка дрібная» (до слів М. Шашкевича) та інших, а також музики до театральних п'єс «Капрал Тимко», «Інвалід», «Нещасна любов» та інших; церковних пісень й теоретичних підручників. Зредагував і видав збірку хорових творів українських композиторів «Боян».

Маценко Павло — нар. 1897 р. на Харківщині, музико-знавець (доктор музикол.), студ. у Празі, з 1936 р. в Канаді, дириг. хорів та культ.-освіт. працівник і муз. письменник (монографії про Д. Бортнянського, М. Березовського, Ф. Якименка). Нариси до історії української церковної музики (Вінніпег, 1968). Хорові обробки нар. пісень, реліг. хорові твори.

Мацюк Ія — нар. 1918 р. в Кам'янці Подільському, концерт. співачка (сопрано), студ. спів у Львові та Відні. Виступала на концертах в Бразилії, тепер у ЗСА.

Мацюк Любомир — нар. 1916 р. в Дрогобичі, конц. співак (тенор), студ. у Львові, Берліні та Відні. Виступав на конц. в Німеччині, Бразилії, а тепер в ЗСА.

медицина і музика — вже в сивій давнині приписували музиці лікувальні прикмети в духово-тілесних недомоганнях; на цю тему написано немало медичних творів, пишуть їх й тепер.

медіянта — посередній тон між тонікою і домінантою; третій тон ступениці (скалі, гами).

mezzo (іт. меццо) — середньо, *mezzo voce* — півголосом.

меццо-сопрано — жіночий або хлоп'ячий голос посередний між сопраном й альтом.

Meistersinger (нім.) — поети й співаки, які в 14-16 ст. в Німеччині були зорганізовані у фахові співацькі спілки та вважали себе наслідниками лицарських Міннезенгерів.

Мейтус Юлій — піяніст і композитор, нар. 1903 р. в Єлисаветграді, учень Харківського Муз.-драм. Інституту, автор симф. поем., сюїт, сольоспівів, опер: «Перекоп», «Гайдамаки», «Украдене щастя» (за І. Франком), «Махтумкулі» (туркменська оп.) та музики до кінофільмів.

мелізма (з грецької мови) — мелодійні прикраси, кольоратура.

мелодія (з гр.) — тони, що сліднують один по одному пов'язані ритмічно в цілість.

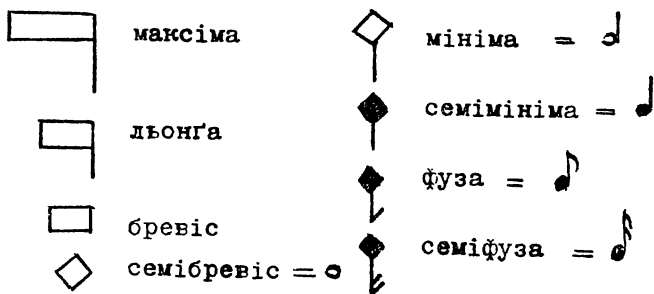
мелодрама (з гр.) — драматичний сценічний твір у якому акція пов'язана з музикою.

Мельниченко Зоя — співачка (сопрано) й піаністка, студ. в Київській конс., Берлінській високій муз. школі та універс. в Міннеаполісі. Виступає на концертах як співачка і піаністка.

Мельничин Василь, конц. співак (тенор), студ. в Італії, виступає на концертах в Канаді.

менестрелі (з фр.) — мандрівні співаки і музики в Зах. Європі в середньовіччю.

мензуральна нотація — муз. знаки-ноти в 13-16 ст., які в старогрецькій мові мали назву «невми».

meno (іт.) — менше; *m. mosso* — менше рухливо, *m. forte* — менше сильно.

Менцінський Модест — визначний оперний співак (тенор), нар. 1876 р. в Новосілці к. Перемишля, пом. 1935 р. в Стокгольмі. Студював сольоспів у Львові та Франкфурті (Німеччина), виступав в оперних театрах Стокгольму, Відня, Кельну та інш. міст, виконавець головних ролей Вагнерівських опер. Знаменитий виконавець пісень М. Лисенка та інш. українських композиторів і українських народних пісень.

mesto (іт.) — сумно, журливо.

метрика (з гр.) — наука про міру вірша (довгі і короткі склади, наголошені і ненаголошені).

метроном — годинниковий прилад з маятником, якого рух визначає рівні музичні вартості. Пересуваючи тягарець на маятнику сповільнюємо або прискорюємо рух маятника, а числа подані побіч визначають скількість рухів маятника в одній хвилині, напр., М. М. — 60 означає, що в одній хвилині припадає 60 порухів маятника. Метроном винайшов віденський механік Мельцель при співпраці з механіком Вінклем з Амстердаму на початку 19 ст. Для визначення докладної міри часу подається на початку муз. твору: М. М., вартість ноти і число ударів маятника. М. М. — означає метроном Мельцеля.

механічна музика — твори виконувані механічними автоматами, не людиною (граючі «шафи», годинники, електричні піаніно і под.).

Мерчинський Станіслав (1894-1952) — польський композитор і муз. етногр. з Варшави, який у своїй праці «Музика гуцульська» (Краків, 1965) подав власні записи гуцульських мелодій (180), у більшості інструментальні.

Мигаль Іванна — оперна співачка, нар. в Канаді, абсолютив. Торонтської консерват., виступає в оперних ансамблях та на концертах. В січні 1970 р. дебютувала в Мет. опері в Нью-Йорку.

Мигасюк Ярослав — скрипаль, нар. на Буковині, студ. в консерв. в Чернівцях і Берліні. Живе в ЗСА.

Микиша Михайло — опер. співак (тенор), нар. 1885 в Миргороді, пом. 1968 в Києві. Виступав в театрі М. Садовського, в оперн. театрах Москви і Харкова, професор консерв. в Києві.

Микиша Тарас (1913-1958) — піаніст і композ. (син Михайла), учився в Києві, Москві й Муз. Акад. у Відні, лавреат міжнар. конкурсу піаністів, з 1946 р. в Буенос-Айресі, де працював як педагог. Автор фортеп. і камерн. творів.

Миклашевський Йосип — музикознавець, муз. критик і піаніст (1882-1959), народжений на Чернигівщині.

- Проф. Петербурзької і Харківської консерваторій. З його праць замітна «Музична і театральна культура Харкова 18-19 ст.»; Київ, 1967.
- Миколаєнко** Ілько, нар. 1898, оперн. співак (тенор) в Дніпропетровському, Києві й Станиславові. Тепер в Австралії.
- Миколайчук** Кирило — хоровий диригент, член Капелі О. Кошиця, згодом диригент українського хору в Парижі, де й помер 1960 р.
- Микитюк** Олександр, нар. 1906 р. в Заліщиках, скрипаль і диригент, закінчив муз. школу в Чернівцях і був диригентом хору й симф. оркестри. На еміграції дир. хору «Думка» в Нью-Йорку. Автор орк. і форт. творів.
- Минаїв** Кузьма (1895-1950) — опер. співак (баритон), закінчив консерв. в Москві, виступав в опер. театрах Києва, Баку й Одеси.
- Мирошниченко** Галина — уч. Муз. Інст. у Львові й УМІ в Нью-Йорку. Учит. музичних садків в Нью-Йорку й Ньюарку.
- Михайлів** Микола — диригент держ. капелі Бандуристів у Києві.
- Михайлов-Сидоров** Михайло (1890-1956) — абсолювент Муз.-Драм. Школи М. Лисенка в Києві, викладач співу в консерват. в Харкові.
- Михайлов** Костянтин (1882-1961) — проф. форт. гри в Київській консерв.
- Михайловський** Михайло — скрипаль, композитор і музикознавець; нар. 1917 р. в Одесі, де розпочав науку гри на скрипці. В роках 1930-36 студіював музику у Московській консерваторії, а від 1936 р. викладав у консерват. в Одесі. В 1968 р. концертував як скрипаль у Німеччині з піаністкою Г. Коваль, в 1969 р. був викладачем в муз. школі Студи Менугіна в Лондоні, а тепер працює як проф. Вищої муз. школи в Гамбурзі. Автор «Української рапсодії» для форт. з ор-

кестрою та інших інструментальних і вокальних творів, а також статей на муз. теми.

Мишуґа Олександр — визначний опер. співак (тенор), нар. 1853 р. в с. Витків (Галичина), помер 1922 р. в Німеччині, похований в рідному селі. Студював сольоспів у львівській конс. та в Італії. Виступав в оперних театрах в Європі, згодом учив сольоспіву в Муз. Інст. М. Лисенка в Києві та в консерват. у Варшаві. Жертвував багато грошей на укр. інституції.

mi (мі) — третій тон звукоряду — «е».

мікротон — інтервал менший від півтону.

Мілянська Віра — нар. в Пружанах на Поліссі. З 1932 р. акторка українських театрів, де виступала в «Наталці Полтавці», «Запорожці за Дунаєм» та «Вію». Згодом вчилася сольоспіву в проф. Мартинюка в муз. школі в Берхтесгадені (Німеччина), а з переїздом до Америки працює далі в ділянці вокального мистецтва.

minore (іт. міноре) — моль.

Minnesaenger (нім.) — мандрівні співаки в Німеччині в 12-14 ст., що оспівували лицарські події.

Мінський Михайло, оперн. і концерт. співак (баритон), соліст Капелі Бандуристів в Америці, студ. в Італії, виступає в оперн. театрах і на концертах в Європі й Америці.

Міньківський Олександр — нар. 1900 р. на Київщині, дириг. і проф. консерват. в Києві.

Мірошниченко Євгенія — кольорат. сопр., нар. 1931 на Харківщині. Студ. в Київськ. консерв., виступ. в театрі опери й балету в Києві. Нагороджена на міжнар. конкурсі співу в Толюзі (Франція).

mezzo (іт. меццо) — середньо; *m. f.* — середньо сильно; *m. p. c.* — тихо; *mezzo voce* (меццо воце) — півголосом.

Мовчан Єгор — кобзар-бандурист, нар. 1898 на Сумщині, виконавець історичних дум та пісень до слів Т. Шевченка.

moderato (іт. помірковано) — назва темпа посереднього між анданте й алеґро.

модуляція — перехід з одної тональності в другу.

Мозгова Євгенія — див. Винниченко-Мозгова.

moll — м'який, мольовий, сумний.

molto (іт.) — багато, більше; напр.: мольто алегро — більше скоро.

Молчанов Порфїрій (1863-1906) — композитор і муз. педагог, родом з Харкова, закінчив Петербурзьку консерват., проф. консерват. в Одесі. Автор симф. і камерних творів.

монофонія — одноголосність, протиставлення більшеголосності — поліфонії.

монохорд — дерев'яна скринька з натягнутою на ній струною з пересувною підставкою, пересуваючи її визначаємо інтервали, які видає струна.

morendo (іт.) — завмираючи.

мордент — одна з мелодійних прикрас:

Мосін Олександр (1871-1929) — драматичний тенор, родом з Катеринославщини, закінчив консерв. в Москві, виступав в оперних театрах Москви, Одеси, Петербургу, а згодом Києва і Харкова.

Москвичів Осип — скрипаль, професор Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові, диригент театр. оркест. в Києві й Одесі.

mosso (іт. — рухливо; meno mosso — менше рухливо; піу mosso — більше рухливо, скоріше.

motett — мотет, релігійний хоровий твір.

мотив — найменша частина муз. твору, складена з кількох тонів.

moto (іт. мото) — рух, con moto — рухливо.

музика (з гр. «музіке техне») — у первісному значенні мистецтво богинь — муз, до якого зараховувано ми-

стецтво простірне (статичне): малярство, графіка, різьба, архітектура і часове (динамічне): танок і міміка, музика, поезія і деклямація. В сучасному розумінні музика це мистецтво тонів.

«Музика» — муз. журнал, що виходив у роках 1923–1927 спершу в Києві, а потім у Харкові, згодом змінено назву на «Музика — масам», а в 1931 році закрито.

музична естетика — наука про красу музики, діяння муз. творів на духовість людини.

музичний диктат — уміння записувати нотами заграни чи заспівані муз. фрагменти.

музична критика — публічне обговорення муз. творів та їх виконання.

музикознавство, музикологія (з гр.) — наука — знання про різні ділянки муз. мистецтва: естетику, акустику, фізіологію і психологію тонів, муз. інструменти та історію музики.

Музиченко Гаврило — нар. 1847 р. в Ізмаїлі, уч. в консерв. в Ясах; будучи юнаком співав у царській хоровій капелі в Петербурзі, згодом дириг. хору в Ясах. Автор хорових творів та обробок румунських нар. пісень. В Румунії знаний під прізвиськом Музическу.

Музиченко Ігор — піяніст і педагог; студ. в Московській консерваторії.

Музичне Товариство ім. М. Леонтовича, основане 1922 р. в Києві, мало свої відділи в Харкові, Полтаві, Вінниці, Чернігові та інших містах. Провало науково-дослідчу, видавничу й концертну діяльність.

Музичне Товариство ім. М. Лисенка, основане у Львові 1903 р. Головним завданням товариства було музичне шкільництво. Першою музичною школою був Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові, якого першим директором був Анатоль Вахнянин, згодом Станіслав Людкевич і Василь Барвінський. З 1921 р. почали творитися філії Муз. Т-ва і Муз. Інституту в інших містах Галичини як Станіславів, Перемишль, Стрий, Коломия, Дрогобич, Тернопіль, Золочів, Яво-

рів і Борислав. На відкриття філій на Волині польська влада не давала дозволу.

Музично-драматична школа, основана Миколою Лисенком у Києві в 1904 р., з консерваторійним пляном навчання, була перетворена в 1918 р. на Державний Музично-драматичний Інститут ім. М. Лисенка.

мутація — зміна голосу у хлопців у часі полового дозрівання між 12 а 15 роком життя. звичайно сопрано переходить у бас — баритон, альт у тенор.

Н

Надененко Федір (1902-1963) — нар. на Курщині, вчився в київській консерват., згодом був хормайстром київської а потім ленінградської консерваторії, редактор муз. видавництв. Твори: струн. кuartет, фортеп. та вокальні (хори і сольоспіви).

Наконечна-Сушко Ольга — нар. 1916 р. у Львові, піаністка, арфістка, органістка і співачка. Студювала у Львові, Відні та Інсбруку. Виступає на концертах в Європі та Америці. Керівничка відділу УМІ у Вашингтоні.

Нанке Альойз — по національності чех, родом з Брна, диригент катедрального хору в Перемишлі з 1829 р. Написав Службу Божу для міш. хору.

Народні муз. інструменти в Україні це кобза, торбан, бандура, ліра, цимбали, дрімба (струнні), трембіта та різні роди сопілок (духові).

Народна пісня — вокальна частина народної муз. творчості — невідомих і призабутих авторів слів і мелодії. Вона давня, як сам народ, тому й віддзеркалюються в ній історичні події народу.

Нахабин Володимир — композитор і диригент, нар. 1910 р. в Шарівці на Харківщині, студ. у муз. Інституті в Харкові, згодом дир. театру опери й балету. Твори: балети («Міщанин з Тоскани», «Марійка», «Данко»,

- «Весняна казка», симф. «Образи моєї батьківщини», «Дівчина і смерть»), форт. концерт.
- неаполітанський** секстакорд — перший оборот тризвука на другому ступневі скалі, з обниженою секстою, напр., в Ц-дур: ф, ас, д; в а-моль: д, ф, б.
- неума** (з грецького: неума) — див. нота.
- Недзвецький** Микола — муз. педагог і композитор, нар. 1891 в Києві, студ. у Київській консерв., а з 1920 р. викладач теорет. предметів у київсь. школах і консерв. На еміграції проф. УМІ у Вашингтоні. Автор симфон., камерних, форт. і вокальних творів.
- Недільська-Слободян** Надія — піаністка, нар. в Коломиї, учит. форт. в УМІ (Філядельфія).
- Недільський** Іван — челист і композитор, нар. 1895 р. в Золотому Потоці (Галичина), пом. 1970 р. в Нью-Йорку. Студ. в Берліні (консерв. Штерна), учит. музики в гімн. і Муз. Інст. ім. Лисенка в Станиславові (від 1933 до 1939 директор Муз. Інст.), дириг. хору «Боян» в Станиславові, на еміграції проф. УМІ в Нью-Йорку. Автор хорових, сольових та форт. творів. Попул. «Засяло сонце» для чолов. хору.
- Нежданова** Антоніна (1873–1956) — кольор. сопр., родом з Одещини, солістка Великого Театру в Москві та оперн. театрів у Харкові та Одесі.
- Нижанківський** Андрій — органіст, учень Дж. Фрескобальді (1583–1643), органіст церкви св. Петра в Римі, помер 1655 р. в Кракові, де був органістом в костелі оо. Домініканів.
- Нижанківський** Нестор (син Остапа) — нар. 1893 р. в Бережанах, пом. 1940 р. в Лодзі (Польща) — композитор, піаніст і педагог, студ. у Львові, Відні і Празі. З 1928 до 1939 р. учитель Вищого Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові. Автор форт. творів (соната, інтермеццо, прел. і фуґа), симфон., хорових і сольоспівів («Засумуй трембіто», «Жита» та ін.).
- Нижанківський** Олег (син Нестора) — нар. 1924 у Відні, студ. у Відні, Бельгії та Швейцарії, співак — баритон,

вист. в оперн. театрах Швейцарії, а також в ораторіях і радіо.

Нижанківський Омелян — нар. 1895 р. в Рогатині (Галичина), студ. в Муз. Акад. у Відні, проф. філії Лондонської консерв. в Каїрі (Єгипет), з 1928 р. проф. форт. та органів в Берні (Швейцарія). Твори: сольоспіви, три Служби Божі для міш. хору й органів в лат. мові.

Нижанківський Остап — укр. кат. священик, композитор і диригент, нар. 1862 р. в Дрогобичі, розстріляний польськими вояками 1919 р. в Стрії. Автодидакт, за студ. часів організатор і диригент студентських хорів, згодом визначний хор. дир. «Боянів», видавець «Музичної Бібліотеки». Твори: хорові («Гуляли», «Вечірня пісня», «З окрушків»), сольоспівів («Минули літа молодії», «Ах де ж той цвіт»), дуетів («Люблю дивитись») та форт. мініатюр.

Німців Люба — співачка (сопрано), виступала в оперн. театрі у Львові та на концертах у ЗСА.

Ніщинський Петро — нар. 1832 р. на Київщині, пом. 1898 р. на Поділлі. Жив деякий час в Атенах (Греція), де закінчив універс. студії. Учитель та хоровий диригент. Опрацював нар. пісні, написав музичну картину до драми Т. Шевченка «Назар Стодоля» під заг. «Вечорниці», з яких спопуляризувався хоровий твір «Закувала та сива зозуля».

Новосадський Борис — композ. і муз. критик, нар. 1880 р. на Поділлі. Твори фортеп., камерні інстр. та хорові й сольові пісні.

Nocturne (фр. ноктюрн) — настроєві «нічні» інструм. твори (ноктюрни Шопена і інш. композиторів).

нона (лат.) — дев'ятий тон звукоряду, себто секунда октави. c-d'.

ноновий акорд — п'ятизвук, напр., на домінанті в «ц»: г-г-д-ф-а (ас).

нота (з лат. — знак) — значки, які розвинулися на протязі століть для записування мелодії. Диви: мензуральна нотація.

Носалевич Олександр — оперний співак (бас), нар. 1874 р. в с. Білич на Бойківщині. Студював у Відні й Міляні, виступав на сцені оперних театрів Відня, Львова, Кенігсбергу і Вісбадену, де й помер 1955 р.

Носенко Наталія — оперна співачка (лір. сопрано), виступала в оперних ансамблях і на концертах в Німеччині та ЗСА. Живе в Дітройті.

О

О — нуля, zero, над нотами для струнних інструментів означає порожню струну. В давній нотатці О (у виді кружка) визначувало тридільний такт (темпус перфектум), півкружка С дводільний такт (темпус імперфектум), а півкружок перекреслений **С** такт *alla breve*, в якому півнота рахується як чвертка, на один удар.

обой, гобой — дерев'яний духовий інструмент з високим засягом тонів.

обрядові пісні — найдавніші народні пісні пов'язані з народними обрядами ще в дохристиянській добі, як пісні календарного циклу (колядки, щедрівки, веснянки, гагілки, купальські та обжинкові пісні) та родинно-побутові (весільні та похоронні). З приходом християнства поєдналися з церковними святами та дістали християнську тематику (коляди, щедрівки).

Овсяников-Куликовський Микола — композитор, нар. 1787 р. в Таврії, пом. 1846 р. в Одесі. Мав симфонічну оркестру з кріпаків, що виступала в Харківському театрі. Написав чотирочастинну симфонію на теми народних пісень.

Овчаренко Василь, нар. 1889 р. на Харківщині, автор творів для духової оркестри, фортеп. і хорових та дит. опери «Ліс Микита» і оперети «Лісова царівна». Живе в ЗСА.

Огороднік-Жилава Анастасія — скрипалька, учит. УМІ у Філядельфії

- Огороднік** Роксоляна — піяністка, учит. УМІ у Філядельфії.
- окаріна** — маленький глиняний інструмент з дірками, звуком подібний до флейти.
- октава** — восьмий тон ступениці (скалі); 8 ва скорочення для октави вгорі, якщо написана над нотою, або в низу, якщо написана під нотою.
- октет** — музичний твір для восьми інструментів або голосів.
- Оленський Е.** — див. Ольхівський.
- Олійниченко** Галина — оперна співачка (кольорат. сопрано), нар. 1928 р., закінчила Одеську консерват. Виступала в оперн. театрах Одеси, Києва, Москви, а також в Китаю та Зах. Європі. Лавреатка міжнарод. вокаль. конкурсу в Тулюзі.
- Ольхівський Андрій (Е. Оленський)** — нар. 1902 р., композитор і муз. теоретик, професор історії музики в Київській консерваторії та УВУ в Мюнхені. Автор нарису історії української музики (знищеної більшовиками) та двох симфоній. Помер 1969 р. у Вашингтоні.
- Омельський Олександр** — піяніст і композитор, нар. 1906 р. на Буковині, уч. Чернівецької конс. та Моцартеум у Зальцбурзі. Автор оркестр., форт. та вокальних творів.
- Омельський Ярослав** — скрипаль, нар. на Буковині, уч. Чернівецької конс., автор скрипкових творів.
- Онуфрик** Теодор — довголітний диригент хору церкви св. Юра в Нью-Йорку.
- опера** — сценічний твір в якому не говорять, а співають. Опера постала в Італії і до 17 століття називалася *dramma per musica* (музична драма). Першою оперою була Дафе, яку написав італ. композитор Пері в 1594 р. Основою опери є текст-лібретто, до якого композитор складає музику. Для постановки опери на сцені потрібні виконавці: співаки-солісти, хори, оркестра, диригент, танцюристи і статисти (для збірних сцен), режисер і суфлер-підповідач та сцена з декораціями.

Перші композитори українських опер це М. Березовський (опери: «Демофонт», «Іфігенія»), Д. Бортнянський («Креонт», «Квінт Фабій», «Алкід»), але ці опери писані в італійській мові, в часі побуту композиторів в Італії. Перша опера в українській мові це «Запорожець за Дудесм» С. Гулака-Артемовського. Оперу писав М. Лисенко («Тарас Бульба», «Енеїда», «Утоплена», «Різдвяна ніч», «Ноктюрн»), П. Сокальський («Облога Дубна»), Б. Підгородецький («Купальна іскра»), М. Аркас («Катерина»), А. Вахнянин («Купало»), Д. Січинський («Роксоляна»), Б. Лятошинський («Золотий обруч»), М. Вериківський («Сотник», «Наймичка», «Украдене щастя»), К. Данькевич («Богдан Хмельницький»), Ю. Майборода («Тарас Шевченко»), С. Людкевич («Довбуш», «Бар Кохба»), П. Печеніга-Углицький («Відьма»), А. Рудницький («Анна Ярославна»).

опера — мала опера, в якій частинно співають, а частинно говорять; звичайно з легким, комічним текстом й танками.

Orphikleide (офіклеїда) — давний бляшаний духовий інструмент-бас, тепер заступають його в оркестрі тубою.

ор. — скорочення для слова *opus* (лат. — твір). Композитори означають звичайно свої твори порядковими числами, звідси оп. 1, 2 і т. д.

Оранський Юрій — нар. 1917 р. в Харкові, де студ. в консерваторії, а згодом на еміграції у Високий Муз. Школі у Фрайбурзі (Німеччина). Диригент хору Київського театру муз. комедії; керівник відділу УМІ і диригент дит. хору й оркестри УМІ у Філадельфії.

ораторія (з лат.) — більший хоровий твір на реліг. теми зі сольоспівами в супроводі оркестри.

Ордассі-Баранська Шарльотта — оперна співачка (сопрано), виступає на концертах, а також в Метроп. опері в Нью-Йорку.

Орешкевич Федір (1882-1936) — опер. співак (драм. тенор), родом з Чернігівщини, учився в Петербурзі та Італії, виступав у Київській опері; згодом учитель співу.

органи — найбільший розміром і силою тону клявішово-духовий інструмент, який складається з металевих рурок різної величини, в які вдмухується повітря мішком при допомозі електр. апарату. Клявіатура складається з мануалу і педалу. Своїм походженням органи сягають ще дохристиянських часів.

Orgelpunkt (нім.) — органний тон, звичайно тоніка або домінантна в басі, понад якими переходять акорди, що не мусять бути гармонічно пов'язані з тонацією.

оркестра (з грец.) — у давньогрецькому театрі місце перед сценою в театрі на якому стояв хор та виступали танцюристи, згодом місце перед сценою де сиділи музики, тепер під словом оркестра розуміємо збір граючих на різних муз. інструментах. Оркестри можуть бути: смичкові (скрипки, альтівки, віолончелі та контрабаси), симфонічні (смичкові, духові й ударні інструменти), духові (духові та ударні інстр.), мандолінові (з мандолін та подібних струнних інстр.) й оркестри з народніх інструментів.

Орленко-Прокопович Роман — див. Прокопович.

Орловська — див. Фоменко.

Орфеев Серафим — нар. 1904 у Вороніжській області, закінчив Одеський муз. Інститут, викладач в Одеській консерват. (теорет. предм.), згодом її директор. Твори: струн. квартет, соната для скр. з форт., вокальні твори й теоретичні праці.

Остапчук-Науменко Анда — співачка (меццо-сопрано), нар. 1896 р. в Галичині, згодом переселилася з батьками на Закарпаття. Сольоспів вивчала в Муз. Академії у Відні, виступала в театрі Садовського в Ужгороді й словацькій опері в Братиславі, де й померла 1949 р.

- Охримович** Іван — нар. 1894 р. у Белдіжі (Галичина), помер 1943 р. у Львові. Диригент хорів катедр. св. Юра, «Бояна» й «Бандуриста» у Львові.
- Осередчук** Володимир — гітарист, видав збірку українських пісень для гітари (1969).
- Осиповичева** Антоніна (1885-1926) — драматична акторка і співачка (сопрано) галицьких українських театрів; виступала також в оперетах.
- ossia** (іт.) — або; в трудніших для виконання місцях композицій подається нераз влекшену для виконання партію і означається словом: осія — або.
- Остапенко** Зіновій (1904-1956) — диригент театру в Маріюполі і композитор: музика до сценічних творів, хорові та сольові пісні.
- ostinato** (basso ostinato іт.) «впертий бас», мелодія в басовім голосі, яка довший час повторяється.
- Ouvertüre** (нім. увертюра) — інструментальний вступ до опери або оперети; також самостійний оркестрний твір у формі сонати.

II

p. — piano (іт.) — тихо, **pp.** — pianissimo, ще тихше.

павза (з гр.) — перерва, відпочинок.

Павлишин С. — музикознавець у Львові.

Павловський Григорій (1884-1967) — співак-бас, виступав у театрі М. Садовського і Київськ. оперному театрі, член Капелі О. Кошиця, згодом муз. педаг. в ЗСА. Автор вокальних реліг. творів та обробок нар. пісень.

Павлюченко Сергій — нар. 1902 в Курську, автор муз. теор. підручників й форт. творів.

пантоміна — сценічний твір без слів (міміка, рухи, танки).

парафраза (з гр.) — вільна обробка (мотиву, теми чи пісні).

Парахоняк Олександра — див. Любич-Парахоняк.

parlando (іт.) — говорячи.

партитура (з іт.) — нотне вертикальне зіставлення головних партій в хорових або оркест. творах у такому порядку:

мішаний хор:	жіночий хор:	чоловічий хор:
сопрани	сопрани перші	тенори перші
альти	„ другі	„ другі
тенори	альти перші	баси перші
баси	„ другі	„ другі

в оркестральній
партитурі:

духові дерев. інструм.:	флейти, обої, англ. ріжок, клярнети, фаготи
„ металеві „	ріжки (вальторні), трубки, тромбони, туби
ударні інстр.:	літаври (кітли), барабани, мідні тарелі, тріангель, челеста, дзвінки, кастанети і под.
струнні інстр.:	арфа
„ смичкові:	скрипки 1-ші, 2-гі, альтівки, віолончелі, контрабаси,
органи, фортепіан	

partita — див. suite.

passage (фр.) пасаж, біг, перебіг — ряд розірваних акордових або звукорядних тонів.

pastorale (іт. пасторале) — пастуший, сільський.

patetico (іт.) — патетично, в душевному піднесенні, пристрасно.

Паторжинський Іван — оперний співак (бас), нар. 1896 на Дніпропетровщині, помер 1960 р. в Києві. Виступав в оперн. театрах України, а також як конц. співак в Італії, Німеччині й Америці. Професор Київської консерваторії.

партесний спів — багатоголосовий хоровий спів в Україні, започаткований ще в 16 ст., в заміну монодичного (одноголосового) співу в Богослужбах. Твори були складані для 4, 8, або 12 голосів. Одним з видатніших композиторів партесних творів був Микола

- Дилецький. З України переняли партесний спів на Московщині.
- Пархоменко Микола** — нар. 1902 р. на Катеринославщині, скрипаль, композитор і муз. педагог. Твори: симфонії, камерні, балети й дит. опери.
- Пархоменко Ольга** — нар. 1928 р. в Києві, скрипалька, учен. Д. Ойстраха в Москов. консерват., лавреатка міжнарод. конкурсів.
- Пархоменко Терентій (1872-1910)** — кобзар-бандурист, родом з Чернігівщини.
- Пасіка-Гордій Е.** — дириг. хору «Гомін» в Манчестері (Англія).
- Пасічинський Теодор** — священник в Перемишлі, муз. діяч, автор підручника для науки сольоспіву.
- Пасічник Трофим (1895-1968)** — диригент хору укр. прав. церкви у Вунсакет (ЗСА).
- Пасюга Степан (1862-1933)** — кобзар-бандурист, родом зі Сумщини.
- Пацлавський Віктор** — нар. 1884 р. в Бродах, юрист, організ. муз. життя в Дрогобичі. Учитель фортеп. в школі УМІ в Йонкерсі (ЗСА).
- Пащенко Василь (1822-1891)** — композитор популярних форт. творів та пісень. Жив в Одесі.
- пеан** (з грец.) — пісня перемоги.
- Ped.** скороч. педаля з лат. мови (від слова: «pes» нога); у фортеп. за натиком ноги підноситься глушник, щоб струни довше звучали (права педаля), при натисненні лівої пед. пересуваються молоточки і вдаряють тільки в одну з трьох струн (уна корда). В органах клявіатура для гри ногою, в арфі для хроматичної зміни строю струн.
- пентатоніка** (з грец.) — п'ятитонний звукоряд (скала, гама), для прикладу: ц-д-е-г'-а, е, мабуть, найдавнішим праобразом сучасної скалі.
- perdendo** (іт. пердендо) — щораз тихше, гублячись.
- період** (з гр.) — закінчена мелод. думка, звич. з 8-ми тактів.

- Перфецький Богдан** (син Євгена) — піаніст, нар. 1913 р. у Львові, студ. в Муз. Інст. у Львові та в консерв. у Відні. Учитель УМІ у Філядельфії.
- Перфецький Євген** — скрипаль, уч. Шевчика, професор Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові.
- Петеш Зенон**, Володимир — майстер і експерт будови смичкових інструментів, народжений в Україні, вивчив свій фах у Варшаві; в 1944 р. виемігрував до Австрії, а 1950 до Чикаго, де працює у фабриці музичних інструментів.
- Петрівська Христина** — піаністка, нар. в Оттаві (Канада), абсолюв. Торонтської консерв., учасниця піаніст. конкурсів; живе в Парижі.
- Петрусенко Оксана** — оперна співачка (сопрано) Київської опери.
- Печеніга-Углицький Павло** — композитор і педагог, нар. в Печенігах на Харківщині 1892 р., помер у Нью-Йорку 1948 р. Студіював у Харкові й Петербурзі, згодом учит. консерват. в Ростові та Краснодарі. В 1922 р. переїхав до Америки, де грав в оркестр. та диригував хорами й оркестр. Автор опери «Відьма», балету, симф. поеми «Україна», камерн., форт. й вокальних творів.
- Пирожак-Романів Іван** — скрипаль, диригент і композитор в Канаді.
- piacere**, а **piacere** (іт.) — по вподобі.
- piacevole** (іт. п'ячеволє) — увічливо.
- piano** (іт.) — тихо, також скорочена назва інструменту фортепіяно (*Piano forte*).
- піаніно** — мале фортепіяно у виді «шафи», у відрізнєнні від «великого», що стоїть на ногах.
- piatti** (іт. п'ятті, чінєлі) — мосяжні тарелі, оркестр. ударний інструмент.
- pizzicato** (іт. піццікато) — щипано; у смичкових інструм. добувається тон не потягом смичка, а щипаючи струну пальцем.
- piccolo** (іт. малий) — скорочена назва для малої флейти.

Піддубна-Лисенко Антоніна — драмат. сопр., нар. на Харківщині, абсолювентка консерват. в Харкові. На еміграції провадила школу сольспіву в Торонті (Канада), а по переїзді до ЗСА працює як вокальний педагог у відділі УМІ у Філадельфії.

Підгірний Василь — нар. 1928 р. в Харкові, де закінчив консерв.; автор симфон. творів.

Підгорецький Борис, нар. 1874 р. в Лубнях на Полтавщині, помер 1919 р. в Москві. Композитор, педагог, муз. етнограф і критик, студ. у Варшавській і Московській консерват. Автор форт. творів (сонати), сольспівів та опери «Кушальна іскра».

piu (іт. пію) — більше.

Плешкевич Омелян — хоровий диригент у Львові, а згодом у Чикаго (ЗСА).

плягальне закінчення (каденція), складається з акордів субдомінанти і тоніки з пропущенням домінанти (IV-V).

росо (іт. поко) — трохи, дещо; росо а росо forte — щораз сильніше.

Полевська Зоя (донька Миколи) — віолончелістка, учен. своєї матері й Віденської Муз. Акад. Концертувала в столичних містах Європи, згодом в Америці.

Полевська Людмила (Тимошенко) — віолончелістка, абсолюв. консерв. в Москві, професор Харківського Муз. Інст. та школи УМІ в Нью-Йорку.

Полевський Микола — піяніст, нар. 1894 р. в Тбілісі, абсолюв. консерват. і університ. в Москві, муз. педаг., професор УМІ в Нью-Йорку, де й помер 1969 р.

поліфонія (з гр.) — багатоголосся, протилежно до гомофонії (монодії-одноголосности). У поліфонічних творах голоси виступають незалежно один від одного.

Полотнюк Гнат — диригент катедрального хору в Станиславові, автор збірки богослужбових пісень «Напівник церковний» (1902 р.).

- Поляков Петро**, нар. 1907 р. в Одесі, учень, а згодом учитель Київської консерваторії; диригент, автор оркестр., камерних й вокальних творів.
- полька** (з чеськ. пулька) — скорий чеський народній танок в такті 2/4.
- польонез** (з франц.) — давньопольський (шляхетський) танок у повільному темпі, в такті 3/4.
- Польський Ілля** — композитор, нар. 1924 р. у Звенигородці на Київщині, абсолюв. Харківської консерваторії. Опері: «Терем», «Семиріччя», фортеп. концерт, твори для скрипки, віолончелі та вокальні.
- proprio** (іт.) — широко, святочно.
- Пономаренко Юрій** — піаніст, диригент і композитор, родом з Одеси. Студії в консерват. в Одесі й Петербурзі. Автор вокальних творів. Помер 1945 р. в Парижі.
- portamento** (іт.) — пов'язання двох тонів різної висоти у співі, а також у смичкових та духових інструментах.
- Posaune** — пузон, тромбон — духовий металевий інструмент; витягаючи або стягаючи частину інструменту одержується тони різної висоти.
- posthume** (фр.) — залишений (посмертний).
- Потапенко Петро** — бандурист, диригент капелі бандуристів у ЗСА.
- potpourri** (фр.) — «мішанина», твір складений з різних знаних мелодій.
- Правдюк Олександр** — муз. письменник і музикознавець, нар. 1926 р.
- прелюд** (з лат. praeludium) — первісно вступ до більших муз. творів (фуги), згодом назва інструментальних творів (форт. прелюд.).
- presto** (іт.) — скоро, prestissimo — дуже скоро.
- Придаткевич-Кухарчук Ганна** — піаністка, дочка Романа П.
- Придаткевич Роман** — скрипаль, композитор і педагог. Нар. 1895 р. в Живці (Галичина), уч. Муз. Інст. у Львові. Муз. Акад. у Відні й Берліні, з 1923 р. в ЗСА,

де в Нью-Йорку разом з М. Гайворонським оснували першу українську муз. школу; згодом професор коледжу в Кентакі. Автор симфон., скрипкових й вокальних творів.

Приймова-Шмериковська Іванна — співачка-солістка, учит. сольспіву в УМІ в Нью-Йорку.

Присовський В. — композитор популярних фортеп. творів (думки-шумки).

Приходько Олекса, нар. 1887 р. на Поділлі, організатор Укр. Респ. Капелі (О. Кошиця), згодом диригент в театрі «Просвіта» в Ужгороді та хорів у Карпатській Україні.

prima — пріма, перший тон, унісон.

примадонна (іт. «перша пані»), перша (визначна) співачка в опері.

prima vista (іт.) — читання нот «з листка», відразу.

prima volta (іт.) — перший раз, скор. 1ma V. 2da v. — другий раз (при повторенні).

програмова музика, твори в яких композитор старається передати зміст-програму твору подану в його заголовку. Перші твори прогр. муз. появилися ще в 17 ст. (Куперін, Рамо), згодом у Бетговена (пасторальна симфонія), Шумана, Ліста, Вагнера, Р. Штрауса та інш.

Прокопович Роман (Орленко), 1882-1962, співак-соліст (баритон), учитель співу в Муз. Інст. й в середніх школах у Львові.

псалом — назва реліг. співів у давньожидівських Богослужбах (псалми Давидові), перейшли згодом до християнських Богослужб.

Пшеничка Петро — віолончеліст, учит. в Муз. Інст. у Львові.

Пюрко Богдан, нар. 1906 р. в Немирові (Галичина), помер 1953 р. в Дітройті (ЗСА). Студ. в Муз. Інст. у Львові й в консерват. в Празі, директор Муз. Інст. в Дрогобичі, організатор і диригент оперних вистав на еміграції в Німеччині та диригент симфонічних концертів української музики в Дітройті.

Р

Радзівеський Микола — диригент Київської опери, автор форт. творів (етюди, прелюдії) і вокальних сольових та хорових.

Радченко Клявдія — співачка, солістка Київської опери.
rallentando (іт.) — сповільнюючи, поволіше.

рапсодія (з гр.) — інструментальний твір на теми народ. мелодій

ре — другий тон звукоряду.

Ревуцький Лев, нар. 1889 р. в Іржавці на Полтавщині. Початки муз. освіти дістав від матері (форт.), а продовжував в Києві в муз. школі М. Лисенка й консерваторії, студіюючи одночасно на юридичному факульт. університету. По першій світовій війні працює як педагог і орган. муз. життя в Прилуках, згодом переїздить до Києва і викладає в Муз.-драм. Інституті ім. М. Лисенка, а пізніше в консерваторії. Музична творчість: симфонії, форт. конц. етюди, прелюдії, твори для молоді, хорові твори та обробки нар. пісень для хорів і сольових голосів.

релятивне тоно-сприймання — це пізнавання слухом віддалі тонів (інтервалів) й акордів.

Requiem (лат. реквієм) — музика на тексти Богослужби за померлих в лат. кат. церкві.

репетиція (з лат.) — повторення, хорова або оркест. проба муз. твору.

resonanz (з лат.) — резонанс, відгомін, відзвук; посилення тону при допоміж повітря в напівзакритому просторі.

refraîne (з фран.) — рефрен, часте повторювання строфи або мелодії.

Рейнарович Лев — баритон, соліст львівської опери та оперних ансамблів в Німеччині й ЗСА.

recital (фр.) — інструментальний концерт солістів.

recitativo (іт. речітатіво) — «говорений» спів.

Решетилевич Ірина — піяністка, нар. в Самборі, муз. студ. в Самборі та Києві (1915-17), учит. музики в серед. школах в Галичині, учит. фортеп. в школі УМІ в Дітройті.

Рибальченко Всеволод, нар. 1904 р., студ. у Харківському Муз. Інст. Автор симфон., камерн. й вокальних творів.

ритм (з гр.) — час тривання тонів, довгих та коротших і їх наголосів.

ритміка — наука про ритм.

ріг, ріжок — найпростіший і найдавніший муз. інструмент, яким користувалися наші предки вже в 10 ст., вживаючи роги тура (предка корови). Сучасна назва відноситься до металевих ріжків (вальторня з ним.) або дерев'яного ріжка (англійський ріжок — корно інглезе), породи обойки.

ripresa (іт.) reprise (фр.) — повторення.

risoluto (іт.) — рішучо.

rit. (скор. ritardando, іт.) — поволіше.

riten. (скор. ritenuto, іт.) — здержуючи.

rf., rfz. (скор. rinforzando, іт.) — щораз сильніше.

Рожавська Юдита — композитор, нар. 1923 р. в Києві, абсолюв. Київс. конс., авторка симфон. творів., форт. концерту, балету, форт. й вокальних хорових та сольових творів.

Рождественський Всеволод, нар. 1918 р. в Полтаві, студ. в Харкові й Києві. Автор балету, муз. комедій, орк. сюїт, скрип. концерту, форт. й вокальних творів. Дирігент драм. театру ім. І. Франка в Києві.

Роздольський Осип — гімназ. професор, етнограф, автор праці «Галицько-руські народні мелодії», а також хорової пісні до слів Т. Шевченка «Сонце заходить».

Розумовський Андрій, граф, нар. 1752 р. в Глухові, пом. 1836 р. у Відні, посол російської держави при австрійському дворі в роках 1793-1807. Скрипаль-аматор, мав у своїй палаті у Відні скрипковий квартет, в якому грав другу скрипку. Частим гостем у нього бував Л.

Бетговен, який присвятив Розумовському три смичкові квартети (опус 59), а також п'яту і шосту симфонію. У названих квартетах Бетговен покориствовав мотивами українських нар. пісень, які, мабуть, почув від А. Розумовського.

Романовський Іван — оперний співак (бас) Львівської опери.

романтична доба в історії музики почалася, подібно як і в літературі, в 19 ст., по клясичній добі. Характеристичними ціхами цієї доби є тематика пов'язана з фантастикою, таємничістю, наближенням до народної творчості. Представниками романтичного напрямку є вже Л. Бетговен (у пізніших творах), Ф. Шуберт, Ф. Мендельсон, Р. Шуман, Ф. Ліст, Р. Ваґнер, Е. Гріґ, а з українських композиторів можна зарахувати до цієї доби М. Лисенка.

romance (фр.) — пісня (також як інструментальний твір) з романтичною, любовною тематикою.

рондо — форма муз. твору, в якому теми повторюються вколо. Рондо виступає як кінцева частина сонати і подібних циклічних творів.

Ропська Олександра — співачка (меццо-сопрано) Харківської опери.

Росляк Роксоляна — оперна і конц. співачка (меццо-сопрано) в Канаді.

rubato (іт.) — довільно, свобідно (в темпі).

Рубець Олександр — муз. теоретик і фолкльорист, нар. 1837 р. в Чугуєві на Харківщині, пом. 1913 р. в Стародубі на Чернігівщині. По закінченні консерв. в Петербурзі, викладав теорію музики та хоровий спів. В 1871 р. видав збірку українських нар. пісень (216), написав також сольоспів до Т. Шевченка «Думи мої». Рубець є також автором муз. теорет. та історичних праць в російській мові.

Рубчак Іван — довголітний артист українських театрів в Галичині; виступав також як співак (бас) в операх.

- Рубчакова Катря** (дружина Івана) — артистка українських театрів в Галичині, виступала також в операх і оперетах.
- Руденко Бела** — оперна співачка (сопрано), нар. 1933 р. на Луганщині, абсолюв. Одеської консерв., нагороджена на міжнар. вокальному конкурсі в Тулузі; виступає в Київській опері та на концертах поза Україною.
- Руденко Лариса** — меццо-сопрано Київської опери.
- Рудницький Антін** — композитор, піаніст, диригент і педагог, нар. 1902 р. в Луці (Галичина), студ. у Львівській конс. та Берлінській Hochschule für Musik і в університеті в Берліні (музикознавство). Диригент оперного театру в Харкові і Києві (1927-1932), згодом директор Муз. Инст. ім. М. Лисенка в Дрогобичі, диригент оперн. театру у Львові. З 1938 р. концертує з дружиною Марією Сокіл в ЗСА і Канаді, від 1958 р. професор консерв., директор українських муз. курсів та диригент хору «Кобзар» у Філядельфії. Твори, опери: «Довбуш», Анна Ярославна», 3 симфонії, симф. поеми, форт. твори й вокальні хорові та сольові. «Українська музика» — історично-критичний огляд, 1963.
- Рудницький Доріян** (син Антона) — челіст, нар. 1944 р. в Нью-Йорку.
- Рудницький Роман** (син Антона) — піаніст, нар. 1942 р. в Нью-Йорку, уч. Julliard School of Music в Нью-Йорку, відзначений на міжнар. піаніст. конкурсах; концертує в Америці та Європі.
- Рудницька Інна** — піаністка, нар. 1951 р. в Канаді, абсолювентка Торонтської консерват., нагороджена на конкурсах піаністів у Канаді.
- румба** — скорий танок африканського походження.
- Руснак Орест** — оперний соліст (тенор), нар. 1894 р. на Буковині, як старшина УГА опинився в Чехо-Словаччині, де в Празі студіював сольоспів. Виступав в оперн. театрі в Кенігсберзі, а згодом в Мюнхенській опері (під псевдонімом Герлях). Концертував в Авст-

рії, Німеччині, Україні й Канаді. В Мюнхені провадив школу сольоспіву, де й помер у 1960 р.

rustico (ит.) — на сільський лад.

Рябов Олексій — скрипаль і композитор, нар. 1899 р. в Харкові, пом. 1955 в Києві, закінчив Харківську консерв. і був диригентом Київського державного театру музкомедії. Автор симфонії, скрип. концерту, камерних творів та більшого числа оперет (муз. комедій).

С

Савицький Роман — піяніст і педагог, нар. 1907 р. в Сокалі (Галичина), пом. 1960 р. у Філядельфії; учився в Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові та консерв. в Празі. Учитель форт. гри в Муз. Інст-ах в Стрії, Самборі, Львові та у Львівській консерв. На еміграції учитель музики в таборах переміщених осіб у Німеччині, згодом у консерв. у Філядельфії. Організатор і перший директор Українського Музичного Інституту в ЗСА. Виступав як піяніст на концертах в Україні, Німеччині й Америці. Автор обробок нар. пісень для форт.

Савицький Роман, мол. (син Романа), нар. 1938 р. в Празі, абсолювент УМІ у Філядельфії, працює як бібліотекар, зокрема в муз. ділянці. Статті в пресі на муз. теми та про українську кінематографію.

Садова Раїса — ліричне сопрано, учен. оперної школи Торонтського універс., виступає в оперн. ансамблях й на концертах.

Садовський Євген Орест, нар. 1913 р. в Галичині, виступав у галицьких театр. як співак-соліст (тенор); диригент хорів на еміграції в Німеччині («Ватра»), учитель муз. в параф. школі й диригент хору «Дніпро» в Клівленді (ЗСА). Автор хороших творів.

саксофон — бляш. духовий інструмент, винайдений майстром муз. інстр. Сакс-ом.

Сандлер Оскар — композитор, нар. 1910 р. в. Києві, де закінчив консерв. Диригент в театрі опери та балету в Києві. Автор опер: «Собака на сні» (коміч.) і «В степах України», балету «Серце дівоче», дит. опери «Ельза Штраус», оперет, муз. комедій та музики для кінофільмів.

Сапрун Северин — укр. катол. священик, нар. 1897 р. в Рибнику (Дрогобич), помер 1950 р. в Парижі. Учитель співу в школах в Дрогобичі і дир. Муз. Інст. ім. М. Лисенка. Організатор конкурсу хорів з Галичини у Львові 1942 р. Диригент церков. хору в Парижі.

сарабанда — еспанський танок в такті 3/4.

Сарамага Богдан — скрипаль, нар. 1905 р. в Тернополі, студ. у консерв. у Львові та Авґсбурзі (Німеччина). Диригент в театрі Й. Стадника, ім. Тобілевича в Станіславові та Львові. Учитель УМІ в Дітройті.

Свєчніков Анатолій — композитор, нар. 1908 р., помер 1962 р. в Києві. Закінчив Київський Муз. Драм. Інст., був завідувачем муз. частини Київського радіо. Автор симф. поеми «Кармелюк», балету «Маруся Богуславка», музики до «Лісової пісні» Лесі Українки й кінофільмів.

свиріль — духовий інструмент, складений з кількох дудок, кожна коротша від попередньої, пов'язані між собою в один ряд.

Свірська Марія — оперет. співачка у Львові.

Свірський Роман — композитор, автор форт. творів («Сюїта» й інш.).

segno (іт. сеньйо) — знак, *dal s.* — від знака, *al s.* — до знака (при повтореннях).

segue (іт. сегве) — слідує... при кінці сторінки; означає, щоби сторінку обернути.

секвенція — повторювання групи тонів на щораз інших ступенях звукоряду.

секста — віддаль шостого тону (ц-а, д-г і под.).

секстовий акорд — перший оборот тризвука (напр., е-г-ц).

секстет — вокальний або інстр. твір для шости голосів або інструментів.

секстоля — ритмічна група шістьох нот замість чотирьох тієї самої вартости.

секунда — віддаль (інтервал) другого тону (напр., ц-д, ф-е і под.).

секундовий акорд — третій оборот септимоного акорду (напр., ф-г-г-д).

Семанюк-Липецька Христина — співачка (сопрано), нар. в Станиславові, виступає на концертах у Дітройті.

semplice (іт. семпліче) — просто, звичайно.

Семчишин Ярослав — оперн. співак (бас), нар. у Вінніпезі. Вокаль. студії у Вінніпезі та корол. консерв. в Торонті. Виступає в оперн. ансамбл. й на концертах, радіо і телевіз. в Канаді. Засновник і керів. україн. театру в Вінніпезі.

Сениця Павло — композитор, нар. 1879 р. на Полтавщині, закінчив Московську консерв., учив у московських муз. школах, де й помер 1960 р. Автор симфоній та інших оркестр. творів, смич. квартетів й інших інстр. творів, як також двох опер («Життя — це сон», «Наймичка») і хорових та сольових вокальних творів. Тет. праці з ділянки музики.

Сенкевич Іван — скрипаль, нар. у Львові, абсольт. Берлінської консерв. Учит. Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Станиславові.

senza (іт. сенза) — без.

септет — твір для сьоми голосів або інструментів.

септіма — інтервал (віддаль) сьомого тону (ц-г, ф-е і т. д.).

септімовий акорд складається з чотирьох тонів терціями один над одним (ц-е-г-г, д-ф-а-ц і т. д.), доміна́товий септ. акорд будується на п'ятому тоні в кожному ладі (г-г-д-ф в ц-дур-моль).

септоля — ритмічна група з сьоми тонів тієї самої вартости замість 6 або 8.

серенада — вечірня настроєва пісня (вокальна або інструментальна).

Серєда Микола (1890-1948) — оперний співак (тенор) Харківської та Київської опер.

serio, serio (іт.) — поважно, серйозно.

Сечкин Віталій — композитор і піаніст, нар. 1927 в Харкові, де й закінчив студії в консерв.; лавреат піаніст. конкурсу в Берліні. Автор форт. творів (концерт, соната, етюди), скрипкових та оркестральних.

Сидоренко-Квірмбах Олена — піаністка, народжена на Харківщині, студ. в Харківській муз. консерваторії, а згодом у «Моцартеум» в Зальцбурзі. На еміграції в Бразилії була проф. фортеп. в консерват. міста Сан-Павльо і солісткою в радіо в місті Ріо-де-Жанейро. Від 1958 р. працює як проф. фортеп. в муз. школі в Чікаґо і у відділі УМІ, який очолює як директор.

Сидоренко Тамара — композитор, нар. 1919 р. на Херсонщині. Закінчила Одеську консерват. де й працює як педагог. Авторка струн. кварт., форт. тріо, вокальних, сольових і хорових творів.

синкопа (з гр.) — наголошений тон на слабій частині такту через пов'язання його нотою з попереднього танку:

Симко Віра — піаністка в Оттаві (Канада), абсолютвентка Julliard School of Music в Нью-Йорку.

симфонія (з гр.) — оркестральний циклічний твір у формі сонати.

Синенька-Іваницька Іванна — лірич.-драм. сопрано, нар. в Галичині, абсолюв. консерв. в Празі (1927). Виступала на концертах у Празі, Берліні, Відні, в Галичині й Буковині, а також у театрі в Ужгороді. Живе в Мюнхені.

сі (сі) — назва сьомого тону («г»).

Сільванський Микола — піаніст і композитор, нар. 1915 року на Харківщині. Абсолювент Московської консерв., проф. Київської консерв. Автор «Української сюїти» для орк., форт. концерту, форт. творів для молоді, дит. балету та сольоспівів.

Сімович Оксана — скрипалька, уч. конс. в Станиславові, Варшаві, Відні й Мюнхені. Учителька в Settlement School of Music та УМІ в Філадельфії.

Сімович Роман — піаніст і композитор, нар. 1901 р. в Снятині (Галичина), абсолювент консерв. в Празі. Учитель в Муз. Інст. в Станиславові та Львові, згодом проф. Львівської консерв. Твори: п'ять симфоній, концерт для флейти з орк., вокаль.-симф. поема «В Карпатах», балет «Сопілка Довбуша», вокальні сольові й хорові.

Січинський Денис — композитор і диригент, нар. 1865 р. в Купчинцях, на Тернопільщині, помер 1909 р. в Станиславові. Муз. студії в Тернополі та Львові (Л. Левицький, В. Вшелячинський). Учитель музики, диригент хорів та оркестр, редактор муз. вид. «Станиславівського Бояна». Автор опери «Роксоляна», численних хорових творів («Лічу в неволі», «Дніпро реве», «Минули літа молодії», «Непереглядною юрбою», «Даремне пісне» та інші), сольоспівів («Бабине літо», «Не співайте мені цеї пісні», «Фінале», «Як почувеш в ночі» та інші), обробка для хорів пісні «Не пора» І. Франка, збірка нар. пісень для форт. з текстом «Ще не вмерла Україна», збірник пісень для дітей, малі форт.

п'єси, обробка для форт. М. Вербицького, оркестр. симфоній.

scherzo (іт. скерцо) — назва інстр. творів жартівливого характеру.

scherzando (іт. скерцандо) — жартівливо.

Сковорода Григорій — перший видатний український філософ (1722-1794). В часі науки в Києво-Могилянській Академії співав у хорі, згодом був забраний до царської співочої капелі в Петербурзі. Грав на скрипці, флеті, гуслах і бандурі. Автор музики до церковних пісень, псалмів та духовних концертів.

скоморози — народні мандрівні співаки, музиканти, танцюристи і актори з часів Київської Русі, знані вже за Володимира Великого.

score (анг.) — партитура.

Скорик Мирослав — композитор, нар. у Львові, абс. Львівської консерват., викладач у Київській консерват. Автор симфонічних і вокальних творів, балету «Каменярі» та музики до кінофільмів.

Скорульський Михайло — композитор, нар. 1887 р. в Києві, пом. 1950 р. в Москві. Студ. у консерв. в Петербурзі, згодом учителював в Житомирі й в консерв. в Києві. Твори: опера «Свіччине весілля», балет «Лісова пісня», форт. конц., форт. квінтет, симф. поема-казка «Микита Кожум'яка», оркестр. та форт. твори.

Сластьон Юрій, нар. 1903 р. в Миргороді, уч. в Харківському Муз. Інст. Автор вокальних творів, живе в Денвері (ЗСА).

slargando (іт.) — поширено.

slentando (іт.) — сповільнено.

Слободян (Недільська) Надія — піяністка, нар. в Коломиї, уч. там. Муз. Інст., абсолюв. а згодом учителька УМІ в Філядельфії.

Слободяник Олександр — піяніст, нар. в Києві 1942 р., уч. Московської конс.

smorzando (іт. сморцандо) — завмираючи.

sol — назва п'ятого тону (г).

solo (іт. сольо) — один.

сольмізація — назва тонів, які походять з початкових складів гімну до св. Івана, вченого музики Гвідо з Ареццо (995-1050): ут (згодом, до), ре мі, фа, соль, ля, са (сі).

Сокальський Володимир — піаніст і композитор, нар. 1863 р. в Гайдельберзі (Німеччина), помер 1919 р. в Севастополі. Закінчив юридичний фак. університету в Харкові, студіюючи одночасно музику у проф. Івана Кнора. Попри свою працю юриста, писав статті на муз. теми й муз. твори, як форт. сюїта («На лугах»), симфонія, дит. опера «Ріпка», сольоспіви.

Сокальський Петро, нар. 1832 р. в Харкові, пом. 1887 р. в Одесі. Закінчив Харківський університет як видатний хемік, але залишив наукову працю і в році 1857 виїхав до Америки як секретар російського консульства в Нью-Йорку. Там же доповнив музичну освіту, яку розпочав у Петербурзі в конс. Написав три опери: «Марія» (за Пушкіном), «Майська ніч» і «Тарас Бульба» (обидві за Гоголем, остання п. з. «Облога Дубна» була видана в Петербурзі 1864 р.), також форт. твори (легкого жанру), сольоспіви й наукову працю про російську і українську нар. музику, в якій доводить окремішність української нар. музики (праця вид. 1888 р. в Харкові). Згодом жив в Одесі як музичний критик і письменник.

Сокіл-Рудницька Марія — оперна співачка (лір. сопрано), нар. на Дніпропетровщині, студ. в Дніпропетровському та Москві, виступ. в оперн. театрах в Харкові, Києві, Львові, а також за кордонами України в Європі й Америці, як концерт. співачка. Професор сольоспіву в консерв. у Філядельфії.

solfeggio (іт. сольфеджо) — вправи в читанні нот голо-сом сольмізаційними складами (до-ре-мі і т. д.).

соната — інструментальний твір циклічної будови, складений з трьох або чотирьох частин (вийняtkово з двох). Перша частина в скорому або середньо-ско-

рому темпі має назву сонатного алегро і має дві теми, варіаційну обробку першої теми, повторення тем і закінчення. Друга частина сонати є в повільному темпі, третя менует або скерцо, а четверта швидке фінале або рондо. Форму сонати мають також симфонія, концерт, камерні твартети, тріо і под.

сонатіна — мала соната, коротша і легша до виконання ніж соната.

Соневицький Ігор — композитор, піяніст, диригент і музикознавець (доктор муз.), нар. 1926 на Поділлі, муз. студ. в Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові, Муз. Акад. й університ. у Відні й Мюнхені. Професор УМІ в Нью-Йорку (1959-1961 рр. директор). Твори: форт. концерт, хорал і фуга та інші форт. (в тому твори для молоді), оркест. та вокальні (сольоспіви, хорові). Теоретична праця: «Артем Ведель» (Нью-Йорк, 1966), статті й рецензії в пресі.

сопілка, сопівка, дудка — народ. дерев'яний дух. інструм., зроблений з грубої галузки бузини або калини, різної довжини, з якої вибирається осередок (серцевину, м'якуш) і в одному кінці вставляється «сердешник» — дерев'яний кілок-чопок зі щілиною, крізь яку вдмухується повітря. Проверчені на поверхні сопілки дірки уможливають награвати кілька тонів, закриваючи і відкриваючи дірки пальцями. Чим коротша сопілка, тим вищі тони.

сопрано (з іт.) — високий жіночий або хлоп'ячий голос.

sordino (іт.) — глушник; у струнних інстр. вкладка на підставку струн, у духових — металевий або дерев'яний чіп, який вкладається в отвір труби, щоби приглушити силу тонів.

sostenuto (іт. sostenuto) — стримано, здержано (в темпі).

sotto voce (іт. sotto voce) — приглушеним голосом.

Соя (Новаківська) Лідія — піяністка, уч. Муз. Інст. в Тернополі, консерв. в Мюнхені та проф. Максимовича в Дітройті. Учит. УМІ в Дітройті.

Сперкач Богдан — молодий піаніст, що на 11-му році життя здобув першу нагороду на всеамериканському конкурсі молодих піаністів в Остін (Тексас), як 12-літній юнак виконав Кабалевського форт. концерт з симф. орк. в Маямі на Флориді (1966).

Спех Степан — співак-соліст (тенор), композитор і нотний графік, нар. 1922 р. в Зах. Україні, абсолювент УМІ в Нью-Йорку. Виступи у радіо і концертах в ЗСА і Зах. Німеччині. Автор сольоспівів і хорових творів.

spiritoso, con spirito (іт.) — одушевлено, палко.

staccato (іт. стакато) — відривано, уривчасто.

Старик Степан — скрипаль, нар. 1932 р. в Торонті (Канада), де закінчив музичні студії. Був концертмайстром симф. орк. в Торонті, згодом в Амстердамі (Голландія), де одночасно був проф. в там. консерваторії. Згодом проф. консерв. в Чикаго, а тепер у коледжі в Огайо (ЗСА). Виступає як соліст на концертах. Автор теоретичних праць: «Чотири сторіччя скрипки» і «Антологія різних метод гри на скрипці».

Старицька Євгенія — див. Ласовська.

Старицький (Скала-Старицький) Мирослав — оперний співак (тенор), нар. 1909 р. в Скалі над Збручем, студ. в Муз. Інст. та консерв. у Львові. Виступав в оперн. театрах у Львові, Бордо у Франції та корол. опері «Моне» в Бельгії, а також на концертах в Україні та різних містах Європи. Провадив власну школу співу в Парижі, де й помер 1969 р.

Стебляно Олекса, нар. 1897(?) в Лебедині на Сумщині, учився в Харківській муз. школі, керував шк. хорами, завідувач етногр. кабінету Харківської конс. Мандруючи по селах записав багато нар. пісень, з яких частина появилася друком 1965 р. Автор вокальн. творів, оброб. нар. пісень та п'єс для оркестр нар. інструментів.

stentato (іт.) — зволікаючи, здержуючи.

Степовий — див. Якименко.

Стеценко Кирило — видатний український композитор і педагог, нар. 1882 в селі Квітки на Київщині, студ. в Муз. Инст. ім. М. Лисенка в Києві, організатор муз. життя в часі відродження української державности. Автор хорових творів («Прометей», «Сон», «Бурлака», «Єднаймося»), обробки «Заповіту» Т. Шевченка до мелодії І. Гладкого, сольоспівів, мелодеклямацій, опери «Іфігенія в Тавриді» та незакінченої «Полонянка», дит. опери «Лисичка, котик і півник», музики до театр. п'єс, церковних пісень, шкільного співаника та обробок нар. пісень. Помер від тифу 1922 р. в селі Веприк, де був священиком.

Штепко Федір — визначний дослідник історії української музики, доктор музикозн., професор Українського Пед. Инст. в Празі, де й помер 1944 р.

Stimme (нім. Штімме) — голос.

Стратичук Олег — скрипаль, композитор і диригент, нар. 1910 на Буковині, уч. муз. школи в Чернівцях та консерв. у Відні. Театр. дириг. в Чернівцях, згодом дириг. радіооркестри в Буенос-Айресі, з 1959 р. муз. педагог в Нью-Йорку. Автор камерних та орк. творів.

stretto (іт. стретто) — стиснено.

stringendo (іт. стрінджендо) — щораз скорше і сильніше.

строфа (з гр.) — частина пісні.

Ступницький Василь — етнограф, композитор і диригент, нар. 1879 р., автор хорових творів.

suave (іт. суаве) — солодко, мило.

субдомінанта (з лат.) — четвертий тон від тоніки, горішня кварта.

subito (іт.) — негайно.

Suite (фр.), **partita** (іт.) — сюїта, інструментальний твір складений з давніх танкових мелодій.

сурма — давня дерев'яна труба в козацькій війську, на якій грали «сурмачі». Тепер сурмою називають також металеві сигнальні трубки.

sforzato, sforzando (іт., скорочено *sf., sfr.*) — сильно наголошуючи.

Т

Табачник Ольга, нар. 1924 р. в Коломиї, з 16-го року життя виступала в ансамблі пісні й танку під керівництвом Я. Барнича, згодом вчилася сольоспіву в Глівіцах і виступала в оперних виставах у Глівіцах, Бидгощі й Гданську (Польща).

Тагаєва-Малієва Ганна, нар. 1894 р. в Харкові, драм. артистка і співачка в Харкові, згодом на еміграції в Канаді.

такт — групи нот відділені доземами рисками. Сума ритмічних вартостей нот визначається на початку твору числами, напр., 4/4, 3/4, 6/8 і под.

tamburin (фр.) — ручний барабанчик з дзвіночками, якого, танцюючи, вживають в Іспанії й Півден. Італії.

tamburo (іт.) — барабан, бубон, ударний інструмент з широкого дерев'яного або металевого обруча, на якому з обох боків натягнена теляча шкіра, в яку вдаряється дерев'яним калаталом, що обтягнуте повністю (фільцом) або сукном. Великий барабан (*Gran tamburo*) має промір до одного метра, малий барабан або рашітко має промір до півметра, а вдаряється по ньому двома дерев'яними паличками. Є ще інші відміни барабанів, а всі вони використовуються для рівного ритму в поході (марші), як також при танцях. Барабани були вживані в Україні вже в 11 ст., були також в козацьких оркестрах.

танго — повільний танок з Аргентини.

tanto (іт.) — багато.

Таранів Гліб — композитор (доктор музикознав.), нар. 1904 р. в Києві, студ. там в консерват. де згодом був професором. Твори: чотири симфон., симф. поеми, орк. сюїти, смичк. квартет, фортеп. та для народ. інструментів.

tarantella — неаполітанський танок в такті 3/8 або 6/8.

Тарнавська (Колтонюк) Марта — піяністка, нар. у Львові, вчилася в Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові та Муз. Акад. у Відні. Учит. фортеп. в УМІ в Дітроїті.

Тарнавська Оксана — піаністка, абсолюв. консерват. в Мельборні (Австралія).

tacet (іт. тацет) — мовчить, в оркестр. або хор. партитурах означає, що голос чи інстр. у дальших тактах мовчать.

тема (з гр.) — музична думка складена з кількох тактів.

тембр (фр. timbre) — краса звуку.

темпо (іт. tempo) — час, міра часу, швидкості, у виконуваних музичних творах.

Темницька (Білинська) Ростислава — піаністка і педагог, нар. 1890 р. в Галичині, уч. в Перемишлі, муз. школі Горака та С. Дністрянської у Відні. Учителька форт. в Муз. Інст. в Стрії, Львові та УМІ в Ньюарку (ЗСА), померла 1968 р.

tenerezamente (іт. тенераменте) — ніжно, лагідно.

тенор — високий чоловічий голос.

tenuto (скороч. ten. іт.) — видержати.

теорія музики — ділянка музичного знання про нотне письмо, інтервали, муз. лади, мелодику, ритміку, науку про акорди (гармонія), контрапункт, муз. форми, інструменти та композицію (складання муз. творів).

Терен Теодор — див. Юськів.

Терлецький Омелян (1874-1958), педагог, в 1901-1913 рр. диригент хору «Боян» в Тернополі.

Тессер-Донець Марія — оперна співачка (сопрано), професор Київської консерваторії.

тетрахорд (з гр. «чотири струни»), чотири тони, половина ступениці (ґами).

терцет (також тріо) — твір для трьох голосів або інструментів.

терція (з лат.) — віддаль третього тону. В е л и к а т. має віддаль двох цілих тонів (ц-е), м а л а т. одного і півтону (д-ф).

терцквартовий акорд — другий оборот септимоного акорду (д-ф-г-г).

Тимінська-Василяшко Галина — піаністка, уч. Чернівецької конс. та Віденської Муз. Академії.

- Тимків** Володимир, Інокентій та Іриней — українські католическі священники в Югославії, дириженти хорів.
- Тимків** Онуфрій, укр. католический священник в Югославії, музич. етнограф, автор релігійно-хорових творів та обробок народних пісень.
- Тимохін** Володимир — лір.-драм. тенор, нар. на Одещині, уч. Одеської та Ленінградської консерваторій, учасник міжнар. конкурсу вокалістів в Тулузі (Франція).
- Тисовський** Володимир — співак-соліст (бас), нар. у Львові, студ. у Відні. Виступає на концертах.
- Тисяк** Василь — лірич. тенор, нар. 1899 р. в Долині (Галичина) учився співу в Празі та Італії, виступав в оперних театрах у Львові, Варшаві, Мадриді, а також на концертах в Україні та закордоном; лавреат міжнарод. конкурсу вокалістів у Берліні, виступав на концертах у ЗСА і Канаді. Помер 1968 р. в Торонті.
- timpani** (іт.) — літаври, кітли, тулумбас; ударний муз. інструмент у виді мідяного казана з натягнутою зверху шкірою, по якій вдаряється дерев'яними калаталами. Шкіру можна натягати при помочі шруб і так строїти їх в обсягу квінти.
- Тіц** Михайло — композитор, нар. 1898 р. в Петербурзі, уч. Муз. Інст. в Харкові та консерват. в Москві, згодом професор Харківської консерваторії. Автор симфон. творів, струн. кварт., фортеп., скрипкових творів, сольоспівів та обробок народних пісень.
- toccata** (іт. токата) — інструм. твір (фортеп.) у формі фантазії-етюда.
- Толстяков** Павло (1880-1938) — хормайстер Харківської та Одеської опер, композитор хорових творів.
- тон** (з гр.) — звук, якого висоту і краску можна визначити.
- тональність** — поширене поняття тонації, звідси: атональність, стиль в якому композитор не придержується тональності.

тонація — назва, що походить з 16 ст. для визначення музичного ладу дурового і мольового. Музичний лад ґрунтується на послідовності цілих і півтонів.

тоніка — перший тон музичної ступениці (скалі, ґами).

тонічний акорд — акорд на першому тоні ступениці.

Топольницький Генрик — композитор, нар. 1862 р., пом. 1904(?) в Тернополі. Музичну освіту здобув самотужки; автор хорових творів: кантата «Хустина» (Т. Шевченка) для міш. хору, «Ой три шляхи» (Т. Шевченка) для чол. хору, «Три фрагменти» для міш. хору з оркестроу, а також обробок народніх пісень.

торбан — музичний інстр. подібний до бандури; походженням, мабуть, з Франції, а знаний в заможних людей, де на ньому грали «торбаністи», як Відорт (див. там). Різниця від бандури, бо мав дві «головки», на яких були кілки для басових струн, довших і коротших.

tranquillo (іт. транквільо) — спокійно.

транспозиція, транспонувати — перекладати музичний твір з одної тонації в другу, в тому самому ладі.

транспоновані інструменти — це в основному духові інстр., для яких стосовну мелодію треба транспонувати — переносити в іншу тонацію, щоби була однозвучна з іншими інструментами. Для прикладу: для клярнета «Б» мелодію треба писати один тон вище, для ріжка (вальторні) «Ф» треба писати п'ять тонів вище.

трель, trillo (іт.), Triller (нім.) скорочено tr. — мелодійна прикраса, повторювання основного тону з сусіднім горішнім.

трембіта — духовий музичний інструмент, зроблений з дерев'яного стовбура, який розрізують уздовж, вибирають серцевину (осередок), склеюють і обвивають березовою короу. Один кінець розширений, другий вузький з пищиком (усником). Довжина трембіти 2 до 2 і 1/2 метра, діапазон приблизно 16 природних тонів (у трьох октавах). Відома тільки на Гуцульщині.

На Бойківщині подібний інструмент називають т р у м-бета, а на Поліссі (на половину коротшу) т р у б а або л і г а в а.

тремольо (іт.) — дрижаче, швидке повторювання того самого тону.

трифон (лат. tritonus) — інтервал трьох цілих тонів, збільшена кварта.

Тритяк Володимир — скрипаль, композитор і диригент, нар. 1912 р. в Хирові (Галичина), студ. у Львові; на еміграції учитель співу в таборних школах в Німеччині, згодом диригент в оперному театрі в Асунсіоні (Парагвай), з 1952 р. в ЗСА, учитель музики в УМІ в Трентоні й член симф. оркест. Автор хорових пісень («Марш молоді», «За рідний край»), сольоспівів та пісень легкого жанру.

тріо (іт.) — твір для трьох голосів або інструментів. Смичкове тріо: скрипка, альтівка і чельо; форт. тріо: форт., скрипка, чельо. Також назва середньої частини маршів і танків, бо в давніх часах цю частину твору грали три інструменти.

тріоля — група трьох нот однакової ритмічної вартости, замість двох:

тріангель — ударний інстр., сталевий прут зігнений в трикутник, завішений на нитці, по якому вдаряється металевою паличкою. Звук подібний до дзвіночка.

Троїста музика — народний муз. ансамбль для гри до танців, складається зі скрипки, басолі (малий бас) і бубна, або зі скрипки, сопілки (флюяри) і цимбалів (на Гуцульщині).

тромбон — духовий металевий інст., див. — Posaune.

трубадури — лицарі-співаки в 11-14 ст. у Франції.

туба — духовий металевий інструм.-бас.

Туркевич Лев — диригент і композитор, нар. 1901 р. в Бродах (Галичина), помер 1961 р. в Торонті (Канада). Студ. у Львівськiм Муз. Інст. та консерв. у Відні. Диригент оперети в Бидгощі та оркестри в Кракові й Познані (Польща), згодом оперного театру у Львові та хору «Бандурист». На еміграції диригент хору «Ватра» (в Німеччині) та хору «Прометей» в Торонті й учитель в Муз. Інст. ім. М. Лисенка. Автор оркестр. та вокальних творів.

Туркевич (Лукиjanович) Степанія, сестра Лева Т., нар. 1898 р. у Львові, студ. у Львівській консерв. форт. і сольоспів, згодом у Відні й Празі, де в університеті одержала докторат з музикознавства. Живе в Ірландії. Авторка симфоній, балетів, камерних та вокальних творів.

Туркевич (Мартинець) Ірина, сестра Лева, солістка (сопрано) оперн. театру у Львові.

Турчак Степан, нар. 1937(?), диригент оперн. театру в Києві.

tutta la forza (іт.) — з усієї сили.

tutti (іт.) — усі, в протиставленні до «сольо» — один.

У

уводний тон — див. Leitton.

Углицький — див. Печеніга-Углицький.

Український Музичний Інститут Америки, оснований заходами піяніста Романа Савицького в Нью-Йорку 1952 р., є музичною школою для навчання всіх предметів інструментальної та вокальної музики. Першим директором був Р. Савицький (1952-1959), згодом Ігор Соневицький (1959-1961), Зіновій Лисько (1961-1969), Дарія Каранович (1969-1970), Меланія Байлова (з 1970 року). УМІ має свої відділи в 20 місцевостях ЗСА.

Український Музичний Інститут ім. М. Лисенка в Торонті (Канада) має подібні завдання як УМІ в ЗСА. Директор Іван Ковалів.

Український Музичний Фестиваль — товариство-корпорація для плекання музичної культури, оснований 1970 р. в Торонті (Канада).

Уляницька Оксана — співачка (сопрано) українських оперних театрів.

Уманець В. — композитор, автор симф. творів.

una corda (іт. уна корда) — одна струна — натиснути лівий педал форт., щоби молоточок клявіатури вдаряв тільки в одну струну.

ундецима (іт.) — інтервал одинадцятого тому, кварта октави (ф-б¹).

ундецимовий акорд складається з шости тонів: для прик.: Г-г-д-ф-а-ц.

unisono (іт. унісоно) — однозвучно, одноголосно, також в октавах.

Усачів Леонід — композитор, диригент і співак, нар. 1899 р. на Херсонщині, автор опери-балету «Муха-Цокотуха», оркестральних, фортеп. та вокальних (хорових і сольових) творів.

ut (іт. ут) — давня назва першого тону музичної абетки, тепер «до», «ц».

Ф

ф, фа — четвертий тон музичної абетки.

ф-ключ, басовий ключ, розвинувся з латинської букви F і пишеться його на четвертій лінії нотної системи, тому нота на цій лінії визначає тон «ф». Див. ключі.

фагот (іт. fagotto, англ. bassoon) — дерев'яний духовий музичний інструм. у виді подвійної рурки, з низьким регістром тонів (Б-б¹); контрафагот є октавою нижчий, а тим самим найнижчим інструментом в оркестрі.

- фальсет** — наслідування високого жіночого голосу — мужчиною. Фальсетом уміють співати мешканці альпійських країн (і це називається «йодельн»).
- fandango** (фанданго) — еспанський танець у такті 3/8 або 3/4 в супроводі гітари і кастаньєтів.
- фантазія** — музичний твір не визначеної форми і змісту, імпровізований твір.
- фанфара** (іт.) — військовий сигнал заграний на сурмі (трубці).
- fr.** також **sfr.** (іт. форцато, сфорцато) — сильно наголошуючи.
- Федорів** Мирон — композитор і диригент, нар. 1908 р. в Кривім, на Бережанщині, студ. музику в консерв. у Варшаві та Відні, живе в Чикаго, де працює в діяльності церковної музики. Видав «Українські релігійні пісні» для хорів (два випуски, Чикаго, 1960) і чотири збірки обробок українських пісень, різних авторів, для жіночого хору.
- Фемеліді** Володимир — композитор, нар. 1905 р. в Одесі де закінчив Муз.-драм. Інститут. Автор опери «Розлом», двох симфоній, балету, скрип. і форт. концертів та сольоспівів. Помер в Одесі 1931 р.
- фермата** або корона, значок над нотою для продовження її вартости.
- feroce** (іт. фероче) — дико, суворо.
- fes** — хроматичне обниження тону «ф» о півтону.
- Філімонов** Микола (1884-1943) — співак (баритон) Київського оперного театру, викладач Муз.-драм. Інстит. ім. М. Лисенка, доцент Київської консерв.
- Філіпенко** Аркадій — композитор, нар. 1912 р. в Києві, де закінчив консерват. Автор струн. квартетів, музики до фільмів та вокальних творів, зокрема пісень для дітей. Відома пісня «На місточку вовчик спочиває».
- Фільц** Богданна — композитор, авторка симфон. творів («Верховинська рапсодія»), форт. концерту та інших форт. і вокальних творів.

finale (іт.) — в циклічних творах (сонати, симфон.) остання частина твору в скорому темпі.

Фінаровський Григорій — композитор, нар. 1906 р. на Київщині, абсолювент консерват. в Харкові. Автор численних пісень для хору, оперети «Пальмовий острів», творів для оркестри, віольонч. та фортеп.

fine (іт.) — кінець.

fioritura (іт.) — прикраса тону (мелізма).

fis — хроматичне підвищення тону «ф».

Фіяла Юрій — композитор, піяніст і органіст, нар. 1923 р. в Україні, студ. у консерват. в Києві, Берліні й Брюсселі. Автор симфон. творів, форт. концерту, сонат та інших інстр. творів. Деякі твори видані в Канаді, де він живе (Монтреаль).

flageolett (фр. фляжолет) — тони які дістається легким натиском пальця на струні смичкових інструментів, через те тони дістають «скляну» краску.

флейта, флет (іт. flauto, англ. flute) — дерев'яний духовий інструмент. Давня флейта подібна до сопілки, вживається тепер в дитячих оркестрах, новітня (з 18 ст.) т. з. поперечна фл. (граючи на ній, держиться її в руках поземо) має обсяг тонів від г до ц⁴. Мала ф. «пікольо» є на половину коротша, а її тони на октаву вищі.

Фліс Володимир — композитор, абсолюв. Львівської консерв., автор форт. та вокальних творів.

Flügel — нім. назва фортепіяна.

Flügelhorn (нім.) — крилівка, металева трубка з вентилями (клапанами), вживана в трубних оркестрах (корнет).

флюяра — басова сопілка, довжини прибл. одного метра, відома на Гуцульщині.

Фоменко Микола — композитор і піяніст, нар. 1894 р. в Ростові над Доном, помер 1961 р. в Нью-Йорку. Муз. освіту здобув у Харкові, де згодом був редактором видав. «Мистецтво», вчив у консерваторії та виступав як піяніст на концертах. Виїхавши на еміграцію

концертував зі своєю дружиною, співачкою Ізабелою Орловською, й працював як педагог в УМІ в Нью-Йорку. Твори: опери «Ганна», «Маруся Богуславка», дві симфонії, три сюїти, форт. концерт. й інші форт. твори, сольоспіви «Любіть Україну», баллада про «Байдуду» та інші.

Форостина Євген — педагог і композитор, нар. 1883 р. в Кольбушовій (Зах. Галичина), помер 1951 р. в Нью-Йорку. Муз. освіту здобув самотужки, був членом Етногр. комісії НТШ у Львові, дириг. хорів «Боян» в Перемишлі, Львові та Стрії. Автор вокальних творів, смичк. квартету і терцету, музики до О. Олесья «Над Дніпром», оперети «Дівча з лелією», «Ганджа Андибер», які були в репертуарі українських галицьких театрів.

forte, скороч. *f.* (іт. форте) — сильно, *ff.* (*fortissimo*) — дуже сильно, голосно.

фортепіано (іт. *pianoforte*, нім. *Klavier*, англ. *Piano*) — клявішово-струнний інструмент, який розвинувся з давніх інструментів як клявіхорд, спінет. Піаніно — мале форт. у виді стоячої шафи.

Фуґа (з лат.) — дво або більшеголосовий поліфонічний, контрапунктний твір, складений з теми (*dux*) і відповіді (*comes*) та «експозиції» (розробки). Якщо тема починається тонікою то відповідь домінантою, і навпаки. Фуґа, як музичний твір, є найвищим досягненням поліфонічного стилю.

funebre (іт. фунебре) — жалобно, похоронно.

fuoco (іт. фуоко) — огонь; *con fuoco* — з огнем, завзято.

furioso (іт. фуріозо) — дико, скажено.

Х

chanson (фр. шансон) — пісня.

хейрономія (з гр.) — давній спосіб показування співакам пальцями і сугавами рук (рухом вгору або вниз) тонів мелодії.

Ходоровський-Мороз Григорій (1853-1919) — піаніст і педагог, автор форт. творів та обробок народніх пісень.

Хоменко Ріта — оперна співачка в Бразилії, родом з Києва.

хор (з гр. хорос) — в античній драмі гурт людей, що танцювали і співали на одному тоні (речитативом). З цього розвинувся більшеголосовий спів (у візантійській музиці з 7 ст.). Хори можуть бути: жіночий (сопрани й альти), чоловічий (тенор й баси) та мішаний (сопрани, альти, тенори, баси). Також місце в церкві, де приміщується хор у час співання, називається «хори».

хорал — релігійний твір виконуваний хором одногласно (унісон).

chord (анг. корд) — акорд.

хордометр (з гр.) — прилад для мірення грубости струн.

хореографія (з гр.) — запис танків; при допомозі букв та інших законів визначається кроки та рухи в танку.

Хоткевич Гнат, нар. 1877 р. в Харкові. Помер на засланнях 1938 р., за фахом технолог, видатний бандурист і мистецтвознавець; організатор першого виступу кобзарів і лірників на XII археологічному з'їзді в Харкові в 1899 р. Пропагуючи відновлення гри на бандурі давав в 1906 р. концерти на зах. укр. землях та організував згодом (у 1909 р.) Гуцульський театр. В роках 1921-1928 вів класу гри на бандурі в Муз.-драм. Інституті в Харкові. Автор підручника гри на бандурі та сольоспівів, а також оповідань, повістей та драматичних творів.

хроматика — (з гр.) — півтонові віддалі (інтервали): ц-ціс, г-гіс, д-дес і под.

Ц

Цап Андрій — скрипаль, абсолювент УМІ в Дітройті.

Цалко Докія — оперна співачка (сопрано), абсолюв.

Київської консерв., виступає в оперн. театр. в Бразилії, проживає в ЗСА.

Цегельський Євген — скрипаль, уч. Муз. Інст. у Львові, абсолют. консерваторії та університету в Празі (доктор музикознавства), директор Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Перемишлі. Проживає в Рочестері (ЗСА).

Цегляр Яків — композитор, нар. 1912 р. в Києві, там, а також у Тбілісі, вчився в консерват. Автор численних хорових та сольових пісень і муз. до фільмів.

celesta (іт. челеста) — сталеві плитки, по яких вдаряється молоточком. Звук подібний до дзвіночків, засяг тонів $\text{ц}^1\text{-ц}^5$. До челести подібний вібрафон (vibraphon) і ксильофон (xylophon) з тонких дерев'яних плиток, строєних хроматично.

Цепенда Кирило — диригент хорів і учитель співу в Дітройті (ЗСА).

cinelli (іт. чінелі) також piatti — мосяжні тарелі; вдаряючи одну об другу дають різкий звук. У духових оркестрах разом з барабанами визначають ритм.

церковні лади або «гласи», пов'язані зі старогрецькими музичними ладами, які мали назви: дорійський — д, е, ф, г, а, г, ц, д; фригійський (від е до е); лідійський (ф - ф); міксолідійський (г - г); еольський (а - а); йонський (ц - ц). Це автентичні (дійсні) лади, побудовані з двох тетраходів, напр., еольський (сьогоднішній «а-моль») а-г-ц-д (перший тетраход), і е-ф-г-а (другий тетраход). Якщо другий тетраход дамо перед першим, тоді дістанемо плягальний лад: е-ф-г-а-г-ц-д-е, і він називається «гіпоеольський». Через таку переставку дістанемо з шести автентичних, шість плягальних ладів: гіподорійський, гіпофригійський, гіполідійський, гіпоміксолідійський, гіпоеольський і гіпойонський. Слово «гіпо» означає: долішній.

Ціпановська Ольга — піяністка і музичний педагог, директор Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Перемишлі.

- Цісик** Володимир — скрипаль і музичний педагог, нар. 1913 р. в Лісках (Галичина), пом. 1971 р. в Нью-Йорку. Студ. в Муз. Інст. в Коломиї, Львові та консерват. в Празі. Учитель УМІ в Нью-Йорку та керів. власної муз. школи. Відомий з концерт. виступів.
- Цісик** Марія (донька Володимира) — піаністка, нар. в Байроїті, абсолюв. Juilliard School of Music в Нью-Йорку, музичний педагог в університеті в Бінггемптоні.
- Цибик** Марія — піаністка, абсолюв. УМІ та Juilliard School of Music в Нью-Йорку.
- Цибрівська** (нар. Кміцикевич) Степанія — піаністка, абсолюв. Муз. Інст. у Львові й консерваторії у Відні. Учителька музики в Надвірній (Галичина).
- Цибрівський** Юрій (син Степанії) — піаніст і педагог, нар. 1922 р. в Надвірній, уч. Муз. Інст. в Станиславові, Львові й консерв. у Відні. Музичний педагог у ЗСА.
- Цимбалістий** Євген, диригент і композитор, нар. 1909 р. в Галичині, студ. в Муз. Інст. та університеті у Львові і Берліні, де згодом працював як учитель і диригент хорів, а відтак у Мюнхені, де й помер 1966 р. Автор хороших творів (також у німецькій мові) та статей на музичні теми.
- цимбали** — музичний інструмент давнього походження з Орієнту, вдосконалений і поширений на українських землях. Збудований у вигляді плоскої дерев'яної скриньки, на якій натягнені металеві струни, з яких частина поділена «поріжками» і видає два звуки (квінти), а решта в «бунтах» по три струни настроєні в один тон. Тони дістається вдаряючи по струнах молоточками. Число струн і їхній стрій — різні.
- цитра** (з гр. кітгара) — струнний інструмент у вигляді дерев'яної скриньки, на якій натягнені 5 металевих струн на підставці з «програми» для хроматичного строю. Тони добуваються торгаючи струни «ріжком» на перстені, який вкладається на великий палець

правої руки. Дальшими пальцями «щипається» струни басові, розміщені рівнобіжно до п'ятох перших струн, щоби одержати акорди. Пальцями лівої руки натискається на порогах перші струни, граючи мелодію. Цитра популярний інструмент альпійських німців, була поширена на зах. укр. землях у 18 й 19 ст.

clavicembalo, cembalo (іт. клявічембальо і чембальо) — попередники сучасного фортепіяна.

crescendo (іт. крешендо) — щораз сильніше, визначається також знаком: \llcorner

csardas — див. чардаш.

Цукорник Юрій, нар. 1891 р. в Журавні (Галичина), пом. 1968 р. в Едмонтоні (Канада), студ. гру на скрипці та фортеп. у Львові й Відні. З 1927 р. в Канаді, де працював як священник і організував та провадив хори.

Цьорох Ілля (1880-1942) — диригент хору Ставропігійського Інституту у Львові; автор релігійних й світських хорових творів, а також музики до театральних п'єс.

Ч

Чайківський Василь — оперний співак (баритон), виступав у Львівському оперному театрі. Тепер працює як вокальний педагог у ЗСА.

Чапельська Євгенія — піяністка і музичний педагог, абсолюв. Львівської консерваторії. Учителька фортеп. в УМІ в Нью-Йорку.

Чаллинський Богдан — лірич. тенор, учився в консерват. в Балтіморі; виступає в оперних ансамблях у ЗСА.

чардаш — угорський народний танок, складений з двох частин: повільного, звичайно в моль «лясса» і живого, огнистого «фрішка».

чельо — диви: віольончельо.

- Черняхівська Інна** — абсолювентка кляси сольоспіву Київської консерват., виступ. на концертах і в радіо; вокаль. педагог в УМІ у Філядельфії.
- Чижик Володимир** — скрипаль і муз. педагог, нар. 1917 в Ярославі. Студ. у консерват. у Львові, Відні та в універс. в Чікаґо. Учитель гри на скрипці в Муз. Інст. в Ярославі й Міттенвальді, тепер учитель музики в публ. школах у Чікаґо, де грає також у симфон. оркестрі та, як соліст, на концертах.
- Чипак Ольга** — піаністка, нар. у Львові, студ. в Муз. Інст. у Львові, консерват. в Зальцбурзі й Муз. Акад. у Відні. Учителька УМІ в ЗСА.
- Чишко Олесь** — співак і композитор, нар. 1895 р. на Харківщині, ліричний тенор Одеського оперн. театру. Автор опер «Юдифа», «Яблуневий полон» й інш., оркест. і вокальних творів та обробок народніх пісень.
- Чічка Калина** — піаністка, уч. консерват. в Берліні й Муз. Академії в Мюнхені. Учителька форт. в УМІ в Нью-Йорку.
- Чічка Клим** (батько Калини) — диви: Андрієнко.
- Чупринка-Чехівський Олекса** — співак, соліст капелі О. Кошиця, згодом диригент хору в Парижі. Нар. 1889 р. на Київщині, пом. 1955 р. у Франції.
- Чурай Маруся** (1625-1650?) — напівлегендарна українська народня співачка та автор пісень з часів гетьмана Богдана Хмельницького. З поміж багатьох пісень, які мала вона створити і співати, найбільш відомою є: «Засвистали козаченьки в похід з полуночі».

Ш

- Шав'як Лідія** — піаністка, абсолюв. Львівської консерват., учителька УМІ в ЗСА.
- Шамо Ігор** — композитор, нар. 1925 р. в Києві, де закінчив консерваторію. Автор концерту, сюїти, со-

нати та інш. форт. творів, скрипкових, хорових, сольо-співів, дит. пісень та музики до кінофільмів.

Шарко Богдан — співак (баритон) і бандурист, нар. 1920 р. в Галичині, уч. Муз. Інст. в Станиславові й Львові (форт.) та в Мюнхені (сольоспів). Виступає на концертах як співак і бандурист, а також у Баварськiм радіо та оперн. ансамблі.

Шиян Мирон — скрипаль, учит. УМІ в Клівленді (ЗСА).

Шкурат Степан — співак (бас), нар. 1885 р. Виступав у театрі а також у фільмах О. Довженка.

Шлемкевич-Савицька Марта — піяністка, абсолюв. УМІ, учит. форт. в Ньюарку (ЗСА).

Шмериковська-Приймова Іванна — концерт. співачка і піяністка, уч. Львівської консерват. та Муз. Акад. у Відні. Учителька форт. в ЗСА (Фльоріда).

Штогаренко Андрій — композитор, нар. 1902 р. на Дніпропетровщині, абсолюв. Харківської консерват., згодом директор консерват. в Києві. Автор симфон. творів, форт. концерту, камерних та сольових вокальних.

Штокалко Зіновій (Зіновій Бережан), нар. 1920 р. в Галичині, помер 1968 р. в Нью-Йорку. По фаху лікар (доктор мед.), бандурист-віртуоз, автор і виконавець укр. нар. дум; автор теорет. праці про бандуру.

Шуфлин Тетяна, Ара — співачка (лір. сопрано), нар. в Надвірній (Галичина), виступає в театр. ансамблях в Італії.

Шумовська-Горін Олександра — композ. і муз. педагог, студ. в Варшаві і Парижі, де в 1927 р. зорганізувала жін. кuartет, з яким концертувала у Франції, Еспанії, Бельгії, Голляндії. Авторка форт. і вокальних творів.

Шутенко Таїса — композитор, нар. 1906 р. в Харкові, де закінчила Муз. Інститут. Авторка симфон., камерних, скрипкових і хорових творів, сольоспівів і дит. пісень.

Шуть Василь — композитор і піяніст, нар. 1899 р. на Полтавщині, абсолюв. Київського Муз. Інстит., згодом театр. диригент, тепер проживає і працює в Чикаго.

Твори: симфон., форт. і скрип. концерти, камерні, форт., вокальні (хорові і сольові).

Шухевич Володимир (1850-1915) — гімназ. учитель і етнограф у Львові, автор основної праці — «Гуцульщина» (Львів, 1899-1908), в якій опрацьована також музика гуцулів; співосновник Муз. Товариства ім. М. Лисенка й деякий час його голова.

Шухевич Ірина — піяністка, учителька Муз. Інст. у Львові.

Шухевич Тарас — піяніст (син Володимира), студ. у Львові й Берліні, виступав на концертах і вчив у Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові.

Шухевич-Старосольська Дарія — піяністка і музичний педагог.

Щ

Щедрович-Ганкевичева Єлисавета — скрипаль, нар. на Дніпропетровщині, учениця О. Шевчіка і Л. Ауера, учит. Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові. Померла 1909 р. у Відні.

Щур Ярослав — співак (баритон), нар. в Україні, студ. у Вінніпезі (Канада), де й виступає на концертах.

Щуровська-Росиневич Платоніда, нар. 1893 р. на Черкащині, помічниця диригента О. Кошиця, студ. в консерват. в Києві і Празі. Диригент українських хорів у Празі й театр. хору в Ужгороді.

Щуровський Петро — композитор і диригент, нар. 1850, пом. 1908 р. в Курську, учився в консерв. в Москві, де згодом був диригентом в оперному театрі. Автор опер «Богдан Хмельницький» та незакінченої «Коваль Вакула», фортеп. та вокальних творів.

Щуровський Юрій — композитор, нар. 1927 р. в Києві, де закінчив консерваторію, а згодом був викладачем теорет. предметів. Автор симфон., камерних, фортеп. скрипкових, і віолончел. творів.

Ю

Юськів-Терен Теодор — оперний співак (баритон) Львівського театру, вокальний педагог і музичний критик; проживає в ЗСА.

Юцевич Євген — композитор, нар. 1901 р. на Кіровоградщині, уч. Муз. Інст. ім. М. Лисенка в Києві. Опері: «Кирило Кожум'яка», «Вулкан»; симфонії, форт. твори, для бандури і духових інстр., теоретичні праці.

Я

Яблонський Володимир, нар. 1889 р. на Вінничині, професор Київської консерв., завідуючий катедрою духових інструментів.

Ябур Анця, нар. 1900 р. в Стащині (Сх. Словаччина), талановита народня співачка з великим репертуаром українських народніх пісень.

jazz — диви: джаз.

jigg (анг. джиг, фран. gigue) — англійський танок з 16 ст.

Якименко Федір (Федір Степовий) — композитор і піаніст, нар. 1876 р. в Харкові, помер 1945 р. в Парижі. Бувши юнаком співав у царській капелі в Петербурзі, згодом закінчив там консерваторію, був директором консерваторії в Тбілісі, професором консерв. в Петербурзі, 1923 р. виїхав закордон. Директор муз. відділу Укр. Пед. Інст. в Празі, концертував як піаніст в містах Зах. Європи і поселився в Парижі. Автор оркестр., камерних, форт. творів, сольоспівів та хорових-церковних; автор підручника до науки гармонії (Прага, 1925). Деякі форт. твори видані у Франції.

Якименко Яків (Яків Степовий, брат Федора) — композитор, нар. 1883 р. в Пісках біля Харкова, співак, як і його брат, в царській капелі, закінчив Петербурзьку консерв. З 1917 р. працював в організуванні муз. життя в Києві. Помер від тифу в 1921 р. Твори: Прелюдії та

інші фортеп., цикл сольоспівів до слів Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, О. Олеся й інших авторів.

Яновський Борис — композитор і педагог, нар. 1875 р. в Москві, пом. 1933 р. в Харкові. Професор Харківської консерват. і Муз.-драм. Інст. в Харкові. Твори; опери: «Вій», «Сорочинський ярмарок», «1812 рік», «Коломбіна», «Суламіф» й інші; балет, оркестр. твори (симфонії, сюїти).

Яременко Сергій — скрипаль і композитор, нар. 1912 р. в Басарабії, уч. консерв. в Чернівцях. Твори: опера «Казка старого млина», муз. до «Лісової Пісні» Лесі Українки, симфон., камерні і вокальні хорові та сольові.

Яремкевич Софія — учителька гри на фортеп. в Клівленді.

Яремкевич Юра — див.: Вечер.

Яровинський Борис — композитор і диригент, нар. 1922 року в Полтаві, абсолювент Харківської консерват. Твори: дві симфонії, форт. концерт, камерні для духової орк. і орк. народ. інструм., хорові та сольові пісні, муз. до театр. п'ес.

Ярославенко (Вінцковський) Ярослав, нар. 1880 р. у Львові, де й помер 1958 р.; за фахом інженер. Композитор численних сольоспівів і хорових творів; маршу «Соколів», пластового гимну («Сонце по небі колує» — слова І. Франка), обробок нар. і стрілецьких пісень (пісень УСС-ів), творів для духової оркестри. Основник музичного в-тва «Торбан» у Львові, в якому появилися його твори, а також твори Д. Січинського, Я. Лопатинського й інших.

Ярошевич — диви: Манько.

Ясеницька-Волошин Олена — піяністка, професор Муз. Інст. ім. М. Лисенка у Львові.

Ясінька-Мурована Марія — оперна співачка (сопрано), нар. в Станиславові, член «Сабарбан Опера Компані»

у Філядельфії; виступає також на українських концертах.

Яциневич Яків (1869-1945) — композитор, диригент і фолкльорист, уч. Миколи Лисенка і його помічник. Автор хорових творів.